

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**BAĞLANMA STİLLERİ, STRESLE BAŞAÇIKMA TARZLARI, PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİ VE İLETİŞİM TARZLARININ BOŞANMA SÜRECİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meryem AKKAYA

NİSAN-2010

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**BAĞLANMA STİLLERİ, STRESLE BAŞAÇIKMA TARZLARI, PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİ VE İLETİŞİM TARZLARININ BOŞANMA SÜRECİ
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meryem AKKAYA

NİSAN-2010

TRABZON

ONAY

Meryem Soysal tarafından hazırlanan boşanma sürecinde bağlanma stilleri stresle başa çıkma tarzları, problem çözme becerileri ve iletişim tarzlarının etkisinin incelenmesi adlı çalışmada 01/04/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Hatice ODACI (Başkan)

Yrd. Doç.Dr. Mehmet PALANCI

Yrd. Doç.Dr. Mustafa ŞAHİN

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını onurumla doğrularım.

Meryem Akkaya

26/04/2010

ÖNSÖZ

Aile sosyal anlamda var oluşun, yaşam motivasyonu ve yaşam kalitesinin başladığı ve belirlendiği yerdir. Bireylerin duygusal, ruhsal ve tüm insani beklentileri aile ilişkileri temelinde oluşmaktadır. Sosyalleşme süreci ile anlam kazanan insan yaşamında evlilik, farklı düzeylerde de olsa atıfların yapıldığı önemli bir süreçtir. Ebeveyn çocuk ilişkisinde başlayan ve değişime dirençli olan bağlanma süreci; eş ile olan ilişkide de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda; bağlanma, yakın ilişkilerde de incelenmeye değer bulunan kuramsal bir düzlemdir. Evlilik; insan yaşamı için ebeveyn çocuk ilişkisinden sonra en önemli bağlanma sistemi olarak değerlendirilebilir. Bu sistemin sonlanması boşanma deneyimine karşılık gelmektedir. Bu çalışmada bağlanma stilleri temel alınarak boşanma süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Bireylerin başa çıkma tarzları, problem çözme becerileri ve iletişim tarzlarının boşanma sürecinin anlaşılmasına zemin hazırlaması planlanmaktadır. Bu açıdan; söz konusu çalışma, değişkenleri ile kapsamlı bir inceleme sunmaktadır.

Uzun ve zorlu geçen çalışma sürecinde sabrını, desteğini, bilgisini, akademik duruşu dışında insanlığıyla katkılarını esirgemeyen, bu çalışmanın doğuşunda ve gelişiminde emeğini cömertçe sergileyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI'ya teşekkürlerimi sunarım. Boşanma gibi üzücü ve psikolojik olarak zor günlerin geçirildiği süreçte vakit ayırarak bu araştırmayı temellendiren ailelere sundukları bilgiler için teşekkür ediyorum.

Her bilimsel çalışma; ortaya çıkan resim dışında ardında zorlu ve uzun bir maratону barındıran bir süreçtir. Bu maratonda koşabilmeme zemin hazırlayan ve eğitim yaşantımda olanaklarını koşulsuzca sunan aileme teşekkürü bir borç biliyorum. Zaman gerektiren bu maratonda; bir eş olarak desteğini esirgemeyen, fedakârlık ve özverisiyle her zaman yanımda olan eşim Uzm. Psk. Caner SOYSAL'a teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	1-5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	6-10
1.1. Araştırmanın Amacı.....	6
1.2. Denenceler.....	6
1.3. Sayıtlılar.....	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.5. Araştırmanın Önemi.....	7
1.6. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA KONUSU İLE İLGİLİ YAYINLAR.....	11-46
2.1. Bağlanma Teorisi.....	11
2.1.1. Bağlanma Stilleri.....	12
2.1.1.1. Güvenli Bağlanma.....	14
2.1.1.2. Saplantılı Bağlanma.....	15
2.1.1.3. Kayıtsız Bağlanma.....	15
2.1.1.4. Korkulu Bağlanma.....	16

2.1.2. Yakın İlişkilerde Bağlanma ve bağlanma stilleri.....	16
2.2. Evlilik.....	19
2.2.1. Bağlanma Stilleri ve Evlilik.....	22
2.2.2. Evlilikte Çatışma.....	26
2.2.3. Evlilikte Çatışma ve İletişim.....	30
2.3. Problem Çözme Becerileri.....	37
2.4. Başaçıkma Becerileri.....	39
2.5. Boşanma.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	47-54
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	47
3.2. Araştırma Grubu.....	47
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	48
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	48
3.3.2. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği.....	48
3.3.3. Problem Çözme Envanteri.....	49
3.3.4. İlişki Ölçeği Anketi.....	50
3.3.5. Stresle Başaçıkma Tutumları Envanteri.....	51
3.4. Araştırmanın İşlem Yolu.....	53
3.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	55-79
4.1. Tanımlayıcı Bulgular.....	55
4.2. Bağlanma Stilleri, Problem Çözme Becerileri, İletişim Tarzları ve Başaçıkma Tarzları Arasındaki Korelasyonlar.....	57
4.3. Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Bulgular.....	61
4.4. Bağlanma Stilleri, Problem Çözme Becerileri, İletişim Tarzları ve Başaçıkma Tarzları için Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	63
4.5. İletişim Tarzları İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular.....	65

4.6. Problem Çözme Becerileri İçin Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklara İlişkin Bulgular.....	67
4.7. Bağlanma Stilleri ve Başaçıkma Tarzları İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklara İlişkin Bulgular.....	69
4.8. Bağlanma stillerini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	71
4.8.1. Güvenli Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	72
4.8.2. Korkulu Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	74
4.8.3. Saplantılı Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	76
4.8.4. Kayıtsız Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE YORUM.....	80-86
5.1. Tartışma.....	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	90
EKLER.....	106
ÖZGEÇMİŞ.....	124

ÖZET

Bu araştırmada; bağlanma stilleri; stresle başa çıkma tarzları ve problem çözme becerileri ile çatışma sürecinde çiftlerin sergiledikleri iletişim tarzları ve bazı demografik değişkenlerin boşanma sürecindeki etkileri incelenmiştir.

Söz konusu araştırma; Nedensel Karşılaştırma ve korelasyonel yönteme dayanmaktadır. Araştırmanın örneklemi; İstanbul-Kadıköy Aile Mahkemelerine boşanmak üzere başvuran 144 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların gönüllü olmaları esas alınmıştır.

Araştırma kapsamında; sosyo-demografik bilgilerin yer aldığı araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, “İlişki Ölçekleri Anketi”, “Problem özme Envanteri”, “Stresle Başaçıkma Tarzı Envanteri” ve “atışma İletişim Tarzı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin analizinde; t- testi, F testi, Korelasyon ve Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Yapılan hiyerarşik regresyon analizleri sonucunda; demografik değişkenlerin tamamının her bir bağlanma stilini yordadığı bulunmuştur. İletişim tarzlarından kendini açma alt boyutu, başaçıkma tarzlarından aktif başaçıkma ve duygusal kaçma alt boyutlarının güvenli bağlanma stilini yordadığı bulunmuştur. Yaş ve eğitim düzeyinin korkulu bağlanma stilini yordadığı görölmüştür. Ayrıca; iletişim tarzlarının tüm alt boyutları, problem çözme becerilerinin tüm alt boyutları ve başa çıkma tarzlarının tüm alt boyutlarının bütüncül olarak korkulu bağlanma stilini yordadığı bulunmuştur. Ebeveyn durumu ve duygusal kaçma saplantılı bağlanma stilini yordamaktadır. Boşanma yaşı ve duygusal kaçma ise kayıtsız bağlanma stilini yordamaktadır.

Sonuçlar; psikolojik yardım, aile mahkemelerinde değerlendirme süreci ve literatür işığında tartışılmış; bulgular doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma süreci, bağlanma stilleri, problem çözme, başa çıkma, çatışma iletişimi tarzı.

ABSTRACT

In this study; attachment styles of the people who are at the process of divorce were investigated in terms of coping skills, problem solving skills, communication styles and some demographic variables.

This study is based on causal comparative and correlational research methods. The sample of the study consist of 144 people, who are at the process of divorce at the Kadikoy Family Courts.

The data were gathered by Personal Information Form prepared by researcher, Problem Solving Skills Inventory, Attachment Styles Scale, Coping Styles Scale and Conflict Communication Scale. To test the hypotheses of the study t-test, F test Correlation Techniques and regression analysis methods were used.

According to the hierarchical regression analyzes results; in the process of divorce, all of demographic variables were predicted each attachment styles. Self-Disclosure, active planning, emotional escape predicted secure attachment style. Age and education predicted the fearful attachment style. All dimesions of conflict communication styles, problem solving skills and coping styles predicted the fearful attachment style. The statement of parent and emotional escape predicted preoccupied attachment style. Age and emotional escape predicted dismissing attachment style.

All this results are discussed in the light of psychological help, assessment process of family court, relevant literature and some new direction are given to the further studies.

Key words: process of divorce, attachment styles, problem solving, coping, conflict communication style.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları.....	56
2	Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular.....	60
3	Problem Çözme Becerileri İletişim Tarzları ve Başaçıkma Tarzları için Cinsiyet Farkları.....	62
4	Problem Çözme Becerileri İletişim Tarzları ve Başaçıkma tarzları için Evlenme Biçimine Dayalı Farklar.....	64
5	İletişim Tarzları Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	65
6	İletişim Tarzları için Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklar.....	66
7	Problem Çözme Becerileri üzerinde Eğitim Düzeylerine ilişkin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	68
8	Problem Çözme Becerileri için Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklar.....	69
9	Bağlanma Stilleri Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	70
10	Bağlanma Stilleri için Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar.....	70
11	Başaçıkma Tarzları Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar.....	71
12	Başaçıkma Tarzları için Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklar.....	71
13	Güvenli Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	73
14	Korkulu Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	75
15	Saplantılı Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	77
16	Kayıtsız Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Dörtlü Bağlanma Modeli.....	14

KISALTMALAR LİSTESİ

CİN	: Cinsiyet
EĞT	: Eğitim
İŞDUR	: İş durumu
GELDUR	: Gelir durumu
EVLSIR	: Evlilik Sırası
EVLYAŞ	: Evlenme Yaşı
EŞİLEYAŞ	: Eş İle Yaş Farkı
EVLSÜR	: Evlilik Süresi
EVLBİÇ	: Evlenme Biçimi
EVLÖN	: Evlilik öncesi tanışma süresi
ÇOCSAY	: Çocuk sayısı
ANABABA	: Ebeveynlerin Mevcut Durumu
AYRILIK	: Evlilik içinde Yaşanan Ayrılık
YAŞBİÇ	: Kişinin Mevcut Yaşam Biçimi
BOŞBAŞ	: Boşanma başvurusu
KA	: Kendini Açma
GEND	: Genel Davranış
ÖZD	: Özel Davranış
YAK	: Yaklaşma
KAÇ	: Kaçınma
DİF	: Duyguları İfade
ACE	: Aceleci Yaklaşım
KGAN	: Kaçınan Yaklaşım
DÜŞ	: Düşünen Yaklaşım
DEĞL	: Değerlendirici Yaklaşım
GÜV	: Kendine Güvenli Yaklaşım
PLAN	: Planlı Yaklaşım
GÜVB	: Güvenli Bağlanma

DEVAMI)

KORB	: Korkulu Bağlanma
SAPB	: Saplantılı Bağlanma
KAYB	: Kayıtsız Bağlanma
AKT	: Aktif (Planlama) Başağıkma
DUY	: Duygusal Kaçma

GİRİŞ

Evlilik; bireylerin, geçmiş yaşam deneyimleriyle geliştirdikleri ruhsal, duygusal, fiziksel beklenti ve gereksinimlerinin karşılanması bağlamında, yaşamın belli döneminde tercihte bulundukları, eşler açısından aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme durumunu içeren bir paylaşım sürecidir (Şener ve Terzioğlu, 2008: 8). Biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri ile evliliğin; bireylerin bu alandaki gereksinimlerini karşılama işlevi taşıyan bir süreç olduğu söylenebilir. Evliliğin; cinsel bir takım gereksinimlerin veya beklentilerin karşılanması, nesli devam ettirme, çocuk sahibi olma gibi işlevleri bulunmakta iken; psikolojik işlevi sevmeye, sevilme, değer görme, beğenilme gibi gereksinimleri kapsamaktadır. Sosyal alanda ise çiftlerin; güven içinde olma, dayanışma, toplumsal yapı içinde belli bir konum elde etme gibi gereksinimleri karşılamaya dönük bir yaşantıdan bahsedilebilir (Özgüven, 2009: 61). Söz konusu bu yaşantı içinde; bu işlevler bağlamında, doyum elde etmekten mutsuz olmaya kadar geçen süreç çiftlerin ayrılması ve ailenin parçalanması sürecini teşkil eder. Bu yaşantının tamamen sona ermesi boşanma sürecini ortaya çıkarmaktadır. Paylaşımların derinliği, kapsamı ve etkilediği bireyler bağlamında değerlendirildiğinde boşanma; psikososyal problemler arasında önemli bir yere sahiptir.

Boşanmanın yarattığı sonuçları kadar bireyi veya bireyleri boşanma kararı almaya iten unsur veya dinamiklerin anlaşılması süreci tanımlayabilmek için önemli görülmektedir. Son yıllarda süreç temelli çalışmaların artmaya başladığı görülmektedir. Fakat yine de bu çalışmaların miktar ve kavram çeşitliliğinin fazla olduğu söylenemez (Mikulincer ve Florian, 1995: 406). Türkiye de konu ile ilgili araştırmaların ise benzer şekilde; boşanmanın nedenleri (Sucu, 2007) kapsamında veya sonuçlarının demografik etmenler veya etkilediği bireyler (Şirvanlı-Özen, 1998) bazında araştırıldığı, bu araştırmaların ise sıklıkla hukuk ve toplum bilim araştırmacıları tarafından tartışılarak değerlendirildiği belirtilebilir. Boşanma nedenleri ile ilgili ileri sürülen etmenler incelendiğinde; boşanma olaylarının yaygınlaşmasının nedenleri arasında insanların evliliğe daha az istekli olmasından çok; evlilik anlayışındaki değişimler gösterilmektedir.

Çiftler, mutlu bir evlilik tanımını giderek artan ve karşılanması güçleşen beklentilerle yapmakta, bu ise problemliliğin kaynağını oluşturmaktadır (Gençtan, 1993: 178).

Boşanma ile sonuçlanan evliliklerde çiftler arasında bir uyum sorunu ve iletişim çatışmalarının yaygınlığından söz edilebilir. Bu anlamda boşanma aşamasına gelen çiftlerin olası bir çatışma süreci yaşadıkları düşünülmektedir. Çatışma içeriği dışında çatışmanın biçimi, problem çözme yaklaşımı, bu problemliliğin oluşturduğu zorlanmalar önemlidir. Yıkıcı çatışma yönetim davranışı (küçümseme, eleştiri, psikolojik şiddet vb.) içeren evliliklerin olumlu çatışma yönetim biçimine sahip çiftlerinkine oranla, daha fazla boşanma ile sonuçlandığı ileri sürülmektedir (Gottman, 1993'ten aktaran: Marchand, 2004: 101).

Boşanma kararını almayı; bireylerin evliliğin kalitesini algılama biçimleri de etkilemektedir. Evlilik kalitesini algılama düzeyi çiftlerin bağlanma biçimleri ile ilişkilidir. Güvenli bağlanmanın evlilik kalitesi ile olumlu ilişki gösterdiği bulunmuştur (Hollist ve Miller, 2005: 52). Hünler ve Gençöz (2003)'e göre; evlilik kalitesi veya evlilik yaşantısının niteliğini etkileyen önemli bir diğer faktör problem çözme becerilerinin yeterliliğidir. Evlilikte karşılaşılan problemlerin çözümünde çiftin sergiledikleri problem çözme becerileri evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısıdır. Ayrıca; doğru problem çözme becerilerinin sergilenmesi de yaşanan sorunlar ile baş etme konusunda olumlu ve yapıcı sonuçlar doğurmaktadır. Boşanma aşamasına gelirken yaşanan süreçte; çiftin karşılaştıkları her türlü sorunun çözümünde sergiledikleri yaklaşımın sonucun niteliğinde rol oynadığı görülmektedir.

Bağlanma davranışları kaynağını doğumdan itibaren kurulan ilişkilerle geliştirmeye başlar. Bağlanma davranışları yaşam boyunca tüm sosyal ilişkileri kapsayacak şekilde kişiler arası ilişkileri başlatma, sürdürme ve sonuçlandırma sürecinde belirleyici rol oynamaktadır (Hazan ve Shaver, 1994: 3). Bağlanma kuramı; romantik ilişkilerdeki bireylerin davranışlarını, ilişkide algılanan doyumu, ilişkide yaşanan olası olumsuzluklardan etkilenme ve bu olumsuzluklar ile başa çıkma biçimlerini açıklamaya yardımcıdır (Gonzaga ve diğerleri, 2001: 249; Eğeci ve Gençöz, 2006: 388). Birçok kültürde olduğu gibi evlilik, toplumsal yaşam içinde en önemli kabul edilen olgular arasındadır. Bu olguyu olumsuz etkileyen boşanma davranışının önlenmesi, açıklanması ve

yardım çalışmalarının oluşturulabilmesi için bağlanma; elverişli ve açıklayıcı bir kuram olarak ele alınabilir. Hazan ve Shaver (1994)' e göre; erken dönem bağlanma yaşantıları temelinde oluşan zihinsel süreçler; kişinin gerek kendisi gerekse başkaları ile ilgili beklenti ve duygularının şekillenmesinde rol oynamakta; bireyin özsaygısını ve başkalarına duyulan güvenini ve sosyal ilişki becerilerini etkilemektedir. Çatışma ve dolayısıyla iletişim sürecindeki bireysel farklılıkların açıklanması veya çiftlerin yaklaşımlarının anlamlandırılması aşamasında bağlanma süreci önemli bilgiler sunmaktadır. Bağlanma stilleri, bireylerin kişiler arası ilişkilerinde nasıl davranacaklarının ve özellikle stresli durumlarda ne gibi bağlanma tepkileri ortaya koyacaklarının kestirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bağlanma stilleri iki yönü ile evliliği etkilemektedir. Bunlar; (a) problem çözme becerilerini geliştirme, (b) problemin tanımlanması, yoğunluk ve etkilerine bir değer atfedilmesidir. Bu iki faktörün evlilik üzerindeki etkileri bilinmektedir. Ayrıca; bağlanma stillerinin, evlilik sürecinde cinsiyet gibi doğuştan gelen ve birçok alanda temel farkları içinde barındıran temel değişkenlerle birlikte çatışmayı çözme stillerini etkilediği kabul edilmektedir. Güvenli bağlanan bireyler; aktif problem çözücüdür ve bütünleyici, uzlaşmacı bir yapı sergilerler. Dolayısıyla bu tür evliliklerde boşanma olasılığının düşük olacağı ileri sürülmektedir. Diğer taraftan; güvensiz bağlanan durumlarda problem çözüm bağlamında ele alınmayıp, çatışma aracı olarak kullanılmaktadır (Shi, 2003: 152). Eğeci ve Gençöz (2006)' e göre; güvenli bağlanma stiline sahip olan bireyler aynı zamanda karşılaşılan problem durumlarını çözebilme konusunda da özgüven sahibidirler. Kaçınan biçimde bağlanan bireyler ise; çatışma çözümünde karşılıklıktan kaçınırlar (Corcoran ve Mallinckrodt, 2000: 479) . Bireyin sergilemiş olduğu iletişim biçimlerinin sahip olduğu bağlanma stiline göre şekillendiği görülmektedir.

Boşanmaya karar verme sürecinde; bireylerin sahip oldukları başa çıkma ve problem çözme becerilerini sergileme biçimleri iletişim süreçleri ile şekillenmektedir. Herhangi bir problemin çözümü için iletişimin gerekli bir mekanizma olduğu düşünülmektedir. İlişkinin olduğu her ortamda var olan iletişim; özellikle boşanma aşamasına gelen evliliklerde önemli dinamiklerden biridir. Mayer (2000)' a göre; etkin olmayan iletişim becerileri mevcut çatışma süreçlerini daha da şiddetlendirme eğilimindedir. Bu nedenle; yaşanan çatışma ile etkili biçimde başedebilmek için eşler çatışma nedenlerini inceleyebilmeli ve öznel bakış açılarını ifade edebilmelidirler. Çatışma

ortamında; iletişim kurmaya çaba göstermenin yeni çatışmalar ortaya çıkarma konusunda potansiyel olduğunu ileri süren Harary ve Batell (1981)'a göre; iletişimde yaşanan başarısızlık bireylerin birbirlerine vermek istedikleri mesajın farklılaşmasına yol açabilmektedir. Bu tür iletişimde; yanlış anlaşılmalara, diğer insanı dinlemeden sinirlenme, sahip olduğu bakış açısında ısrarlı davranma gibi özellikler temel karakteristiklerdir (Dökmen, 1994: 22). İletişim sırasında empatik davranma; evlilik yaşantısına ilişkin olası uyum güçlüklerini devre dışı bıraktığı gibi; evliliğin süresi, çocuk sayısı gibi değişkenlerden bağımsız olarak evlilik uyumunu belirleyici role sahip olduğu bilinmektedir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002: 5). Tüm bu sorunlardan arınmış biçimde sergilenen iletişim becerisi ise bireyin ilişki doyumu ve dolayısıyla evliliğinde algıladığı doyum ile doğru orantılıdır (Eğeci ve Gençöz, 2006: 389).

Başlangıçta olumlu beklentiler ile gerçekleştirdikleri evliliğin sürdürülememesi durumunda sonlandırma kararı alan çiftleri bu kararlarının doğal karşılanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak; bu kararın ne şekilde verildiği; hangi aşamalardan geçildiği önemsenmelidir. Bu bağlamda; çatışma nedenleri ve biçimleri, boşanma sürecini belirleyen unsurlar olduğundan irdelenmesi gerekmektedir. Sürecin niteliği; boşanmanın aile bireyleri ve çocukların algılama biçimini ve boşanma yaşantısına ilişkin uyumunda belirleyici rol oynamaktadır. Olumsuz biçimde yaşanan bir boşanma süreci; çift açısından olduğu kadar çocuklar, sosyal çevre ve evliliğin devamı veya sonlandırılmasından etkilenecek üçüncü şahısları da etkilemektedir. Ayrıca boşanma kararının hukuki sonuçları ile ilgili düzenlemelerin çift ve çocukların sosyal yaşamını ne biçimde etkileyeceği de önemsenmelidir.

Evliliğin; insan yaşamı boyunca iletişim süreçlerini belirgin ve süregelen biçimde işlettiği en önemli yaşantı olduğu bilinmektedir. Bireyin sosyal ilişkilerinde sergilediği beceriler; evlilik yaşantısı içindeki paylaşımlarda anlam bulmaktadır. Yakın ilişkilerde bağlanma biçiminin en belirgin biçimde görüleceği bu yaşantı, hem bireysel hem de toplumsal birçok unsurun dâhil olduğu bir paylaşımdır. Ancak, başarısız gelişen bir evlilikte algılanan doyumun; bireyin sahip olduğu özellikler yanı sıra çift arasındaki bazı dinamiklerden etkilendiği görülmektedir. Evlilikte yaşanan uyum sorununun özellikle iletişim çatışmaları ile şekillendiği, problemlerin nasıl çözüldüğünü ise bu iletişim süreçlerinin ortaya çıkardığı ve belirginleştirdiği açıktır. Farklı evliliklerde benzer sorunlar yaşanmasına rağmen tüm evliliklerin boşanma ile sonuçlanmaması bireysel farklılıklar,

başaçıkma kaynakları, sosyal destek sistemi, problem çözme becerileri ve bağlanma stilleri ile açıklanabilir. Yakın ilişkilerdeki etkisi uzunca yıllar araştırılmış ve etkisi kanıtlanmış olan bağlanma süreci; çiftlerin evliliğe karar vermesinde önemli hareket noktalarındandır. Evlilik bağının çözümlenmesi sayılabilecek boşanma aşamasını anlamlandırma ve nedenselleştirmede de katkısı olacağı düşünülmektedir. Bağlanma sürecinin; boşanma gibi; insan yaşamında bir ilişkinin sonucu ve başka yeni bir sürecin başlangıcı olması anlamında önem teşkil eden ve gerek süreç gerekse sonuçları itibariyle anlam taşıyan bir yaşantının bireysel farklılıklar bağlamında ı ışık tutacağı düşünülmektedir. Aile, iş ortamı, arkadaşlık vb. hemen her ilişkide karşılaşılabilecek olası sorunların; evlilik yaşantısının sonlanma aşamasına neden getirdiği ile ilgili bir diğer düşünce ise; yaşanan çatışma süreci ile birlikte söz konusu çatışma nedenlerine ilişkin çift tarafından çözüm üretebilme konusundaki sorunlar olduğu düşünülmektedir. Çatışma sürecine ilişkin etkin iletişim kurmaktan uzak çiftler; probleme yönelik olumlu ve yapıcı çözüm üretemedikleri takdirde evliliğin sarsılması söz konusudur. İlişkinin sorunlarına çözüm üretmediği noktada iletişim sorunları ve yaşanan stres durumuna yönelik baş etme stratejilerinin yerinde ve etkili biçimde kullanılamamasının bir diğer olumsuz etmen olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Çift arasında; etkin olmayan bir iletişim sürecinin var olduğu çatışma yaşantısında, çiftin sergilediği problem çözme becerisi, bu sorunsal durumla nasıl baş edecekleri konusunda bilgi vermektedir.

Olumlu, yapıcı bir iletişim sürecinin yaşanmadığı ve dolayısıyla yapıcı bir problem çözme becerisinin sergilenmediği bir çatışma konusunun; bireyin hangi özellikleri sonucu boşanma aşamasına gelmesinde rol oynadığı veya bu süreçte sergilenen davranışların temelinde bağlanma stillerinin ne derecede belirleyici olduğu söz konusu bu çalışmanın ulaşmak istediği amaçlardandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stillerinin iletişim tarzları, problem çözme becerileri ve başa çıkma tarzları ile yordanmasıdır. Ayrıca boşanma sürecindeki çiftlerin demografik özellikleri, evlilik süresi, evlenme yaşı, eşi ile yaş farkı gibi evlilik biçimi ve özelliklerine ilişkin bazı değişkenlerin bağlanma stili ve araştırma değişkenleri ile ilişkisinin incelenmesidir.

1.2. Denenceler

1. Bağlanma stilleri, iletişim tarzları, problem çözme becerileri ve başa çıkma tarzları üzerinde cinsiyete dayalı farklar vardır.
2. Bağlanma stilleri, iletişim tarzları, problem çözme becerileri ve başa çıkma tarzları üzerinde evlenme biçimine dayalı farklar vardır.
3. Bağlanma stilleri, iletişim tarzları, problem çözme becerileri ve başa çıkma tarzları üzerinde eğitim düzeyine dayalı farklar bulunmaktadır.
4. Bağlanma stilleri, problem çözme becerileri, iletişim tarzları, başa çıkma tarzları alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5. Problem çözme becerileri, başa çıkma tarzları, iletişim tarzları, boşanma sürecinde bireylerin sergiledikleri bağlanma stilini yordar.

1.3. Sayıtlar

1. Araştırma ölçekleri boşanma sürecindeki bireylere eşlerinden ayrı biçimde verilmiştir. Bu nedenle; katılımcıların tamamen kendi görüş ve düşüncelerini içtenlikle yansıttıkları, gerçek duygu ve düşüncelerini aktardıkları varsayılmıştır.

2. Uygulama sırasında kullanılan ölçeklerde yer alan soruların ilgili değişkenleri tam anlamıyla ölçtüğü varsayılmıştır.
3. Katılımcılara; söz konusu ölçekleri içinde bulundukları boşanma sürecinin hukuki boyutundan bağımsız olduğu açıklanmıştır. Verilerin sadece bilimsel bir araştırma için toplandığı vurgulanmıştır. Bu konudaki etik hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların bu bağlamda hukuki süreçten bağımsız davranıp cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Uygulamanın adliye ortamında gerçekleştirilmiş olması; katılımcıların duygu ve düşünceleri ile ilgili herhangi bir yargılamaya tabii tutulabilecekleri önyargısını oluşturmuş olabileceği ve bu sebeple gerçek yönelimlerini saklama eğiliminde olabilecekleri düşünüldüğünden; uygulama öncesi verilerin dava dosyalarında yer almayacağı ile ilgili katılımcılara yazılı açıklama yanı sıra sözel de bir takım açıklamalar getirilmiştir. Ancak buna rağmen katılımcıların içinde bulundukları durum ve ortam itibarıyla gerçek eğilimleri saklama olasılıkları bulunmaktadır. Bu durum araştırmanın sınırlılıklarıdır.

Söz konusu araştırma İstanbul ili sınırlı olup; İstanbul Kadıköy Adliyesi aile mahkemelerine boşanma davası ile başvuran bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Ancak; İstanbul ilinin Türkiye'nin farklı kültür, ekonomik ve coğrafi bölgelerinden gelen bireyleri temsil edebilmek için uygun popülasyonu barındırdığı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Boşanma süreci nedenler ve oluşan sonuçları bakımından bireysel ve toplumsal anlamda birçok problem ve toplumsal huzursuzluğu ve bireylerin gelecekle ilgili yaşantılarını etki altında tutan bir süreçtir.

Ülkemizdeki boşanma oranlarına bakıldığında; TÜİK tarafından yapılan, 2006 yılı aile yapısı araştırması sonuçlarına göre; boşanma hızında yıllara göre artış veya azalma gözlenmektedir. Yine aynı araştırma sonuçlarına göre; boşanmaların %42,6 sı evliliğin ilk 5 yılında gerçekleşmektedir. (www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=4).

Amerika da yapılan araştırmalarda, gelişmiş ülkelerde gerçekleşen evliliklerin %50 sinin boşanma ile sonuçlandığı ileri srlmektedir (zgven, 2001: 308). Amerika'da boşanma oranlarındaki belirgin artışın dikkat çekici olması ve evliliklerdeki uyumsuzluk ve sorunların sebep olduğu depresyon, alkolizm veya intihar gibi psikopatolojik süreçler, evlilik terapilerine ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur (Wang ve Amato, 2000:655).

Bireylerin önemli bir yaşam deneyimi olan ve atfedilen duygusal ve ruhsal yükün sona ermesi bağlamında değerlendirildiğinde boşanma; insan sağlığı ve dolayısıyla toplum sağlığı ile ilgili birçok yansımaları beraberinde getirmektedir. Yapılan araştırmalarda; boşanmanın psikopatolojiden, fiziksel hastalığa, intihardan, suçluluğa; şiddet eğilimine kadar birçok sonucu beraberinde getirdiği ileri srlmektedir (Burman ve diğerleri, 1993: 30). Bu kabulle yola çıkan araştırmacıların boşanmayı; nedenleri (Sucu, 2007), sonuçları, boşanma sürecine ilişkin verilen tepkilerde cinsiyet farklılıkları (Crane ve diğerleri, 1995), insan sağlığı üzerindeki etkileri, çocuklarla ilgili ortaya çıkabilecek sonuçları (şirvanlı-zen, 1998), bağlamında birçok değerşken ele alarak inceledikleri görülmektedir.

İnsan yaşamının farklı bölümlerinde ve farklı alanlarında önemli sonuçlar doğurabilecek boşanma sürecine ilişkin gerçekleştirilen söz konusu bu çalışma; boşanma aşamasındaki bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Boşanma aşamasında bu tür bir uygulama yapılması bu çalışmanın alana katacağı katkılar bakımından özellikle önem taşımaktadır. Sürecin içinde ve karar aşamasında ölçülen değerşkenlerin; araştırma sonrasında uygulamaya dönük ve işlevsel sonuçlar ortaya çıkarılabilmesi bakımından önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Söz konusu çalışma; bireyin bebeklik çağından itibaren getirmiş olduğu, bağlanma stilleri ve bağlanma stillerinin yakın ilişkilerdeki yansıması ile çatışma ve problem çözme becerileri, stresle başaçıkma tarzları gibi değerşkenler incelenmiştir. Çiftlerin evliliklerinde boşanma aşamasına gelmelerinde bu değerşkenlerin nasıl ve ne derecede etkilerinin olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bireylerin karar verme süreçlerinin seçilen değerşkenler ile ne kadar ilişkili olduğu; çiftlerin boşanma sürecini değerlendirme ve algılama biçimlerine ilişkin bir öngörü hazırlanması anlamında bilime katkısı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca; alanda yer alan çalışanlara ve de mevcut adalet sistemi içinde aile mahkemelerinin işleyişinde yer alan sosyal ve de hukuki düzenlemelere ışık tutacağı düşünülmektedir.

Çözüm temelli yaklaşımlarda ve aileye yardım destek uygulamalarında bağlanma ve problem çözme üzerlerinde işlem yapılabilecek kavramlardır. Psikolojik yardım çalışmalarında kullanışlı kavramlar olan araştırma değişkenleri; yardım sürecinde çiftlerin iyi olma, kendilerini daha iyi hissetme, özgüven geliştirme, problem kaynaklarını değerlendirme boyutlarında katkı sağlayabilecektir. Süreç boşanma ile sonuçlansa dahi bu anlamda psikolojik yardım alan bireylerin olası yeni evlilikler için daha sağlıklı kararlar alma, evlilikte sorun oluşturabilecek temel faktörleri değerlendirmelerine yardımcı olmak mümkündür. Ayrıca; sıralanan değişkenler mesleki yaşam, yaygın kişiler arası ilişkiler için de destekleyici işleve sahiptir.

1.6. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar

Evlilik (Marriage): Bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirmek ve soylarını yasaların koruduğu bir kurum içerisinde belirli statüye sahip çocuklar dünyaya getirerek sürdürmek üzere oluşturdukları bir ilişkiler sistemidir (Erdoğan, 2007: 5).

Boşanma (Divorce): Hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin kişilerin karı-koca olarak hiçbir bağı kalmaksızın; fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine olanak veren hukuki bir işlemdir (Arıkan, 1996).

Bağlanma (Attachment): İnsanların kendileri için önemli gördükleri başkalarına karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağ veya bebeğin doğuştan gelen fiziksel temas kurma, yakınlık ve güvenlik gibi gereksinimlerini karşılayan ve bebek ile ilk bakıcısı (özellikle anne) arasındaki bağ sürecidir (Bowlby, 1969).

İletişim (Communication): İki birim arasındaki birbirleriyle ilgili mesaj alışverişidir. (Cüceloğlu, 1996: 68). Genel bir tanım olarak iletişim; herhangi bir davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla, bireylerin fikir, bilgi, haber, tutum, duygu ve becerilerini akla gelebilecek türlü yollarla bir başkasına aktarma, iletme, paylaşma sürecidir (Özgüven, 2001: 18).

Problem Çözme Becerileri (Problem Solving Skills): Sorunlu bir durumla başa çıkabilmek için etkili tepki seçenekleri oluşturma ve bunların en uygun olanından birini tercih etmeyi içeren bilişsel ve davranışsal süreçtir (D' Zurilla ve Goldfried, 1971).

Başaçıkma (Coping): Bireylerin; kendilerinin ürettiği veya çevrelerinden gelen ve sahip oldukları koşulları açan taleplerin üstesinden gelebilmek için sergiledikleri bilişsel ve davranışsal çabalardır (Folkman ve diğerleri, 1986: 572).

Çatışma (Conflict): Toplumsal varlıklar arasında anlaşmazlık, uyuramazlık ya da, uyumsuzluk durumunda ortaya çıkan etkileşimli süreçtir (Rahim, 2001: 17). Evlilikte atışma; farklı birçok bireysel, evlilik ve aile ile ilgili uyumsuzluklara ilişkin bir öngörüdür. Evlilikte atışma; hafıf düzeydeki anlaşmazlıklardan eleştiri ve fiziksel ve sözel şiddete kadar geniş bir dağılımı oluşturur (Bray, 1995: 472).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA KONUSU İLE İLGİLİ YAYINLAR

2.1. Bağlanma Teorisi

İnsanoğlu doğduğu anda temel gereksinimlerinin karşılanması için destek ve bakıma ihtiyaç duyar. Bu gereksinimlerin karşılanması ile bebek ile bebeğe bakımı veren kişi/kişiler (bağlanma figürü) arasında bir bağ oluşur. Bowlby (1979); hayat döngüsü içinde bağlanma ilişkilerinin insanlar için önemli olduğunu, bağlanma davranışının yaşamın her alanında olan tüm etkileşimleri karakterize ettiğini belirtmektedir. Bowlby (1969)'e göre; bağlanma teorisi; insanların kendileri için önem teşkil eden diğerleri ile duygusal bağlar kurma eğiliminin nedenlerini açıklamaya yönelik bir yaklaşımdır (Bowlby, 1969, 1979'dan aktaran: Sümer ve Güngör, 1999: 39). Ayrıca; duygu düzenlemeyi anlamada temel kuramsal çerçevelerden biridir.

Bağlanma kuramının gelişimsel öyküsü; Bowlby'nin 1930'lu yıllarda anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemesi ve Ainsworth'un güvenlik kuramıyla ilgilenmesi ile başlamıştır (Bretherton, 1992: 765). Bu kurama göre; bağlanma bebekliğin ilk iki yılı içinde gelişmektedir. Duygusal bağ kurma eğilimi ise; yeni doğanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve sağlıklı bir gelişim süreci yaşayabilmeleri için kurulan işlevsel bir eğilimdir. Bowlby (1988)'e göre, bağlanma ve bakım; karşılıklı ilişki içinde birbirini tamamlayan iki sistemdir. Bebeğin sergilediği bağlanma davranışı (yakınlık arayışı, gülümseme, vb.), bebeğe bakım veren tarafından fiziksel temas kurma, dokunma, sakinleştirme, sarılma vb. davranışlarla karşılanmaktadır. Bağlanma süreci; çocuklar ile bakıcıları arasında görülen yakınlığı arama ve koruma, ayrılığı protesto etme, keşfetme etkinlikleri için bakıcıyı güvenli bir üs olarak kullanma gibi dört temel davranış örüntüsüyle tanımlanabilir (Hazan ve Shaver, 1994: 19).

Bağlanma teorisine göre birey; ihtiyacı olduğunda kendisi için önem teşkil eden insanlar ile yakınlık arama konusunda motivasyon sağlayan psikobiyolojik sistem ile doğmaktadır. Bu sistem; insanın her yaşta karşılaşılabileceği sorunlara ilişkin temel bir düzenleyici işlevi görmekte; tehlike veya tehdit altındaki bir durumda bebek ile onun bakımını üstlenen kişi veya kişiler arasında gelişen yakınlığı ifade etmektedir. Bağlanma davranışı en göze çarpar biçimiyle bebeklik döneminde görülmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2005: 150; Bartholomew ve Horowitz, 1991: 226). Bakım veren ile bebek arasındaki bu yakınlık; bebeklerin hem kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına yardım etmekte, hem de onlara çevreyi keşfetmeleri için gerekli koşulları sağlamaktadır (Solmuş, 2002: 106). Bowlby (1969); bebeklerin uzun bir süre bakım ve korunmaya ihtiyaç duymaları nedeniyle; kendileri için önemli olan başkalarına (*bağlanma figürleri*) yakın olma isteği ve bu yakınlığı korumaya dönük davranışlar (*bağlanma davranışı*) sergileme potansiyeli ile doğduklarını ileri sürmektedir. Ayrıca; yakınlık arama; bireyi çevresindeki tehlikelerden korumak ve stresini azaltmak için düzenlenmiş olan ve doğuştan gelen bir duygu düzenleme aracıdır.

Bağlanma kuramına göre; çocuktaki bağlanma sürecinde; çocuğa bakım veren tarafından verilen tepkiler ile birlikte kendine ve maruz kaldığı dünyanın özelliklerine ilişkin inanç geliştirmektedir. Eğer çocuk; kendisinin sevmeye değer olduğuna inanıyorsa; ilişkisi de buna paralel olarak gelişmektedir. Aksi durumlarda ise özgüvenden yoksun bir süreç şekillenmektedir. Güvensizlik, başkalarına bağlanmakta kararsızlık, gelecek kaygısı ve ilişki geliştirmekte motivasyon düşüklüğü oluşturmaktadır (Hollist ve Miller, 2005: 47).

2.1.1. Bağlanma Stilleri

Bowlby (1969)'nın ileri sürdüğü bağlanma süreci ve bu sürece ilişkin kuram sonrasında yapılan çalışmalar ile birlikte çocukların tepkileri sınıflandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin çocukların kendilerine bakım veren kişi veya kişilerin bulundukları ortamı terk etmesi ile birlikte verdikleri tepkileri yaptıkları deneysel bir çalışma neticesinde sınıflamışlardır. Yapılan çalışmada; çocukların verdikleri tepkilerden yola çıkarak a) güvenli bağlanma, b) kaygılı bağlanma ve c) kaçınan bağlanma olmak üzere üç farklı bağlanma stili tanımlanmışlardır. Güvenli bağlanan

çocuklar; anneleri/bakım veren kişi tarafından yalnız bırakıldığında; kısa süreli huzursuzluk yaşamalarına rağmen duruma kolaylıkla uyum sağlayarak annesine ilişkin yakınlık kurma ve arama davranışı sergilemektedir. Kaygılı bağlanan çocuklar ise; anneleri yanlarından ayrıldığında yoğun bir kaygı ve gerilim yaşamakta, yabancı bir kimseyle iletişimi reddetmekte; anneleri yanına geldiğinde ise sıkıca yapışıp ayrılmayı reddetmektedir. Diğer taraftan; kaçınan biçimde bağlanan çocuklar; ayrılma yaşantısından çok fazla etkilenmemekte; anne ile yeniden bir araya geldiğinde ise anneleri ile duygusal ve fiziksel temas kurmaktan kaçınmaktadır (Hollist ve Miller, 2005: 48). Anne/bakım veren tarafından sergilenen davranış ve yaklaşım biçimleri de çocukların bağlanma stillerini belirlediği ileri sürülmektedir. Güvenli bağlanma gösteren çocukların anneleri/bakım veren kişi; genelde duyarlı ve çocuklarından gelen isteklere olumlu tepkiler veren kişiler olarak tanımlanırken; kaygılı çocukların anneleri çocuklarının istek ve beklentilerine karşın tutarsız tepkiler veren, çocukları ile olan etkinlikleri sıklıkla kesintiye uğrattıkları anneler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca; kaçınan çocukların anneleri ise genellikle soğuk, çocuklarının yakınlık isteklerini reddeden ve çocukları ile yakın temastan kaçınan kişiler olarak tanımlanmıştır. Ainsworth ve diğerleri (1978)'nin yürüttüğü bu çalışma sonrasında elde edilen bulgular; daha sonra alanda yapılan diğer çalışmalar tarafından desteklenmiş; bebeklik döneminde oluşan bağlanma stiline *ergenlik* ve *yetişkinlik* döneminde de değişmediği belirlenmiştir. Ayrıca; bu stiller yetişkin yaşamındaki bireysel farklılıkların açıklanması ve tahmin edilmesinde yardımcı olabileceği ileri sürülmektedir (Ainsworth, 1978'den aktaran: Volling ve diğerleri, 1998:355).

Bu genel çerçeve içinde; Bowlby (1969) ve Ainsworth (1987); bağlanma stillerini bebeklik çağında anne/bakım veren ile olan etkileşim sürecindeki kalite çerçevesinde belirlenen ve ileriki dönemde yakın ilişkilerdeki beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışları etkileyen örüntüler olarak ele almışlardır. Bu yönüyle; farklı bağlanma stilleri, bireysel farklılıklarla ilgili süreçleri tanımlama ve anlayabilme konusunda prototipler olarak kabul edilebilir (Sümer ve Güngör, 1999: 74).

Bartholomew ve Horowitz (1991); Hazan ve Shaver (1987)'in *kendilik ve diğerleri* (self and other) üçlü bağlanma stili modeline ek olarak olumluluk durumunu da ekleyerek dörtlü bağlanma stilini oluşturmuşlardır. Dörtlü bağlanma modelinde; a) saplantılı bağlanma, b) güvenli bağlanma, c) korkulu bağlanma ve d) kayıtsız bağlanma stilleri yer almaktadır. Dörtlü bağlanma modelindeki güvenli bağlanma; Hazan ve Shaver (1987)'in

üçlü modelindeki güvenli bağlanmaya karşılık gelirken; saplantılı bağlanma biçimi kaygılı/kararsız bağlanma biçimine karşılık gelmektedir. Hazan ve Shaver (1987)’in kaçınan bağlanma stili Bartholomew ve Horowitz (1991) modelinden farklı olacak şekilde ikiye ayrılarak korkulu ve kararsız olarak tanımlanmıştır. Dörtlü bağlanma modelinde, olumlu benlik modeli; olumlu kendilik kavramı anlamına gelmektedir. Bu model; kişinin kendisini sevmeye ve desteklenmeye değer olduğu inançlarından oluşmaktadır. Benlik modelinin olumsuz olması ise; insanın kendisini sevmeye değer görmemesi, düşük özsaygıyı içermektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 227). Güvenli bağlanma stili olumlu *kendilik ve diğerleri* modelini içermekte; saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimini oluşturmaktadır; kayıtsız bağlanma stili ise olumlu benlik modeli ile olumsuz başkaları modelinin birleşimini; korkulu bağlanma biçimi de olumsuz benlik modeli ile olumsuz başkaları modelini oluşturmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994: 430–431).

		BENLİK MODELİ	
		Olumlu	Olumsuz
BAŞKALARI MODELİ	Olumlu	GÜVENLİ (yakın ilişki kurma konusunda rahat ve özerk)	SAPLANTILI (ilişkilerde takıntılı)
	Olumsuz	KAYITSIZ (yakınlığa karşı kayıtsız ve bağımlılık karşıtı)	KORKULU (yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan)

Şekil: 1

Dörtlü Bağlanma Modeli

Kaynak: Griffin ve Bartholomew, 1994: 431

2.1.1.1. Güvenli Bağlanma

Olumlu benlik ve olumlu başkaları modelini içeren bu stile sahip bireyler; Lopez ve Brennan (2000) a göre; ilk bağlanma figürü ile destekleyici ilişki kurabilmiştir ve bu güven algısını diğerleri ile olan ilişkilerinde de model olarak yansıtabilmektedir. Bebeklik döneminde güvenli bir bağlanma temeline sahip olan bireyler; “yakınlık” ve “özerklik” (otonomi), ayrılık ve birleşme gibi yaşantıların dengesini kurabilirler. Ayrıca; kendilerini

sevilmeye değer bulur, başkalarına güvenebilir, hissettiklerini kolaylıkla diğerleri ile paylaşabilir ve yardıma ihtiyaçları olduğunda rahatlıkla ifade edebilirler. Güvenli bağlanan bireylerin terk edilme veya başkalarının kendilerine istediğinden fazla yaklaşması ile ilgili kaygıları yoktur. Hem kendilerine hem de insanlara duydukları saygı ve güvenleri yüksektir; uzun süreli ilişkiler yaşayabilirler. Sosyal ilişkilerinde; yapıcı tutum sergileme ve sorunlara çözüm bulma eğilimindedir (Finzi ve diğerleri, 2001: 3). Diğer bir deyişle; Feeney (1995)'e göre; güvenli bağlanma stiline sahip bireyler; herhangi bir çatışma durumuyla karşılaştıklarında olumlu veya olumsuz duygularını açık biçimde gösterme eğilimindedir. Ayrıca; bu bireyler; iyimser beklentiler geliştirme eğiliminde olup; diğerlerinden yardım istediklerinde yüksek kontrol algısı, öz yeterlik ve özgüven duygusuna sahiptirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991: 446).

2.1.1.2 Saplantılı Bağlanma

Saplantılı bağlanma stili olumsuz benlik modeli ile olumlu başkaları modelinin birleşimine karşılık gelmektedir. Bu stile sahip bireyler; kendisini değersiz hissetme ve sevilmeye değer görmeme eğiliminde olup; diğerlerini olumlu değerlendirir. Bu kişiler; kendini doğrulama ve kendisini kanıtlama eğilimindedir. İlişkileri ile ilgili olarak sürekli takıntı halindedirler ve ilişkileri ile ilgili olarak gerçekçi olmayan beklentiler geliştirirler (Griffin ve Bartholomew, 1994: 444).

2.1.1.3 Kayıtsız Bağlanma

Kayıtsız bağlanma stili; olumlu benlik ancak olumsuz başkaları modeli ile tanımlanmaktadır. Bu bağlanma stiline sahip olan kişiler; özerkliğe aşırı derecede önem verirler; başkalarına olan gereksinimi reddederler. Bartholomew (1990)'e göre; bu kişiler yakınlık duygusundan yoksun kalma pahasına özerkliği tercih eder. Bu tür bağlanma stiline sahip kişiler; sosyal ilişkiler “gereksiz” ve “sıkıcı” görme eğilimindedir. Bu kişilerin benlik saygıları yüksek olup; yakınlığa karşı kayıtsızdırlar. Bu kişiler; kaçınma, uzaklaşma-geri çekilme, mükemmeliyetçilik, öfke, inkâr, narsisizm ve paranoya psikolojik mekanizmalarını kullanma eğilimleri yüksektir (Kuyumcu, 2005: 34).

2.1.1.4. Korkulu Bağlanma

Bu bağlanma stili; olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modelidir. Bu bağlanma stilindeki bireyler; yakınlıktan korkmakta ve sosyal açıdan kaçınan bir görünüm sergilemektedir. Bu tür bir bağlanma güvenli bağlanma stiline karıştını oluşturmakta ve bu yönde özellikler taşımaktadır. Bu bağlanma stilindeki kişiler; kendilerini değersiz görme eğiliminde oldukları gibi, diğer bireyleri de olumsuz algırlarlar. Bu kişiler; kurdukları sosyal ilişkilerin sonucu ile ilgili olarak karamsardır. Bu bağlanma stilindeki kişiler ile ilgili olarak ayrıca; kendilerini açmaktan korktukları empatiden yoksun oldukları ileri sürülmektedir (Finzi ve diğerleri, 2000: 4). Bu durum ise; bu tür bağlanma stiline sahip kişilerin başkalarından olumsuz beklentilerinin olması ve reddedilme veya kaybetme korkusu ile hareket ederek bu tür bir durumdan kaçmak istemeleriyle ortaya çıkmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994: 442).

2.1.2. Yakın İlişkilerde Bağlanma ve Bağlanma Stilleri

Bowlby (1969)'nin; erken yaşlarda başlayan ve bir yaşam boyu devam eden bir süreç olarak belirttiği bağlanma sürecine ilişkin çalışmaların; bir süre bebeklik dönemini incelediği, ancak sonraki yıllarda yetişkinlik dönemi ve dolayısıyla bu dönem içindeki yakın ilişkileri de kapsadığı görülmektedir. Bowlby (1988); erken yaşlarda gözlenen bağlanmanın yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu, erken yaşlarda oluşan içsel çalışan modellerin çok fazla değişmeden yetişkinlikte de işlev gördüğünü ileri sürmektedir. Bağlanma süreci; erken bağlanma etkileri olarak sadece bireylerin benlik kavramında ya da sosyal dünyadaki görünümünde ortaya çıkmamaktadır. Aynı zamanda bireylerin sosyal kapasitelerinde, psikolojik iyi olma/ mutluluk hissinde; ya da sonraki ilişkilerinde de görülmektedir (Volling ve diğerleri, 1998: 355).

Bağlanma kuramına göre; içsel çalışan modeller; kişiler arası davranışları düzenlemekte ve bireylerin karşısındakinin tutum ve davranışlarını, tepkilerini nasıl algıladığını belirlemektedir. Bu durum ise; özellikle yakın ilişkilerde bireylerin birbirlerine yönelik davranışlarını, birbirlerini algılayış biçimlerini şekillendirmelerini ve dolayısıyla ilişkinin başarılı veya başarısız olmasını yordamaktadır (İşınsu, 2003: 33).

Hazan ve Shaver (1987, 1994) Bowlby (1969)'nin bebeklik dönemi bağlanma süreçlerine ilişkin geliştirmiş olduğu bağlanma teorisi ve çocukluk bağlanma stillerini

bebeklik dönemi bağlanma süreçlerinin romantik ilişkilerde de etkili ve belirleyici olabileceğini öne sürerek; romantik ilişkilere uyarlamışlardır. Bu bağlamda geliştirdikleri ölçek ile birlikte bağlanma stillerinin yetişkinlikteki özelliklerini açıklamaya çalışmışlardır.

Bebeklikteki bağlanma ile romantik ilişkilerdeki bağlanma süreci arasında farklılıklar olduğu gibi çeşitli benzerlikler de bulunmaktadır. Erken dönem bağlanma ilişkisinde olduğu gibi yetişkinlik döneminde bağlanmada da birey; stres durumu ile karşılaştığında bağlanma figürüne yakın olmayı istemekte (*yakınlık arayışı*), bağlanma figürüyle güvenlik aramakta (*güvenli sığınak*), bağlanma figürü bireye çevreyi rahatlıkla ve özgürce keşfedilme imkânı vermektedir (*güvenli üs davranışı*) (Kuyumcu, 2005: 31). Main ve diğerleri (1985)'e göre; erken dönem bağlanma ve yetişkinlik dönemi bağlanma süreçlerindeki temel farklılık ise; yetişkin dönemindeki bağlanmada ilişkinin karşılıklı olmasıdır. Erken dönem bağlanmada; bağlanma figürü bakım verip; bakım almamakta, bebek veya çocuk güvenlik arayışı içinde olmakta ancak bağlanma figürüne güven vermemektedir. Bu bağlamda; bebeklik dönemi bağlanma sürecinin tek yönlü olduğu söylenebilir. Oysa yetişkin bağlanma ilişkisi yaygın biçimde karşılıklıdır. Bu ilişkilerde her iki tarafta hem bakım veren hem de bakım alan konumundadır. Her iki tür bağlanma süreci arasındaki benzerlikler ile ilgili olarak Solmuş (2002); bebeğin gereksinimleri ve beklentilerine bakım veren kişinin duyarlı davranması, yanında olması ve bakım veren kişi tarafından bu gereksinimlerin tutarlı biçimde karşılanması halinde bebeğin bakıcısına/annesine duyduğu güven ile eşin yanında bulunma, eşi tarafından gereksinimlerin önemslenmesi ve karşılanması durumunda eşe duyulan güvenin birbirine benzediğini ileri sürmektedir. Bu aşamada birey kendini tehlikede hissettiği veya destek alma ihtiyacında olduğu takdirde eş güven ve rahatlık sağlayan, koruyan konumundadır. Ayrıca; yetişkin bağlanma süreci, evliliğin cinsellik alanında ve bir çift olarak kurulan sosyal ilişkilerde ortak amaçlar edinebilmeyi de kapsamaktadır.

Birçok deneysel çalışma göstermiştir ki; romantik ilişkilerde eş seçimi sürecine farklı etmenler dâhil olmasına rağmen; bağlanma stilleri bu süreçte önemli rol oynamaktadır (Volling ve diğerleri, 1998: 356). Diğer bir deyişle; Simpson ve Rholes (1998)'a göre; bağlanma yönelimleri; yakın ilişkilerde; bireyin kendi davranışları ile ilgili rehberlik ederek diğerlerinin davranışları ile ilgili beklentileri belirlemektedir. Böylece evlilik öncesi eş seçim aşamasında bağlanma stillerinin etkili olmaya başladığı söylenebilir. Feeney (1999)'e göre ise; bireyler ilişkilerinde eşlerinden rahatlık ve güvenlik

beklemekte ve herhangi bir stres yaşantısı ile karşılaştığında bu duygulara ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin stres yaşantısı karşısında güvenlik algısı tehdit altında olduğu zaman; bağlanma sistemi harekete geçerek farklı bağlanma stillerindeki duygusal özellikler ve prototip niteliği taşıyan davranışlar sergilenmektedir (Kobak ve Duemler, 1994: 130).

Simpson (1990)'ın flört eden çiftler üzerinde yaptığı çalışmada; güvenli bağlanan bireylerin, ilişkilerine daha bağlı oldukları, karşılıklı güven ve bağlılık oluşturduklarını, buna karşın kaçınan bireylerin ilişkilerine daha az bağlı ve güvensiz oldukları bulgulanmıştır. Kaygılı ve kaçınan bireyler, ilişkilerinden düşük düzeyde doyum almaları açısından benzerlik göstermelerine rağmen; bu doyumsuzluğun altında yatan etmenler bağlamında farklılaşmaktadır.

Bağlanma stiline göre ilişki niteliği veya ilişki özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar; güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlananlara göre daha fazla; uzun süreli ve istikrarlı ilişkiler kurabilme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Mikulincer ve diğerleri, 2002: 411). Ayrıca; yakınlık, samimiyet, destekleyicilik ve güven gibi unsurlar; güvenli bağlanma stiline sahip insanların romantik ilişkilerinin temel karakteristiğidir. Duygusal kararsızlık ve ilişkide dengeyi kuramama konusunda kaygılı olma ise kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip kişilerin ilişkilerindeki temel özelliklerdir (Mikulincer ve Florian, 1995: 406). Yapılan alışmalar; bağlanma stilinin yakın ilişkilerdeki uyumu öngörmede yardımcı olduğunu ve ayrıca kişiler arasındaki bu bağın anlaşılmasında yol gösterici olduğunu belirtmektedir(Gallo ve Smith, 2001: 263- 264).

Klasik bağlanma teorisinde; kendisi ve diğerleri ile ilgili olumlu algısı olan iki bireyin ilişkisi güvenli bağlanma niteliğindedir. Bu duruma paralel olarak; bu çiftlerin sosyal ilişkileri de güvenlidir. Bu iftler; diğer çiftlere oranla, sosyal ilişkilerinde başarılı bir görünüm sergilemektedir. Güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler ise; korkulu, kayıtsız vb. şekillerde farklı bağlanma stilindeki kişiler ile ilişki kurabilmekte ve bu tarz ilişkilerinde dezavantajlı durumlara neden olabilmektedir. Bu bağlanma modelleri; erken yaşlarda gelişip; tüm yaşam boyunca ve farklı birçok davranış kategorisinde etkili olmaktadır (Simpson ve diğerleri, 2007: 467).

2.2. Evlilik

Evlilik; iki yabancının farklı değerler, kısmen ya da tamamen farklı kültürlerle ve iki ayrı aile öyküsüyle bir araya geldikleri ve kendilerini yeniden tanımladıkları, yeni ve özel bir yapı olarak tanımlanabilir (Ateş, 2009: 114).

Evlilik yaşantısı ile oluşan ailenin toplumsal yapının temelini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda; evlenme süreci de önem teşkil etmektedir. Bu önemin fark edilmesi; evlilik doyumu, evlilik uyumu ve boşanma sürecine ilişkin pek çok alanda araştırmaların yapılmasına yol açmıştır. Bilimsel otoriteler tarafından farklı tanımlandığı görülen evlilik; Özgüven (2001)'e göre kurumsallaşmış bir yol, ilişkiler sistemi, bir kadın ile bir erkeği “karı-koca” olarak birbirine bağlayan ve doğacak çocuklara belli bir kanuni statü sağlayan bir yaşantıdır. Glenn (1991) ise evliliği; bireyin mutluluğunu sağlayan ve kişiliklerinin gelişiminde önemi rol oynayan bir birim olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanımlama ile evlilik; bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirmek ve soylarını yasaların koruduğu bir kurum içerisinde belirli statüye sahip çocuklar dünyaya getirerek sürdürmek üzere oluşturdukları bir ilişkiler sistemidir (Erdoğan, 2007: 5).

Evlilik karmaşık bir ilişki sistemidir. Bireylerin birbirlerine davranma biçimleri, evlilik içi rol ve sorumluluklarını öğrenmeleri gerektirmektedir. Özgüven (2000)'e göre evliliğin temel işlevleri arasında cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisi, cinsiyet rolleri ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevler yer almaktadır. Ayrıca; evlilikte eşler sosyal gereksinim anlamında güven içinde olma, korunma, dayanışma halinde olma, geleceğe güvenle bakabilme ve toplumda bir yer edinme gibi isteklerini doyurma imkânı bulmaktadır.

Psiko-sosyal ve fizyolojik birçok gereksinimi karşıladığı görülen evlilik ilişkisinin çiftlerin duygusal birtakım gereksinimlerini de karşılıyor olması; evliliğin göz ardı edilemeyecek bir boyutunu oluşturmaktadır. Kadın ve erkeğin sevmeye ve sevilme, beğenilme gibi doğal gereksinimlerinin de evlilik ilişkisi içinde bulmaya çalıştıkları yaygın bir düşüncedir (Canel, 2007: 57–58).

İşlevi hemen her toplumda benzer olan evliliği temel olarak sınıflandırmak gerekirse; oturulan yere göre; eş sayısına ve eşin seçildiği gruba göre olmak üzere üç grupta toplanabilir (Lundberg 1970'ten aktaran: Bağlı ve Sever, 2005: 9):

1. Oturulan yere göre: a) Matrilokal: Erkeğin kadının ailesinin evinde oturması (iç güveyliği) b)Patrilokal: Kadının erkeğin ailesinin evinde oturması c) Neolokal: Kadın ve erkeğin ailelerinden birlikte ayrılarak ayrı bir ev kurmaları.

2. Eş sayısına göre: a) Monogami: Tek eşli evlilik, b) Poligami: Çok eşli evlilik

3. Eşin seçildiği gruba göre yapılan evlilikler: a) Endogami: akraba içi evlilik, b) Ekzogami: Akraba dışı evlilik

Ozankaya (1997) tarafından yapılan bir başka açıklamada ise; evlilik türlerinin aile yapısını yansıttığı ileri sürülmektedir. Bu aile yapıları ise (a) anaerkil, (b) ataerkil, (c) geniş, (d) çekirdek ve (e) geçiş ailesi olarak ele alınmaktadır:

- Anaerkil Aile: Güç ve yetkinin anada ya da kadın aile başkanında toplandığı aile biçimidir.

- Ataerkil Aile: Erk ve yetkenin babada ya da erkek başkanda toplandığı, kadın ve çocukların ise astlık durumunda bulunduğu aile biçimidir.

- Geniş Aile: Ana- baba ve evli çocukların, ana ya da babanın yakınlarının ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları aile biçimidir. Geleneksel aile tipi olan geniş aile; özellikle az gelişmiş ülke ve yörelerin ülkenin kırsal kesimlerinde yaygın olarak bulunmaktadır.

- Çekirdek Aile: Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan kurulu olan ve sanayileşmiş ve kentleşmiş toplumlarda oluşan aile biçimidir.

- Geçiş Ailesi: Toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş bir üretime doğru hızlı bir geçişin olduğu nüfusun hızla arttığı, toplumsal yapı, yaşam biçimi ve kavramların hızla değiştiği toplumlarda oluşan bir aile tipidir.

Evliliğin temel işlevleri veya evliliğin niteliksel özellikleri konusunda yapılan çalışmalar dikkate alındığında; çiftlerin evlilikteki gelişimsel görevlerini “*evlilik yaşam döngüsü*” başlığı altında incelendiği görülmektedir. Bu yaklaşıma göre; evlilik yaşantısında, çiftlerin eş olabilmeye ilişkin görevleri şu şekilde sıralanmıştır (Nichols, 2005'ten aktaran: Canel, 2007: 58):

1. Bağılılık: Çiftin evlilik ilişkisi hakkındaki değerlerinin ne olduğu ve ilişkilerini sürdürme konusundaki niyet ve çabaları anlamına gelmektedir.

2. İhtimam: Çift arasındaki duygusal bağlanmayı ifade etmektedir. Bu basamakta evlilik ilişkisine ihtimam göstermenin önemi; evliliğin devamını garantileyecek yeterli ve uygun özenin evlilik ilişkisinde var olma durumudur.

3. İletişim: Çiftin sözlü veya sözsüz, sembolik mesajlar ile ortak anlamları paylaşabilmesidir. Bu basamakta, çiftin evlilik görevi ise; paylaştıkları iletişim evreninin ilk yapılması, iletişim sürecinde işe yarar örüntülerin temellendirilmesidir.

4. Çatışma ve uzlaşma: Çatışma ve uzlaşma tüm yeni ve uzun süreli ilişkilerde karşılaşılabilecek kaçınılmaz bir süreç olup; bu basamakta çiftin gerçekleştirmesi gereken görev; çatışmaları nasıl etkili biçimde çözecekleri ve uzlaşmaya ne şekilde varabileceklerini öğrenmeleridir.

5. Anlaşma: Eşin, diğer eşin açık veya örtülü mesajlarını, beklentilerini algılaması ve yerine getirebilmesidir. Bu aşamada çiftin üzerine düşen görev; beklentilerin ve anlaşma yollarının keşfedilmesi ve öğrenilmesidir. Bu aşamanın içerdiği bir diğer görev de çiftin kendi kök ailelerinden ayrılarak, çift olarak bireyselliklerini oluşturabilmeleridir.

Evliliğin toplumsal var oluş içindeki anlamı ve işlevlerinin neler olduğuna dair yapılan bir başka açıklamada ise; tarihin her döneminde ve her toplumda evlilik ve ailenin temel işlevlerinin şu noktalarda toplandığı öne sürülmektedir (Özgüven, 2001: 61):

1. Eşlerin neslin devamına ilişkin sorumlulukları yerine getirmeleri,
2. Bireylerin, toplumun devamlılığını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri, ortak toplumsal kurallar alışkanlıklar kazanmalarına yardım etmek,
3. Aile üyelerinin ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak,
4. Çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak,
5. Aile üyelerinin cinsiyet rollerinin kazanılması,
6. Çocuğun topluma daha kolay biçimde uyum sağlamasına zemin hazırlamak.

Evlilik ilişkisini sınıflamada kullanılan bir başka yaklaşımda evlilik fonksiyonelliğine göre ele alınmaktadır. Bu kapsamda evlilik; sağlıklı olan ve olmayan biçiminde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamaya göre; sağlıklı evliliklerle ilgili üzerinde en çok durulan özellikler; çatışma çözme stilleri, çiftler arasında duygusal yakınlığın derecesi ve temel ihtiyaçları karşılama derecesidir. Sağlıklı evlilikleri niteleyen diğer unsurlar da,

çiftlerin birbirine olan sevgi ve inançlarının yanı sıra, kişisel amaçları karşılıklı olarak desteklemeleridir (Canel, 2007: 60–61).

Bir başka açıklamada sağlıklı evliliğin nitelikleri şu şekilde sıralanmaktadır: (a) Duyguları paylaşma: Eşlerin birbirlerine karşı olumlu veya olumsuz duygularını açık, içten ve özgür biçimde paylaşmaları. (b) Duyguları anlama: Eşlerin birbirlerinin duygularını empatik olarak anlaması. (c) Bireysel farklılıkların kabul edilmesi: Eşlerin birbirlerinin bireysel farklılıklarını hoş karşılaması, bu farklılıkları cesaretlendirmeleri. (d) İlgı ve sevgi duygusunun iletilmesi: Eşlerin ilgi ve sevgi duygusu ile birbirleri ile etkileşim içinde olmaları. (e) İşbirliği: Eşlerin amaçlarına ulaşmaları için her birinin etkili biçimde çalışması ve gönüllü olarak işbirliği yapılması. (f) Mizah duygusu: Eşlerin yaşanan olaylar ile ilgili şakalaşma ve espri yapmaları. (g) Temel gereksinimleri karşılama: Eşlerin yaşamlarını sürdürme ve kendini güvence altına almaları için gerekli olan temel gereksinimlerin karşılanması. (h) Çatışmaya girmeden sorunun çözümü: Kişileri değil problemi merkeze alan bir tutum ile sorunların çözülmesi. (ı) Toplumsal değerlere sahip olma: Eşlerin içinde bulunduğu toplumsal yaşamın temelini oluşturan değerler sistemini kazanması ve benimsemesi. (k) Sorumluluk alma. (l) Karşılıklı takdir duygularını ifade etme: Eşlerin birbirleri ile ödüllendirici bir tutum ile ilgilenmesi, takdir ve beğenilerini ifade etmeleri. (m) İletişim: Eşlerin her zaman aralarında etkili ve sürekli bir iletişimin olması. (n) Boş zamanları birlikte geçirme: Eşlerin ilişkilerini olumlu yönde geliştirmeleri ve birlikteliği güçlendirmeleri için ortak zamanı artırmaları, birlikte vakit geçirmeye zaman ayırmaları. (o) Sorunla başa çıkma becerilerini kazanmış olma: Eşlerin, sorunlarını çözmeye ilişkin gerekli olan problem çözme ve sorunlarla başa çıkma becerilerini kazanmış olmaları (Özgüven, 2001: 87–88).

2.2.1. Bağlanma Stilleri ve Evlilik

Özellikle yakın ilişkilerdeki iletişim süreçlerinde verilen tepki ve gösterilen yaklaşımda önemli bir öngörü sağlayan bağlanma stillerinin, evlilik yaşantısında da evlilik doyumu ve evlilik uyumunu konusunda öngörü oluşturmada yardımcı olduğu görülmektedir. Thompson (1999)'a göre; erken dönemde gelişen güvenli bağlanma; gelecekte doyum verici ilişkiler kurabilmeyi sağlamaktadır. Bağlanma davranışı; çevresel ihtiyaçlara göre değişim göstermesine rağmen bireysel bağlanma stili değişime dirençlidir. Klohnen ve Bera (1998)'ya göre; bu nedenle, bağlanma stilleri yaşam boyu bireyin

karşılaştığı her türlü ilişkide ve özellikle yakın ilişkilerde ciddi bir öngörü sağlamaktadır. İlişkilerin başlaması, ilişkiye ait yaşantı süreci ve içeriği ile akıbeti anlamında yakın ilişkiler bir süreç olarak ele alınarak incelenebilir. Bu doğrultuda; özellikle evlilik yaşantısı açısından; bireylerin evlilik kararı alması gibi başlangıç aşaması bağlamında değerlendirildiğinde Hill ve diğerleri (1994)'ne göre; güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre; romantik ilişkilerinde evliliğe taşıma veya birlikte yaşama eğiliminin daha fazla olup; boşanma kararı alma eğilimlerinin ise daha az olduğu görülmektedir.

Bağlanma stillerinin evlilik ilişkisindeki yansımaların daha anlaşılabilir olması açısından yapılan çalışmaların incelenmesi bilgi verecektir. Feeney (2002) tarafından yapılan çalışmada; güvensiz bağlanma ile eşin olumsuz davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca; aynı çalışma; güvensiz bağlanan kişilerin genellikle eşinin davranışlarını tepkisel olarak değerlendirme eğilimi taşıdığını; güvenli bağlanan bireylerin ise; olumlu ve yapıcı tutum ve olumlu yaklaşma eğilimi sergilediğini vurgulamaktadır. Bu çalışma; bireylerin bağlanma stiline yakın ilişkilerinde maruz kaldıkları tutum ve yaklaşımları anlamlandırma biçimini de etkilediğini göstermektedir.

Bireylerin eşinin tutumunu algılayış biçimi yanı sıra; evlilikten aldığı doyum da bağlanma stili ile şekillendiği öne sürülmektedir. Evliliğin nasıl bir içeriğe ve niteliğe sahip olduğu bireylerin bağlanma stillerine göre farklı yaşanabilmektedir. Hazan ve Shaver (1987); güvenli bağlanan çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olduğunu, bu çiftlerde boşanma oranının düşük olduğunu ileri sürmektedir. Kobak ve Hazan (1992) tarafından evlilik kalitesi ile ilgili kırk evli çift ile yapılan çalışmada; güvenli bağlanan çiftlerin evlilik doyumunun yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca; güvenli bağlanma, çatışma çözmedeki başarının tahmin edilmesini sağlamaktadır.

Volling ve diğerleri (1998) tarafından; yetişkin bağlanma stilleri ile iyi olma, evlilik ve ebeveyn olma durumları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada; güvenli bağlanan çiftlerin depresyon skorları güvenli erkek-kaçınan kadın ve her iki çiftin güvensiz olduğu çiftlerin depresyon skorlarından anlamlı derecede farklı olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca; evlilik ilişkileri bağlamında; eşleri ile ilgili sevgi duyma eğilimi her ikisi de güvenli bağlanan çiftlerde her ikisi de güvensiz bağlanan çiftlerden daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu tür duygusal atmosferin çiftleri motive ettiği ve evliliğe ilişkin doyum

sağlayıcı rol oynadığı düşünülmektedir. Evlilik ilişki kalitesi ölçeğinin, evlilik sevgisi alt ölçeğinden aldıkları skorlara göre; güvensiz eş ile evlenen güvensiz bayanların sevgi skorları, kaçınan erkek ile evli olan güvenli bayanların skorlarından anlamlı biçimde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Evlilikten alınan doyum yanı sıra; bağlanma stillerinin çiftlerin evlilikteki uyumlarını da belirlediğini ileri süren çalışmalara rastlanmaktadır. Heene ve diğerleri (2005) kadın örneklemini üzerinde yaptıkları çalışmada; güvenli bağlanmanın depresif semptomlar ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi açıklamada aracılık eden bir faktör olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yine benzer şekilde bağlanma stilleri ile ilgili yapılan bir başka çalışmada; kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri ile psikolojik semptomlar arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu ileri sürmektedir (Corcoran ve Mallinckrodt, 2000: 479). Yeni evli çiftlerde; bağlanma stilleri ve evlilik uyumu arası ilişkinin incelendiği bir çalışmada; eşlerin benzer bağlanma stilini paylaşma eğiliminde oldukları; her ikisi de güvenli bağlanan çiftlerin her ikisi veya biri güvensiz bağlanan çiftlere göre evliliklerini daha olumlu değerlendirme eğiliminde oldukları, bu çiftlerin daha çok yakınlık ve daha az iletişim çatışması ve boşanma yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu araştırma; her ikisinin de güvenli olduğu eşlerin evliliklerinin daha az çatışma ve daha çok sevgi içerdiğini ileri sürmektedir. Aynı çalışmada; eş seçiminde bağlanma stillerinin belirleyiciliğine ilişkin sonuçlarına göre; kendilerine benzer bağlanma stiline sahip kişilerle evlenme eğiliminde oldukları bulunmuştur (Senchak ve Leonard, 1992: 60).

Bağlanma stillerinin ilişkilerdeki yansımalarına ilişkin yapılan bir başka çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip yetişkinler, kaçınan bağlanma stiline sahip kişilerin aksine yüksek derecede güven, yakınlık, doyum ve bağlılık taşıdığı öne sürülmektedir. Güvensiz bağlanan çiftlerde zayıf iletişime ek olarak; kendilerini ve eşlerini eleştirme biçiminde iletişim kurdukları, bunun yanı sıra güvenli bağlanan bireylerin açık iletişim kurdukları ve bu tür bağlanma stiline bağlı kişilerin ilişkilerini güven, sağlamlık ve dürüstlük üzerine kurdukları öne sürülmektedir (Plessis ve Clarke, 2008: 78).

Türkiye’de bağlanma, bağlanma stili ve yakın ilişkiler üzerine yapılan çalışmaların daha çok evlilik uyumu ve evlilik doyumu bağlamında ele alındığı görülmektedir. Romantik ilişkiler bağlamında ele alınan bağlanma stilleri ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmalar; ilişki süresi ve bağlanma stilleri (Işınsoy, 2003), evlilik uyumu, yüklemeler ve

benlik saygısı arasındaki ilişki (Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006), çatışma çözme stratejileri ile bağlanma stilleri (Bahadır, 2006) şeklinde örneklendirilebilir.

Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri, mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği Erdoğan (2007) tarafından yapılan çalışmada; evlilikte sorun yaşayan çiftlerde, kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı görülmüştür. Bu sonuç ise; genellikle iletişim kurma biçiminde erkeğin, olası birçok kaygı ile evlilikte var olan sorunları görmezden gelme veya kaçınma eğiliminde olmalarının etkili olabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. İlişki doyumu ile ilgili Eğeci ve Gençöz (2006) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin ilişki doyumlarının da yüksek olduğu bulgulanmıştır. Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışmada; güvenli ve saplantılı bağlanma biçimindeki kişilerin evlilikteki uyum puanları korkulu bağlananlardan yüksek bulunmuştur (Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu, 2006: 66). Aynı çalışmada; özellikle saplantılı bağlanma biçimde bağlanan kişilerin evliliğe uyum düzeylerinin yüksek çıkması kültürel özellikler bağlamında ele alınarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde ele alındığında ise sonucun; manidar olduğu düşünülmekte; bu tür bağlanma biçiminde olanların ilişki sürdürme, yakınlık kurma eğiliminin fazla olmasının ilişkinin sonlanmasından korkması yanı sıra bu çaba ile birlikte evliliği olumlu algılamakta ve giderek ilişkiye bağlanarak doyum ve uyum sağlamış olabilecekleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Işinsu (2003) tarafından evli çiftler ile yapılan çalışmada; güvenli bağlanma stiline güvensiz bağlanma stilleri ile olumsuz yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Buna karşın; güvensiz bağlanma stillerinin ise (kaçınan, kaygılı, korkulu, kayıtsız, saplantılı) kendi aralarında olumlu yönde anlamlı ilişkilere sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir sonuç; çiftlerin genellikle kendilerine benzer özellikte (güvenli-güvenli, güvensiz-güvensiz) bağlanma stiline sahip kişileri tercih ettiklerini düşündürmektedir. Ayrıca; ilişki sürelerine göre evlilik uyumunun ve bağlanma stillerinin incelendiği aynı çalışmada; beş yıldan uzun süredir evli olan çiftlerin ortalamalarının nişanlı çiftlerin ortalamalarından yüksek olduğu bulgulanmış ve bu bulgular beş yıldan uzun süreli evli olan çiftlerin nişanlı çiftlere göre ikili ilişkilerinde daha güvenli bağlandıkları ortaya konulmuştur (Işinsu, 2003: 96–98).

Büyükşahin (2006) tarafından yapılan çalışmada; yakın ilişkilerde bağlanma, yatırım modeli çerçevesinde bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; bağlanma stillerine göre oluşturulan gruplar yatırım modeli değişkenleri yönünden karşılaştırılmıştır. Buna göre; saplantılı ve güvenli bağlanma stiline sahip olanların ilişki doyum düzeylerinin en yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca; saplantılı bağlanma stiline sahip olanların ilişki yatırımı; kayıtsız bağlanma stiline sahip olanların da seçeneklerin niteliğini değerlendirme puanlarının en yüksek olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada; evlilik doyumu düşük olan kişiler saplantılı bağlanma davranışı eğiliminde olduğu belirlenmiş; diğer bir deyişle saplantılı bağlanma davranış örüntülerini gösterme oranı arttıkça kişilerin evlilik doyumlarının azaldığı görülmüştür (Kuyumcu, 2005: 89).

2.2.2. Evlilikte Çatışma

Yakın ilişkilerde çatışma ile ilgili alan yazın incelendiğinde; farklı tanımlamalar ve yaklaşımlar sergilendiği görülmektedir. Çatışma; kişiler arası ilişkilerde herhangi bir anlaşmazlık, uyumsuzluk veya uyuşmazlık neticesinde ortaya çıkan etkileşimli süreç olarak tanımlandığı gibi (Rahim, 2001) kişiler arası rekabet biçimi olarak da açıklanmaktadır. Evlikte çatışma ise Hatipoğlu (1993) tarafından; eşlerden birinin diğerinin ilgilerine müdahale etmeye kalktığında ortaya çıkan kişiler arası süreç olarak tanımlanmaktadır. Profeta (2002)'nin çalışmasında ise evlilik çatışması; evli eşler arasında uyuşmazlık, anlaşmazlık ve karşıtlık çıkması durumunda karşılaşılan süreç olarak sunulmaktadır. Bir başka açıklamada ise; eşler arasındaki anlaşmazlık; ilişkideki fiziksel ve sözel çatışmanın yoğunluğu ve miktarı olarak tanımlanmaktadır. Evlilikte doyum ve çatışma birbirine zıt kavramlar gibi görünse de mutsuz evlilikler daima çatışma ile tanımlanmamaktadır. Çoğu evlilikte doyum alan çiftler; aynı zamanda çatışma içinde de olabilir (Yılmaz, 2001: 2).

Genel kanıda çatışmanın ilişkide olumsuz bir süreç olduğu ve olumsuz etkiler doğurabileceği düşünülse de bazı araştırmacılar çatışma durumunun ilişkilerde yapıcı bir takım sonuçlar doğurabileceğini ileri sürmektedir. Çatışma; ilişkinin kaçınılmaz bir deneyimidir. Çatışma çözme stratejileri ise evlilikteki anlaşmazlıkları çözümüne ilişkin kişiler arası davranışları yansıtır. Gerçek yakınlığın sağlanabilmesi için çatışmaya ihtiyaç vardır. Ancak; yakın ilişkilerde karşılaşılan çatışmanın etkili biçimde çözülmemesi ilişki

açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği ileri sürülmektedir (Gottman 1993'ten aktaran: Marchand, 2004: 100). Bu bağlamda ele alındığında; çatışma biçiminin nasıl kurgulandığı önem kazanmaktadır. Evlilik ile ilgili alan yazında; yapıcı ve yıkıcı çatışma davranışları şeklinde çatışma biçiminin sınıflandığı göze çarpmaktadır.

Evlilikteki çatışma sürecinin kavranabilmesi için; öncelikle evlilikte ortaya çıkan çatışmaların nedenlerinin anlaşılması gerektiği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda; evlilikteki çatışmaların farklı yönleri ile ele alınarak nedensellik bağlantısı kurulduğu görülmektedir. Bu konu ile ilgili bir açıklamada; evlilikte çatışma yaratan nedenler arasında; temel ihtiyaçların karşılanmasındaki güçlükler, kaynakların yetersizliği, farklı değer, inanç ve kültürlere sahip olmanın dışında; eşlerin birbirlerine dönük rekabetçi yaklaşımları, güvensiz tutumları, iletişim ve ilgi azlığı, duyguların uygun olmayan yollarla ifade edilmesi şeklinde sıralanmaktadır (Yıldız, 2009: 223).

Solmuş (2008)'a göre; çift arasında yaşanan uyumsuzluklar, anlayışsızlık, belirsizliğe tolerans gösterememe, ilişkiye ve eşe duyarsızlık gösterme, sorumluluklardan kaçınma, empati yoksunluğu gibi faktörler, flört veya evlilik ilişkisi anlamındaki tüm romantik ilişkilerde çatışmaya yol açan temel faktörlerdendir. Çift arasında evlilik yaşantısı içinde yaşanan sorun alanlarını daha somut olarak ifade eden ve adlandıran araştırmalar da yer almaktadır. Bu çalışmalara göre; evlilik çatışması çiftler arasında yaşanan fiziksel istismardan, sözel şiddete kadar geniş bir aralıkta görülmektedir. Yapılan araştırmalarda; kadınlar açısından sorun teşkil eden çatışma alanları; evlilik dışı ilişki, problematik alkol veya uyuşturucu madde kullanımı iken erkekler açısından ise eşinin kıskançlığı ve hesapsızca para harcaması olarak belirlenmiştir (Fincham, 2003: 23).

Evlilikte yaşanan çatışma alanları Köknel (1997) tarafından evliliğin psiko-sosyal birçok boyutu ile ele alındığı görülmektedir. Bu sorunlar; eşlerin aşkın anlamına ilişkin farklı görüşleri, iletişim ve etkileşim sorunları, cinsel ilişki sorunları, cinsel rollerle ilgili sorunlar, eşlerin kişilik bozuklukları ve zararlı alışkanlıkları, çocuk sahibi olamama, geçim sıkıntısı, evlilik dışı ilişkiler, eşlerin birbirlerini tamamlama ve bütünleştirmelerindeki uyumsuzluk ve eşlerin ailelerinden kaynaklanan sebepler şeklinde sıralanmaktadır.

Evlilikte yaşanan çatışmaların evliliğin içinde bulunduğu dönemden ve bu döneme ait özelliklerden etkilendiği öne sürülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde; evlilik çatışmaları içinde bulunan evlilik dönemi veya süresi ile birlikte ele alınmalıdır. Evlilik

yaşantısı başlangıç aşaması ile birlikte ele alındığında; evliliğin eşlerin yaşamlarında değişikliklere yol açması yanı sıra; çiftler bekârlık rollerinden evli çift rollerine geçtiği gözlenmektedir. Nazlı (2003)' e göre bu süreçte çiftler evlilik ihtiyacını karşılamak üzere aynı mekânı paylaşmayı, birbirlerinin isteklerini, ihtiyaç ve hayallerine yönelik anlayışları, gelecek beklentilerini karşılamayı öğrenirler. Evliliğin ilk döneminin en önemli görevi; her iki kişiyi de mutlu edecek ortak bir yaşam biçimi bulmak ve doyurucu cinsel etkileşim örüntülerini keşfetmektir. Diğer önemli görevler ise; ortak kararlar almayı, aile sorumluluklarını paylaşmayı, ortaya çıkan çatışmaları çözme yollarını öğrenmektir. İlk yıllarda bu tür beklentilerin karşılanmaması nedeniyle çatışmalar ve hayal kırıklıkları yaşanabilmektedir. Bireysel ayrılıklar, yaşanan çatışma ve hayal kırıklıkları çözülemediği zaman bu aşamada boşanma riski yüksek olmaktadır.

Yakın ilişkiler ve özelinde evlilik sürecinde yaşanan çatışmanın etkilediği bireyler ve sonuçları bakımından özgün bir süreç olduğu düşünülmektedir. Evlilik ve aile atmosferindeki çatışma süreci, çatışmalara nasıl çözümler getirildiği ve ne tür yöntemler kullanıldığı, aile bireylerinin etkilenmesi bağlamında önemli bir yer oluşturmaktadır. Türkiye'de evlilikte çatışma ile ilgili yapılan çalışmalarda; çatışmanın genellikle evlilik/ilişki doyumu (Curun, 2006; Günay, 2007; Çınar, 2008) ve evlilik uyumu (Özen, 2006; Polat, 2006) bağlamında ele alındığı görülmektedir.

Curun (2006) tarafından yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma, 102 evli çift ile gerçekleştirilmiştir. Tüm katılımcılar ile yapılan regresyon analizleri sonucunda; hem cinsiyet yöneliminin hem de yüklemelerin evlilik doyumu konusunda belirleyici olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca; iletişim çatışmaları değişkeninde, ilgili alan yazından farklı olmak üzere; erkeklerin ortalamalarının kadınlardan yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuç ise; erkeklerin kadınlara göre daha fazla çatışmaya girme eğiliminde olduklarını öne sürmektedir. Günay (2007) tarafından 134 evli birey ile gerçekleştirilen çalışmada; evli bireylerin karşılaştırma düzeyleri, evliliğe ilişkin değerlendirmeleri, evlilik çatışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri ile evlilik doyumu değişkenleri ile sınanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; söz konusu değişkenler ile ilgili cinsiyete göre bir farklılık gözlenmemiş iken; evlilik doyumu ve nedensellik yüklemelerinin olumlu sonuçlar için karşılaştırma düzeyini yordadığı bulgulanmıştır.

Özen (2006) tarafından yapılan evlilik çatışmasının evlilik uyumu ile ele alındığı çalışmada; çatışma çözme stilleri evlilik uyumunun yordayıcısı olarak ele alınmış; 140 evli çift ile gerçekleştirilmiştir. Demografik değişkenlerin ve eşlerin değer uyumları elimine edildikten sonra, kocaların kullandığı çatışma çözme stillerinin, eşlerin evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi olmasına rağmen; kadınların kullandıkları çatışma çözme stillerinin kocalarının evlilik uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Çiftlerin evlilik uyumu düşünüldüğünde; karı-kocaların çatışma çözme stillerinin, çiftlerin evlilik uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar; evlilik çatışması ve evlilik doyumunun birbirine yakın ve karmaşık biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir. Evlilikten doyum almadığını ifade eden çiftler; aynı zamanda sürekli, sık ve şiddetli bir evlilik çatışmasından bahsetmektedir (Whitson ve El-Sheikh, 2002: 286). Romantik ilişkilerde ilişki doyumu ile olumsuz çatışma davranışları arasındaki ilişkinin çatışma sıklığı ve çatışmanın tatmin edici biçimde çözülememesiyle bağlantılı olup olmadığını açıklamaya dönük bir başka çalışmanın sonuçlarına göre; ilişkiden alınan doyum ile olumsuz çatışma stili ve çatışmanın çözülememesi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Çatışma sıklığı ve çatışma davranışı değişkenleri kontrol edildiğinde; çatışmanın çözülememesinin alınan ilişki doyumu ile ilişkisi bulunmaktadır. Aynı araştırmada; romantik ilişkide çatışmaya yol açan konuların önem düzeyi ile ilişkiden alınan doyum arası ilişki incelenmiş ve çatışma konusunun önem düzeyinin doyum üzerinde etkili olmadığı, önem düzeyi yüksek konularla doyum arasındaki ilişkinin eşit ve olumsuz yönde olduğu bulgulanmıştır. Bu çalışma göstermiştir ki; ilişkide çatışmayı çözmek için kullanılan negatif yöntemler ilişkideki doyum sorununun öneminden daha çok yordamaktadır (Cramer, 2000: 340).

Bir başka çalışmada ise; çatışma ailesel stres, depresyon, ve düşük problem çözme becerileri gibi bireysel ve ailesel bir çok süreçle ilgili olduğu açıklanmaktadır (Bray, 1995: 472).

Evli çiftlerin çatışma ile başa çıkma stili ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin incelendiği boylamsal çalışmada; üç başa çıkma stili tanımlanmıştır. Bunlar; (a) çatışmaya girme, (b) geri çekilme ve (c) uyum gösterme olarak adlandırılmıştır. Söz konusu araştırmaya göre; hem kadınların hem de erkeklerin evlilik doyumları çatışma ile başa çıkma biçimlerinden etkilenmektedir. Ancak; erkeklerin evlilik doyumlarının eşlerinin

çatışmayı nasıl çözdüklerinden daha sıklıkla etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Her iki cinsiyet açısından düşük doyum; kadınların çatışmaya girdiği erkeklerin geri çekildiği örüntü ile ilişkilidir. Diğer yandan; evlilik doyumundaki değişimler çatışma stilineki değişimle ilgilidir (Kurdek, 1995: 161–162).

2.2.3. Evlilikte Çatışma ve İletişim

Evlilikte yaşanan çatışma alanlarının incelendiği birçok araştırmada; birbirine paralel olarak ortaya çıkan birtakım problem veya çatışma alanları göze çarpmaktadır. Eşler arasında ilişkinin bozulmasına yol açan yaşanan çatışma durumları, tartışmalar değil; çatışma konularının nasıl tartışıldığıdır. Çiftler tarafından sergilenen iletişim becerileri; evlilikteki çatışma alanlarının başarıyla yönetimi ve uzun vadede evlilik doyumu ve istikrarı sağlamada önemlidir (Özen, 2006: 30).

Fitzpatrick ve Ritchie (1994) aile içi konuları ele alma ve tartışma bakımından üç ayrı evlilik ve aile yapısı betimlemiştir. Bu çiftlerin özellikleri ve iletişim biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

- *Bağımsız çiftler:* Aile, bağımsız çiftler tarafından yönetilir, aile içinde açıklık önemsenir. Çiftler; aile içinde kadın ve erkeğin eşitliğine inanırlar. Yapılan araştırmalar; bu çiftlerin çatışma ile kolaylıkla baş edebildikleri, anlaşma ve tartışmaları çok iyi yönlendirdiklerini ortaya koymaktadır.
- *Geleneksel çiftler:* Bu çiftlerin yaşam felsefesi birbirine benzer. Her ikisi de iyi bir evlilik için bazı kişisel bağımsızlıklardan özveride bulunmak gerektiğine inanır.
- *Ayrı/kopuk çiftler:* Bu tür yapıda olan ailelerde çok az samimiyet vardır. Çiftler basma kalıp kadın erkek rollerini devam ettirirler. Her iki eşte de evliliği sürdürmeleri gerektiği hissi vardır ve bunu yapmaya çalışırlar. Çatışmalardan kaçınırlar, duygularını birbirlerine ifade etmezler.

Mutlu ve uyumlu bir evlilik her şeyden önce sağlıklı ve yeterli bir iletişim ve eşlerin bundan sağladıkları doyumla gerçekleşir. Evliliğin kalitesi ve uyumun artırılması konusundaki önemli noktalardan biri eşlerden her ikisini de hoşnut eden iletişim türleri ve düzeyi üzerinde eşlerin anlaşmaları, fikir birliğine varmaları ve memnuniyet duymalarıdır. İletişim becerileri ile evlilikteki memnuniyet arasındaki ilişkiye bakıldığında; eşlerin

iletişim becerilerinin evlilikteki memnuniyeti belirleyen en önemli etken olduğu, bir çok araştırmacı ve terapist tarafından paylaşılan bir görüştür (Ergin, 2009: 189).

İletişim süreçlerinin önemi ardından karşılaşılan süreç çiftler tarafından sergilenen iletişim tutumlarıdır. Evlilikte sergilenebilecek iletişim süreçleri sınıflandırıldığı bir çalışmada; Canary ve Cupach (1988); üç çeşit iletişim stratejisi belirlenmişlerdir: (a) Bütünleyici: müzakere ederek anlaşmaya varma, paylaşma, güveni belirtme, işbirliği yapma. (b) Yıkıcı: öfke gösterme, eleştirel yaklaşma. (c) Kaçınmacı: çatışmanın varlını inkâr etme, iletişimin odak noktasını değiştirmek ve çatışma ile ilgili dolaylı iletişim kurmak.

Bazı sosyo-demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırıldığı bir çalışmada; eşlerin duygu ve düşüncelerin paylaşımından memnun olma durumlarına göre evlilik uyum puan ortalamaları incelenmiştir. Genel bir eğilim olarak iletişim düzeylerinden memnuniyet derecesi arttıkça gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik puan ortalamaları da arttığı göze çarpmaktadır. Ayrıca; iletişim konusunda anlaşmazlık yaşanma derecesi arttıkça kadın ve erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları azalmaktadır. Evlilik kalitesinin cinsiyete göre algılanma biçimi bağlamında; erkeklerin evliliğe uyum puanları daha yüksek olup, erkeklerin kadınlara göre ilişkilerinin kalitesini daha iyi buldukları ortaya çıkmıştır (şener ve Terzioğlu, 2008: 15–17).

İyi ve kötü evliliklerin özelliklerinin araştırıldığı bir başka çalışmada; kötü evliliklerde duygu, düşünce, sevgi ve ortak sorunların paylaşımının iletişimi ciddi biçimde aksatmakta olduğu ileri sürölmektedir. Ayrıca cinsiyet farklılıkları bağlamında değerlendirildiğinde; kötü evliliklerde bayanların, eşlerinin kendilerine sorunlarını anlatmadıklarını ifade ettikleri görölmüştür. Ayrıca; kötü evliliklerde gözlenen öncelikli sorunlar arasında; eşin olumsuz kişilik özellikleri, iletişimsizlik, sınırlı sosyal yaşam ve kıskançlık gibi unsurlar da yer almaktadır (Kocadere, 1995: 149–151). Benzer şekilde; çift arasında yaşanan iletişim sorunlarının araştırıldığı Segrin (2006) tarafından yapılan bir başka çalışmada; çiftler arasında yaşanan en yaygın iletişim sorunları, eşinin bakış açısını anlayamama, eşini suçlama, eleştirme veya aşağılama olarak belirtilmektedir. Çift arasında yaşanan söz konusu bu çatışma konuları genellikle dört yolla çözülmektedir: (a) Boyun eğme: taraflardan birinin diğerinin fikirlerini kabul etmesi. (b) Uzlaşma: Herkesin kabul edebileceği ortak bir noktada uzlaşı sağlama. (c) Bırakma: Hiçbir uzlaşmaya varmadan,

çatışmanın çözümsüz olarak ortada bırakılması. (d) Geri çekilme: Tartışmaktan kaçınma veya tartışmayı yarım bırakma.

Evlilik ile ilgili alan yazında; yapıcı ve yıkıcı çatışma davranışları şeklinde çatışma biçiminin sınıflandığı göze çarpmaktadır. *Yapıcı çatışma davranışları*; problem çözme, iş birliği, etkili iletişim veya karşılıklı anlayış ile karakterize bir süreçtir. *Yıkıcı çatışma davranışı* ise; agresyon, reddetme, kaçınma, tehdit, düşmanlık biçiminde açıklanmaktadır (Koydemir ve diğerleri, 2008: 133–134).

Hocker ve Wilmot (1995)'a göre yıkıcı çatışma biçimi; manipülasyonların, tehdit ve baskının arttığı bir süreçtir. Ayrıca; misilleme, katı tutum içinde olma, baskın veya bağımlı olma rekabetine dayalı, sözel veya sözel olmayan iletişim ile küçültücü tavırları içermektedir. Yapıcı çatışma biçimi ise; esneklik, öğrenmeye dönük iletişim içeren, çiftlerin benlik saygısını geliştiren, bireyselliğe değil ilişkiye odaklanmayı gerektiren, işbirliği ile karakterize bir süreçtir. Diğer taraftan; çözümlenmemiş ya da sonuçlanmamış bir çatışmanın akıl sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunduğu ileri sürülmektedir (Greef ve Bruyne, 2000: 322).

Yakın ilişki kuran iki birey arasında bazen çatışma çıkması doğal karşılanmakla birlikte önemli olan bu çatışmanın ilişkinin niteliğine ve sürekliliğine etki etmesidir. Yıkıcı tartışma ve yıkıcı tutum sergilenmesi bireylerin birbirinden uzaklaşmasına ve ilişkinin zayıflamasına yol açmaktadır. Yapıcı tartışma ise karşılıklı güven ile gerçekleşebilir (Polat, 2006: 37). Cramer (2003), bir ilişkide yaşanan yıkıcı tartışmaların eşin anlaşılma ve kabul edilme duygularına zarar verdiğini ve ilişki doyumunu düşürdüğünü belirtmiştir. Diğer bir açıklamaya göre iletişimle ilgili olarak eşlerin, olumlu bakış açıları, duyarlılık, sevgi gösterme, düşünceli olma, iletişim kurabilme gibi yaklaşımlarının olması evlilik doyumunu olumlu yönde etkilemektedir (Curun, 2006: 51).

Her iki çiftin güvenli biçimde bağlandığı durumlarda, eşinin olumsuz bir davranışına karşı güvenli bağlanan birey; fonksiyonel- diğer bir deyişle yapıcı -bir öfke göstermekte, eşin ilişkiden kaynaklanan bir stres durumu içinde yer alması karşısında ise suçluluk hissi ve onarma ihtiyacı hissetmektedir. Söz konusu bu süreç yaşanan çatışma süreci ile baş edilmesinin önünü açmakta ve evlilik uyumunu destekler bir süreci teşkil etmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2005: 152).

Evlilikteki çatışmanın evlilik doyumu üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği çalışmalarda; iletişim süreçlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Evlilikteki çatışmaların anlaşılması açısından iletişim süreçlerinin anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda; çatışma çözme aşamasında kurulan iletişim tarzları “yüzleşme”, yaklaşma-kaçınma”, kendini açma”, “kamuya açık yerlerde çatışmaya girme veya girmeme (genel/özel davranış)”, “duygularını ifade” gibi boyutlardan oluştuğunu ileri sürülmektedir. Yüzleşme; kişinin karşı taraf ile yüz yüze gelme isteğini, genel davranış; kişilerin her ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; özel davranış kişilerin davranışlarını tam olarak sergileyemedikleri veya ancak belirli ortamda kendilerini rahat hissettiklerini; yaklaşma, çatışmada sergilenen olumlu ve yapıcı tutum iken kaçınma tam tersini ifade etmektedir. Ayrıca; kendini açma; çatışma taraflarının geçmişlerini, rollerini ve geleceğe ilişkin beklentilerini anlatmalarını, duygusal ifade ise çatışma sürecinde duyguları rahatlıkla ifade edebilmeyi anlatmaktadır (Goldstein, 1999: 1806-1808).

Bağlanma stili ilişki doyumunu yordama hususunda önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar bağlanma stilinin bireylerin romantik ilişkilerde nasıl davranacağına dair beklentilerini şekillendirdiğini açıklamaktadır (Marchand, 2004: 100). Bağlanma stili ve problem çözme becerileri gibi değişkenler ayrı tutulduğunda; iletişim becerilerinin de ilişki doyumu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca; güvenli bağlanma stiline sahip olan bireylerin problem çözme becerilerine güvendikleri ve dolayısıyla ilişkiden doyum sağladıkları öne sürülmüştür (Eğeci ve Gençöz, 2006: 388). Başka bir çalışmada benzer şekilde; güvenli bağlanan bireylerin evlilik uyumunun yüksek olduğu ve dolayısıyla evlilikten aldığı doyumun da yüksek olduğu; kaygılı ve kaçınan çiftlerin evlilik uyumunun düşük olduğu bulunmuştur (Açık, 2008: 52).

Veroff ve diğerleri (2000)’e göre; evliliğin ilk yıllarında; kadın ve erkeğin iletişim biçimi evlilikteki istikrarı ve mutluluğu artırmaktadır. Erkekler; genellikle eşlerinin kendi ideallerini paylaştığı ve yaptığı şeylerin doğruluğu konusunda destek hissettiğinde mutlu olmakta; kadınlarsa genellikle korunma, yaşamı ilginç ve heyecanlı kılma duygularının eşleri tarafından sağlandığında mutlu olmaktadır.

Çatışmanın somut olarak gözlendiği iletişim süreçleri özellikle evlilikte çiftler tarafından en fazla dile getirilen alanlardan biridir. Dökmen (1994) iletişim çatışmalarını

oluşturan nedenlere ilişkin başlangıç faktörlerinden söz etmiştir. Bu faktörleri ise; biliş, algı, duygu, bilinçdışı, ihtiyaçlar, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller, sosyal ve fiziksel çevre şeklinde sıralamıştır. İletişim problemleri, genelde işlevsel olmayan aile ve evlilik yapılarında karşılaşılan süreçlerdir. Evlilikteki iletişim çift ve diğer aile bireyleri arasındaki sözel olan ve sözel olmayan mesajların ne biçimde iletildiğini anlatmaktadır. Ayrıca; iletişim; çiftlerin ihtiyaç, istek ve arzularını birbirlerine anlatma veya açıklama becerilerini ifade etmektedir.

Evlilikte yaşanan çatışma sürecinde sergilenen iletişimde cinsiyet farklılıklarının olduğunu ileri süren çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda; kadınların erkeklere oranla duygularını daha fazla ifade etme, özellikle mutsuz evliliklerde kadınlar evlilikte yaşanan problemler ve evlilik yaşantısına ilişkin tatminsizlik ile ilgili daha fazla konuşma eğiliminde oldukları sonuçları ortaya çıkmıştır (Mikulincer ve Sheffi, 2000: 155).

Birçok araştırma; her iki eşin de iletişim konusunda başarılı ve istekli olması mutlu evliliklerin; iletişim konusunda eksikliklerin olması ise mutsuz evliliklerin ortak noktası olduğunu göstermektedir. Mutlu çiftlerin; birbirleriyle çeşitli konular ve olaylar hakkında daha çok konuşabildikleri, birbirlerini daha iyi anladıkları, kelimelerin ardında yatan duygu ve ifadeleri daha iyi sezinledikleri, problem çözme yöntemleri ve karar verme süreçlerinde başarılı oldukları görülmektedir. Çiftlerin herhangi bir anlaşmazlık durumunda yapıcı biçimde iletişim kurabilme becerileri sergilemeleri; evliliğin sağlığı ve uzunluğu ile ilgili önemli bir öngörü olduğu ileri sürülmektedir. Çiftler herhangi bir anlaşmazlık durumu ile karşılaştığında iki tür süreç işlemektedir. Çatışmaların anılan biçimlerde olumlu veya olumsuz olarak sonuçlanması, çatışmanın nasıl ele alındığı ve çözümüne yönelik hangi yaklaşımların sergilendiğiyle yakından ilişkilidir. Bu düşünce, çatışmalarda olumlu ve yapıcı çözüme ulaşılmasının önemini ortaya koyarak, çatışma çözme kavramını vurgulamaktadır. Çatışma çözme, taraflar arasında var olan anlaşmazlık ve uyuşmazlığın sona erdirilmesi konusundaki stratejileri ön plana çıkararak, sorunlara yönelik çözümün uzlaşma ile eşit tutulmasıdır (Hisli-Şahin ve diğerleri, 2009: 2).

Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, çatışma çözme stratejileri ve olumsuz duygu durumunu düzenleme arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada; kaygılı bağlanma, zorlayıcı, kaçınmacı, işbirliği stratejileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır. Kaçınmacı bağlanma stili direkt olarak kaçınma, uyumlu ve uzlaşmacı yaklaşımla

ilişkilidir (Bahadır, 2006:128). Bağlanma stillerine göre çatışma çözme yaklaşımı incelendiği bir diğer çalışmada; güvenli bağlanma stiline sahip olanların doyum sağlayan çatışma çözme davranışları geliştirdikleri, kaçınanların ise çatışma çözme davranışı sergilemekten de kaçındıkları ileri sürülmüştür (Shi, 2003: 145–146).

Eşler arasındaki çatışma çözme stilleri ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada; eşlerin çatışma çözme stillerinin çiftin evlilik uyumunu anlamlı biçimde yordadığı bulgulanmıştır (Özen, 2006: 81). Bir başka bakış açısıyla; romantik ilişkilerdeki tatminsizlik, çift arasındaki fikir ayrılığı ve çatışma çözme stili ile yakından ilişkilidir (Cramer, 2000: 337).

Çatışma yönetim biçimi cinsiyete göre değerlendirildiğinde; kadınların işbirlikçi bir tutum sergilemelerinin her iki çift açısından evlilik doyumunu arttıran bir unsur olduğu görülmektedir. Ayrıca; eşi uyumlu bir çatışma yönetim biçimi sergileyen erkeklerin ise evlilik doyumunun yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Genel olarak bakıldığında; erkekler kaçınmacı, uzlaşmacı, rekabetçi biçim sergilerken; bayanlar ise uyuma dönük, uzlaşmacı ve kaçınmacı tutum sergilediği gözlenmektedir. Çiftin uzlaşmacı bir çatışma stilini benimsemesi başarılı ve karşılıklı doyum veren evliliğin de kaynağını oluşturmaktadır (Greef ve Bruyne, 2000: 324). Burman ve diğerleri (1995) çiftlerin üç tür çatışma yönetim biçimi sergilediklerini; bunların ise fiziksel agresyon, sözel agresyon ve geri çekilme olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca; yaptıkları çalışmada fiziksel agresyon sergileyen çiftlerin problem çözme becerilerinden yoksun olduğunu saptamışlardır.

Evlilikte uyumsuz çiftler tarafından gösterilen örüntüleri incelendiğinde; bir eşin diğerine talep, şikâyet ve eleştiriler ile baskı yaparken diğer eşin savunmacı, pasif hareketsizlik ile kendisini geri çektiği talep-geri çekilme şeklinde yaklaşım sergilemelerinin bu örüntüyü oluşturduğu bilinmektedir. Uyumsuz çiftlerde; çatışma esnasında erkeklerin tepkisizlikle geri çekildiği ve kadının tepki vererek sergilediği düşmanca davranış ardışıklıkları evlilikte doyuma ulaşmış çiftlere göre daha yaygın olarak görülmektedir. İlgiyi kesme ve/veya geri çekilme düşük evlilik doyumuna ile ilişkilidir. Talep geri çekilme örüntülerinde dile getirilen cinsiyet farklılıkları yanı sıra; söz konusu çatışma örüntüleri görece biçimde zamana bağlı olarak değişmediği görülmektedir (Fincham, 2003: 24; Bradbury ve diğerleri, 2000: 967).

Kişiler arası problemler genellikle; tartışmalara ilişkin anahtar çözümlerin nasıl kullanılacağı ve önceliği konusundaki uygunluğun belirlenmesinde ortaya çıkmaktadır.

Çiftlerden bazıları anlaşmazlıkları direkt gösterebileceği gibi; bazıları ise çabalarının boşa çıkacağını düşünerek tartışmadan kaçınabilir. Ancak; kaçınma yaşanan güçlüklerin artmasına ve zamanla daha şiddetli hale gelmesine yol açabilir (Senchak ve Leonard, 1992: 51).

Boşanma ile sonuçlanan evliliklerde evlilik uyumunun önemli olduğu gözleminden hareket edilerek konu ile yapılan çalışmalara göz atılabilir. Koydemir ve diğerleri (2008) tarafından çatışma davranışları ve evlilik uyumu ile ilgili yapılan çalışmada; cinsiyet açısından çatışma sürecine yaklaşım ve sergilenen tutum için erkeklerin kadınlara göre çatışmadan kaçınma eğiliminde olduğu; kadınların ise kişiler arası ilişkilerinde daha rekabetçi bir yaklaşım sergilediklerini; çiftlerin birbirlerini algılamalarında cinsiyet faktörü yanı sıra evlilik uyumunun da varsayım sağlaması anlamında önemli bir bulgu olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca; erkeklerin eşlerinin davranışlarını rekabetçi; kadınların ise eşlerinin davranışlarını kaçınmacı şeklinde algıladıkları; evlilik uyum düzeyi yüksek çiftlerin oluşturduğu gruptaki kadınların eşlerini kendilerine göre daha fazla yardımsever olarak algıladıkları; uyum düzeyi düşük gruptaki kadınların ise kendi davranışlarını eşlerinininkine göre daha tavizkar olarak algıladıkları bulgulanmıştır.

Alandaki çalışmalarda; evlilik süreci yanı sıra boşanma sürecinde de uzlaşmacı bir stilin benimsenmiş olması boşanma yaşantısının ve sonraki hukuki sorumlulukların nasıl yaşanacağı; boşanma sürecinin çift ve müşterek çocukları açısından ne derecede sağlıklı geçeceği konusunda uzmanlara fikir vermektedir. Diğer taraftan; yapıcı ve uzlaşmacı tutum sergileyen çiftlerin; anlaşmalı biçimde boşanmayı tercih ettikleri de yine alanda gözlenen noktalardan biridir. Bu gözlemleri destekler biçimde Gotmann (1993) tarafından yapılan boylamsal çalışmada; olumsuz duygulanım (küçümseme, alay vb.) içeren yıkıcı çatışma yönetim davranışı içeren evliliklerin; olumlu çatışma yönetim biçimine sahip çiftlerinkine oranla, daha fazla boşanma ile sonuçlandığı bulgulanmıştır.

İletişim ile ilgili yaşanan problemler boşanma veya ayrılık riskini açığa çıkarmakta, bu süreç ise çifti etkilemesinin yanı sıra çiftin çocukları açısından da davranış problemleri ortaya çıkarabilmektedir (Bray, 1995: 472).

2.3. Problem Çözme Becerileri

Özellikle psikolojik danışma sürecinde yaklaşım biçimi olarak da kullanılan problem çözme ile ilgili alan yazında; farklı tanımlamalara rastlamak mümkündür. Bunlardan; Heppner ve Krauskoph (1987) problem çözmeyi karışık içsel ve dışsal istek ve arzuların uyumu için bilişsel ve etkili davranışsal süreçler olarak tanımlayarak; problem çözmenin aşamalarını (a) *genel yaklaşım*, (b) *problemin tanımı*, (c) *seçeneklerin oluşturulması*, (d) *değerlendirme* olarak sıralamışlardır. Başka bir bakış açısıyla problem çözme Morgan (1999) tarafından belli bir amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı gerektiren bir süreç olarak tanımlanmakta, kişinin problemi hissedişinden ona çözüm buluncaya kadar geçirdiği bir süreç olarak görülmektedir. Beck (2001)'e göre; bireyin temel sorunlarının problem çözme becerisindeki yetersizlikten ve bu becerilerin etkin biçimde kullanılamamasından kaynaklanmakta ve eğer bireye problem çözme becerisi öğretilirse birçok sorunun da üstesinden gelebileceği öngörülebilmektedir. Bu bağlamda Enç (1982), problem çözümünün öğrenilmesini etkileyebilecek beş faktörden söz etmektedir. Bunlar; a) bireyin gelişimi ve olgunlaşma düzeyi, b) bireylerin yetenek düzeyindeki farklılıklar c) güdülenme d) yetişilen sosyo-kültürel çevre ve d) alınan eğitim ve öğretim; olarak sıralanabilir.

Çatışmanın temelde bir problem durumu olduğundan hareketle; kişinin çatışma çözme konusundaki yaklaşımının esasen problem çözme becerilerini oluşturduğu ileri sürülmektedir. Çatışma çözümede kişinin sahip olduğu problem çözme yaklaşımı kişinin çatışmayı sağlıklı çözüp çözemeyeceği ile ilgili bilgi vermektedir (Arslan, 2004: 77).

Problem çözme yaklaşımlarının beş farklı boyutu yansıttığını ileri sürülmektedir: (a) Probleme olumlu odaklanma: Yapıcı bilişsel kurgu (kendini yeterli bulma, pozitif sonuç beklentisi). (b) Probleme negatif odaklanma: Fonksiyonel olmayan bilişsel duygusal temalar (düşük özgüven, negatif sonuç beklentisi). (c) Rasyonel problem çözme: Etkili problem çözme becerilerinin sistematik, rasyonel ve dikkatli biçimde uygulanması. (d) Dürtüsellik/dikkatsizlik: Problem çözme çabalarının fazla düşünmeden, ani hareketle yapılması. (e) Kaçınma: Erteleme, pasiflik ve aktif olmama gibi özellikleri taşıyan fonksiyonel olmayan bileşenleri içermektedir. Bu boyut problem ile uğraşmama anlamını taşımaktadır. Bu beş boyuttan olumlu problem çözme ve rasyonel problem çözme

boyutlarının etkin problem çözme becerileri olduğunu ileri sürülmektedir (D’Zurilla ve Chang, 1995: 549).

Bir başka açıklamada; etkili problem çözme becerileri, sorunlar ve bu sorunları tartışabilme, çözüme yönelik veya aile bireylerinin bu sorunlar ile baş edebilmesini sağlayıcı alternatif çözümler üretebilme süreçlerini kapsamaktadır. Etkili problem çözme, iyi bir iletişim ve müzakereyi gerektirmektedir (Bray, 1995: 473). Evli çiftler ile yapılan çalışmalarda; depresif semptomlar ile düşük problem çözme davranışı ve özellikle kaçınmacı ve/veya saldırgan davranışlar arası ilişki olduğu bulunmuştur (Marchand ve diğerleri, 2005: 85).

Her kişiler arası ilişkide kaçınılmaz olduğu kabul edilen çatışma ve dolayısıyla ortaya çıkan problemler; problem çözme sürecini de beraberinde getirmektedir. Kişiler arası ilişkilerin önemli bir boyutunu teşkil eden evlilik yaşantısında; çift tarafından karşılaşılan bireysel, cinsel veya maddi birçok alandaki çatışma ve problemler ise bu problemlere çözümler üretilmesine olanak tanıyan yöntemlerin veya oluşumların geliştirilmesi anlamında önemlidir. Çatışmaların veya evlilikte karşılaşılan sorunların çözümünde iletişim önemli bir belirleyicidir. Çoğu araştırmacı; kişiler arası problemlerin çözümünde iletişimin gerekli bir mekanizma olduğunu kabul etmektedir. Robinson ve Blanton (1993); iletişimin güçlü evliliklerin önemli bir yapı taşı olduğunu belirtmeleri yanı sıra; eşleriyle konuşmanın ve etkili bir iletişimin öneminin uzun süreli evlilikler yaşayan bireyler tarafından sıklıkla dile getirildiğini söylemektedir.

Evlilik yaşantısı geçirdiği evreler bakımından boylamsal olarak ele alındığında; alan yazında ilk ayları veya yıllarında yaşanan problemlerin önemli olduğuna dair ifadeler yer almaktadır. Evlilik başlangıcında; yeni çift; farklı hikâyelere sahiptir ve evlilikteki rolleri ile ilgili farklı umutlar oluşturmuşlardır. Yeni bir evlilik biriminin oluşumu ile ilgili problemler genellikle geçiş sürecinde karşılaşılr. Ayrıca çiftlerin bu problemler ile nasıl başa çıktığı uzun vadede evliliğin akıbetini etkilemektedir. Evlilik yaşantısının süreç olarak ele alınıp, çift tarafından sergilenen problem çözme yöntemlerinin incelendiği bir çalışmada; evliliğin ilk hafta veya aylarında çiftlerin sık ve ciddi anlaşmazlıklar ile karşılaştıkları saptanmıştır. Bu bağlamda; bu sorunların çözülememesinin çiftlerin uzun vadedeki evlilik doyumu ve istikrarını tehdit ettiği ileri sürülmektedir (Tallman ve Hsiao, 2004: 173).

Evlilikte yaşanan çatışma etkileşimlerinde çiftlerin verdikleri tepkiler ile bağlanma bağlamında yapılan çalışmalar sınır olmakla birlikte; Kobak ve Hazan (1991) a göre; güvenli kadınlar eşleri tarafından daha az reddedilmekte, aynı koşulda güvenli erkekler daha az reddedici ve daha fazla destekleyici davranmaktadır. Ayrıca yapılan söz konusu çalışmada; güvenli çiftlerin; güvensiz çiftlere göre duygularını daha yapıcı tarzda düzenledikleri saptanmış; güvensiz bağlanma yönelimleri ile daha az yapıcı problem çözme davranışı arasında ilişki bulunmuştur. Aynı bağlamda yapılan bir başka çalışmada; evlilikte erkeklerin bağlanmaları kadınların negatif davranışlarının tahmin etmede; kadınların bağlanma stili ise erkeklerin pozitif davranışlarını yordadığı bulgulanmıştır (Marchand ve diğerleri, 2005: 85).

Her evlilik ilişkisinde belirli düzeyde problem yaşanması kaçınılmaz olduğu düşüncesinden hareketle; bağlanma stilinin eşler arasındaki çatışma veya problem sürecindeki rolü incelendiğinde; öncelikle bağlanma kuramının, çift arasındaki problemlerin çözümünde en temel rolü eşlerin birbirine vereceği sosyal desteğe bağlamaktadır. Bağlanma kuramına göre; eşlerin birbirleri için oynadıkları en temel rol; ilgi/bakım alma ve ilgi/bakım verme rolüdür. Bu açıdan bakıldığında; problemlerin çözümü de bu rollerin sağlıklı biçimde yerine getirilmesinde yatmaktadır. Çiftlerin söz konusu ilgi arama ve gösterme, rollerini doğru biçimde yerine getirebilmeleri ilişkinin güvenli doğasına katkıda bulunan en önemli faktördür (Demir, 2009: 109).

2.4. Başaçıkma Becerileri

Başaçıkma; iç ve dış isteklerin üstesinden gelmek, tolare edebilmek, indirgemek veya çatışma sergileme ile ilgili bilişsel ve davranışsal çabalar olarak tanımlanabilir (Folkman ve Lazarus, 1980: 223). Bir diğer açıklama ile stres yapıcıların yol açtığı duygusal gerilimi azaltma, yok etme, ya da bu gerilime dayanma amacıyla gösterilen davranış veya duygusal tepkilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Uçman, 1990: 58). Stresle başaçıkma; ruh ve beden sağlığını korumak için üretici, verimli ve mutlu bir yaşam sürdürebilmek için gereklidir. Stres yönetiminin amacı; stresin bütününden kaçınmak değildir. Başa çıkma; verimlilik, enerji ve atikliğe doğru olumlu bir güç oluşturmaktır (Eroğlu, 2005: 35).

Lazarus ve diğerleri (1986); başaçıkmayı daha çok birey ve çevre değişkenleri arasında etkileşimsel boyutta ele almışlardır. Stres ve başaçıkma; daha çok bireyin bilişsel

ve davranışsal süreçlerine indirgenmiş, uyum ve semptomoloji boyutu vurgulanmıştır. Lazarus (1991)' a göre bireyin karşılaştığı stres durumu birey tarafından kendi kişisel bilgi sürecinden geçirerek değerlendirilir. Buna göre; karşılaşılan stres durumu birey tarafından analiz edilerek ve değerlendirilerek işleme konulmaktadır. Bu bağlamda başa çıkma bilişsel bir sürece karşılık gelmektedir.

Lazarus ve diğerleri (1984)'ne göre başa çıkma çabaları iki fonksiyonu içermektedir. Bu fonksiyonlardan ilkinde birey; karşılaştığı stres durumuna karşılık aktif rol oynamakta; ikincisinde ise stres durumu ile daha pasif tarzda baş etmeye çalışmaktadır. Aktif bir strateji olan soruna ya da savaşıma yönelik başa çıkmada birey; stres durumunun kontrol altına alınabileceğine karar verir ve eyleme geçer. Daha fazla sorun çözme ve bilgi arama davranışı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu stratejiye *problem odaklı başa çıkma* denilmektedir. Problemi tanımlama, alternatif çözümler oluşturma, bu alternatifleri değerlendirme, seçim yapma ve bu seçimi uygulama gibi problem çözme sürecini içermektedir. Bilişsel problem çözme, karar verme, kişiler arası anlaşmazlıkları çözme, öğüt alma, amaç belirleme, zamanı iyi değerlendirme gibi süreçlerden oluşmaktadır. Ayrıca kendini kontrol altında tutma, sorumluluğunu kabul etme, planlı bir biçimde problem çözme, sorun üzerinde olumlu olarak durma gibi eğilimler de yer almaktadır. Diğer başa çıkma tarzı *duygu odaklı başa çıkma* stratejisidir. Pasif bir strateji olan bu tür başa çıkmada; duyguya ve kaçınmaya yönelik bir süreç söz konusudur. Kişi durumun kontrol edilemeyeceğine ve bu nedenle kabullenilmesi gerektiğine karar verir. Bir başka açıklama ile problem odaklı başa çıkma becerilerini kullanmaya ve duygusal anlamda kaçınmaya yönelik yüklemelere karşılık gelecek biçimde aktif odaklı başa çıkma, problem çözme becerilerini kullanabilme güçlüğüdür (Palancı, 2004: 33). Lazarus ve Folkman (1984)'a göre; stres durumunun yarattığı olumsuz duyguların kontrol altına alınıp olumlu bir yöne odaklanmasına ilişkin davranışları kapsamaktadır. Bu başa çıkma stilleri arasında; kaçma-kaçınma, inkâr, sorundan uzak durma, sosyal destek arama, yüzleştirici başa çıkma, kuruntulu düşünce, zihinsel olarak sorunla meşgul olmama gibi eğilimler yer almaktadır. Sorunları kontrol edebilme ve başa çıkma algısı düşük olan bireyler şu an ve geleceğe ilişkin değişimi takip ederek ilgili sosyal değişimi tahmin edebilmede güçlükler yaşayabilir (Palancı, 2004: 147).

Cüceloğlu (1991) stresle başa çıkma yollarını üç ana gruba ayırmaktadır. Bunlar (a) bedensel olarak yapılan başa çıkma davranışları, (b) uyumsuzluğa neden olan düşünce

yapılarını değiştirme çabası gibi zihinsel başa çıkma yöntemlerini içermekte, (c) davranış boyutunda başa çıkma yöntemlerini kapsamaktadır.

Yakın ilişkilerde çatışmanın yaşanması normal olmakla birlikte; söz konusu çatışma olayları sürecinde fizyolojik strese de yol açmaktadır. Romantik ilişki sırasında karşılaşılan stres durumu, başa çıkma stratejileri ile etkin biçimde yönetilmediğinde fizyolojik stres durumu da artabilir (Stoessel ve Powers, 2009: 631). Stres algısı ve başa çıkma davranışlarında gelişimsel farklılıklar önem teşkil eder. Ayrıca; ilişki bağlamında karşılaşılan başa çıkma davranışı, bağlanma deneyimleri ile ilişkilidir (Seiffge Krenke, 2006: 38).

Mikulincer ve Florian (1995), tarafından bağlanma stilleri ve başa çıkma tarzlarına ilişkin yapılan çalışmada; bireylerin erken dönem bağlanma deneyimleri sonucu oluşan bilişsel şemaları ileri dönemde karşılaşılan stres yaşantıları ile baş etme yollarını ve bireyin sürece uyumunu etkileyebileceği, bağlanma stillerindeki bireysel farklılıkların bireylerin stresli yaşam olaylarına karşı gösterdikleri tepkilerin anlaşılmasında rol oynayacağını ileri sürölmektedir. Aynı çalışmada; güvenli ve kararsız bağlanan kişiler karşılaştırıldığında; kararsız bağlanma stiline sahi bireylerin duygu odaklı başa çıkma biçimini kullandıkları, kaçınan bağlanma stilineki bireylerin ise problemden uzaklaşmayı, kaçmayı tercih ettikleri sonucu çıkmıştır. Ayrıca; güvenli ve kararsız bağlanma stilinekilerin kaçınan stildeki kişilere göre daha fazla yardım/destek arama davranışı sergiledikleri bulgulanmıştır.

Yapılan çalışmalar; stres algısının bireylerin fizyolojik durumlarını etkilediği gibi evlilik ilişkisinin niteliğini de etkilediğini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre; evli çiftlerde, stresli yaşam olaylarına karşı kadın ve erkeklerin eşlerinin kendilerine ihtiyacı olduğuna inanması evlilik kalitesini arttırmaktadır. Kendisine ihtiyacı olduğu algısı; eşlerin yeteneklerine ilişkin özsaygı ve özgüveninin yükselmesine ve güçlenmesine yol açmaktadır. Diğer yandan; kadınların dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı eşlerini savunucu ve koruyucu olarak görme eğiliminde olduğu ileri sürölmektedir (Lev Wiesel, 1998: 217).

Orta uzunluktaki evliliklerde, bağlanma stili ve evlilik kalitesini algılama arası ilişkinin incelendiği 429 evli birey ile yapılan çalışmada; güvenli bağlanma stiline 10 yıldan az evli olanlar için daha az etkili bir değişken olduğu anlaşılmıştır. Başka bir

deyişle; güvenli bağlanma davranışı, zaman geçtikçe istikrarlı ve değişime dirençli bir hal almaktadır. Ayrıca; aynı araştırma sonuçlarına göre; güvensiz bağlanma stili ile evlilik kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Hollist ve Miller, 2005: 55).

Evliliklerde kişiler arası etkileşim bağlamında sorunların genellikle ilk yıllarda ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Yeni evli çiftler; evliliğe başlarken farklı geçmiş deneyimleri ve hayata dair beklentileri beraberinde getirmekte, evlilik rollerine ilişkin farklı algılara sahip olmaktadır. Evlilikteki sorunlar ise genellikle bu geçiş aşamasında ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar; evlilik yaşantısının karşılaması beklenen duygusal, sosyal ve bedensel ihtiyaçların giderilmesi aşamasında kaçınılmazdır. Çiftin karşılaştığı dışsal sorunlar (ekonomik sorunlar, işsizlik vb.); ilişkilerindeki sorunların katlanarak artmasında etkilidir. Karşılaşılan sorunların çözümünde bireyin, eşinin sahip olduğu farklılıkları bilmesi önemli rol oynamaktadır. Çoğu araştırmacı; problemlerin çözümü aşamasında; iletişimin önemine vurgu yapmaktadır (Tallman ve Hsiao, 2004: 173). Vuchinich (1999)' a göre; çiftlerin sergiledikleri olumsuz iletişim süreçleri devam ettiğinde, iletişim çatışmaları daha şiddetli hale gelmekte, çözüm üzerine uzlaşma olasılığı azalmaktadır.

2.5. Boşanma

Evlilik birliğinin mahkeme kararıyla sona erdirilmesi olarak tanımlanan boşanma süreci; nedenleri ve sonrasında ortaya çıkardığı sonuçları bakımından birçok farklı unsuru ve süreci içinde barındırması anlamında önemlidir. Özellikle ülkemiz gibi geleneklere bağlılığı devam eden ülkelerde; evliliğe önemli ve hassas birçok şey atfedilmektedir. Bu açıdan bakıldığında; evlilik kurumunun sona ermesi bakımından boşanmaya da aynı şekilde önem atfedilmekte ve boşanma süreci sosyal olarak da bir takım dinamikleri içinde barındırmaktadır.

Çiftler; boşanma aşamasına gelirken birçok aşamadan geçmektedir. Bu aşamaların araştırmacılar tarafından farklı yönleriyle ele alındığı görülmektedir: Boşanma süreci; (a) boşanma öncesinde eşlerin birbirine yabancılaşması ile ilgili “duygusal boşanma”, (b) hukuki sorunlarla ilgili “yasal boşanma”, (c) ayrılma sonrasında para, mal ve nafaka gibi alanların kapsadığı “ekonomik boşanma”, (d) ana-baba olarak çocukların velayeti sürecinde yüzleşilen ebeveyn olma durumuna ilişkin “aile boşanması”, (e) çift açısından meydana gelen sosyal değişimler ile ilgili “sosyal boşanma”, (f) yeniden bağımsızlık kazanarak çiftlerin kendini bulma sorunlarıyla ilgili “psikolojik boşanma” gibi çeşitli

aşamalardan geçmektedir (Özgüven, 2001: 310). Bu sıralamadan da görüldüğü üzere; boşanma yaşamın farklı birçok alanında çiftin ayrışmasını, mevcut farklı dinamiklerin değişmesini içermektedir.

Boşanmanın insan yaşamı ve romantik ilişkiler bağlamında bir kriz dönemi olduğu kabulünden hareket eden çalışmalar; boşanma krizinin beş aşamalı olarak gerçekleştiğini ileri sürmektedir (Wiesman, 1975'ten aktaran: Kayma Güneş, 2007: 35–36):

- **İnkâr:** Bu süreç; boşanmaya karar verilmeden önce başlamaktadır. Duygusal boşanma ile başlayan ilk aşama, ailenin yaşam stresi ile başa çıkamadığını göstermektedir. Bu aşamada; evlilik ilişkisini sürdürebilmek amacıyla çiftler inkâr yoluna gidecektir. Bu süreçte ortaya çıkabilecek diğer stres unsurları evlilik dengesinin iyiden iyiye bozulmasına yol açabilir ve eğer evlilik sistemi bu durumu aşabilecek kadar esnek değilse bir kriz süreci başlamaktadır.

- **Kayıp ve depresyon:** Evlilikte kötü giden ilişkilerin inkâr edilmesi zorlaştıkça eşler sorunları birlikte aşamayacaklarını kavramakta, bu noktada ise eşlerden biri depresif belirtiler geliştirebilmektedir. Bu aşamada; boşanma süreci çift arasında açıkça konuşulmaması ile birlikte çiftler arasında yabancılaşma ve iletişimsizlik yoğunlaşmaktadır.

- **Öfke ve zıtlaşan duygular:** Bu süreçte; boşanmanın bir gerçek olarak kendisini göstermeye başlaması ile birlikte depresyon öfkeye dönüşmekte ve eşlerin iletişim içeriklerine bağlı olarak yaşanan tartışmalar çatışma ve öfkeyi arttırmaktadır.

- **Yeni bir yaşam tarzının ve kimliğin oluşması:** Boşanma sürecindeki bireyin öfkesi zamanla azalır, şimdi ve gelecek hakkında planlar yapmaya başlar. Bu aşamada birey; kendi uyum oluşturma yöntemlerinin gelişimine açıktır. Kendisini mesleki, cinsel, sosyal yönden yeterli görmeye başlar ve eşe karşı olan öfke vb. duygular azalır. Kişi; bağımsız olarak yaşamının yönünü belirlemektedir. Bu bağlam ise; olumsuz bir evlilik ilişkisinin bile bireysel gelişimine katkısı olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

Evlilik istikrarı bağlamında Gotmann ve Levensan (2000)'ın 14 yıl boyunca sürdürdüğü çalışma sonucunda; iki süreç belirlendiği görülmektedir. Bu boylamsal çalışmada; boşanma potansiyelinin en üst düzeyde olduğu süreçler; evliliğin ilk yedinci yılı ile ilk çocuğun 14 yaşlarında olduğu dönemler olarak belirlenmiştir. Bu dönemlerin; evlilik doyumunun en düşük düzeyde olduğu dönemler olduğu ileri sürülmüştür. Ülkemizde de

benzer bir tablonun bulunduğu Türkiye İstatistik Kurumu 2007 yılı verileri ile anlaşılmaktadır. Bu verilere göre; boşanmaların %42'lik kısmı evliliğin ilk beş yılında gerçekleşmektedir.

Bağlanma teorisinin romantik ilişkilerdeki yansımalarını inceleyerek başlayan deneye dayalı araştırma ve bulgular süreci; 1990'lı yılların başlarında, boşanma yaşantısı da ele alınarak devam etmiştir. Bu çalışmalarda; bağlanma stili ile boşanma sırası veya sonrasındaki davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Bağlanma stili ve boşanma sürecinde sergilenen davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda; güvenli bağlanan eşin ayrılmayı veya ilişkiyi bitirmeyi, kolaylıkla kabul ederek yaşamını yeniden inşa çabasına girebildiği, kaçınan bağlanma stiline sahip eşlerin ise; duyduğu acıyı inkâr etme ve eşinin önemini azaltarak görmezden gelme eğiliminde olduğu, birçok vakada bu tür bağlanma biçimine sahip bireylerin eş ile iletişimi kesme, evi veya yatak odasını ayırma gibi tepkiler verdiği, içindeki dengeyi yeniden düzenlemek adına mümkün olduğunca çabuk biçimde süreci sonlandırmaya çalıştığı tespiti ortaya atılmıştır. Ayrıca; kaygılı ve kararsız biçimde bağlanan bireylerin ise; eşini elinde tutabilmek adına her türlü manevrayı yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır (Finzi ve diğerleri, 2000: 4). Diğer taraftan; güvenli bağlanan eş; boşanma sonrasında çocukların iki ebeveyni olduğu ve sorumlulukların paylaşılması gerektiğini düşünürken, kaçınan biçimde bağlanan eş ise daha çok kendisiyle ilgilenme ve çocuklarla ilgili aktivitelerde bir ebeveyn olarak sorumluluktan kaçma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (Volling ve diğerleri, 1998: 359). Kirkpatrick ve Davis (1994); kadının kayıtsız ve erkeğin saplantılı veya korkulu bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerin ayrılığın en çok yaşandığı ilişkiler olduğunu saptamıştır. Birnbaum ve diğerleri (1997) kadının ve erkeğin güvenli bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerde; boşanma sürecinde uzlaşma sağlandığı, ayrılık kararını kimin aldığından bağımsız olarak süreci daha yapıcı atlattıkları ve duygusal bir yaklaşım yerine akılcı bir tutum sergilediklerini öne sürülmüştür. Diğer taraftan Solmuş (2002), kadının saplantılı veya korkulu ve erkeğin ise kayıtsız bağlanma stiline sahip oldukları ilişkilerin çiftin her ikisinin de güvenli bağlanma stiline sahip olduğu ilişkiler kadar uzun süreli olduğunu ileri sürmektedir.

Evlilikte yaşanan sorunlar ve boşanma aşamasını cinsiyet farklılıkları bağlamında değerlendiren araştırmalar; kadın ve erkeğin benzer sorunlara maruz kalmalarına rağmen bayanların rollerinde meydana gelen değişimin evlilik yaşantısına da yansıdığını ileri sürmektedir. Son yıllarda cinsiyet rolleri değişmekle birlikte daha az geleneksel hal

almakta, bayanların iş yaşamına girmesi ile birlikte evlilikteki statüsü değişmektedir. Böylelikle; alışlagelen cinsiyet rolleri yeniden gözden geçirilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde; son dönemde yapılan çalışmalar; evliliği devam ettirme konusunda erkeklerin bayanlara göre daha istekli olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Aynı çalışmada; boşanmaya karar verme sürecinde cinsiyet farklılıklarının olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre; bayanların öncelikle evlilik içinde yaşanan tartışmalar akabinde boşanma alternatifini daha kolaylıkla düşündükleri, boşanma sonrası süreç ve koşullara yönelik daha spesifik alanda plan yapma ve bu planları çevresi ile paylaşma, eşleri ile boşanma kararını daha fazla tartışma, ve yaptıkları planları eyleme dökme eğiliminde oldukları bulgulanmıştır (Crane ve diğerleri, 1995: 99–102).

Birçok araştırma; boşanmış bireylerin evli bireylere göre; psikolojik iyi olma halinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu tür bir farklılık olağan karşılanmaktadır. Boşanma aşamasından sonra kişiler eşin yitilmesi dışında birçok farklı stres olayı ile yüzleşmektedir. Bu stres olayları ekonomik güçlükler, bulunduğu sosyal çevreden taşınma, mevcut sosyal çevrenin ve paylaşımların değişimi şeklinde sıralanabilir. Bu değişimlere uyum sağlama süreci ise kişiden kişiye değişim göstermektedir. Eğitim, çalışma ve gelir sahibi olma gibi özellikler; kişinin boşanma süreci ile başatmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda; eğitim düzeyi yüksek olanlar şanslı görünmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması ile birlikte iş bulma ve gelir sahibi olma olasılığı artmaktadır. İş sahibi olma ise; kişinin bağımsız olma ve değerlilik algısını etkilemekte ve bu bağlamda kişiye yardımcı olmaktadır. Bu süreçte bireyin maruz kaldığı sosyal destek de boşanma ile başatmesinde katkıda bulunmaktadır (Wang ve Amato, 2000: 655–656).

Türkiye’de son yıllarda boşanma üzerine yapılan çalışmalarda; konunun boşanmış kadınların boşanma nedenleri ve boşanma sonrası toplumsal kabulleri (Sucu, 2007), boşanma sürecindeki eşleri aile içi ilişkileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Kayma-Güneş, 2007), boşanma sürecinde olan ve olmayan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Timur, 2008), evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması (Güçlü-Ergin, 2008) şeklinde farklı değişkenler ile ele alındığı görülmektedir.

Uyar (1999) tarafından yürütölen çalışmada; boşanma sonrası süreç ele alınmış; bu çalışmada; boşanma sonrasında kadınların erkeklere oranla kendilerini daha yalnız

hissettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Timur (2008); bireylerin psikolojik iyi olma durumunu, yaş, cinsiyet, eş desteği ve evlilik uyumu gibi unsurların anlamlı birer yordayıcı olmadığını, buna karşılık medeni durumun kişilerin psikolojik iyi olma durumunu yordayabildiğini ileri sürmektedir.

Kayma-Güneş (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada; eşleri boşanma aşamasına getiren etmenler sırasıyla; iletişim çatışması, aile içi şiddet, aldatılma, eşin ailesi ile olan çatışma, cinsel sorunlar, madde veya alkol kullanma alışkanlıkları, kumar oynama, ekonomik sorunlar olduğu ileri sürülmüştür. Boşanma nedenleri olarak; bayanların fiziksel şiddete maruz kalmayı ileri sürdüğü; erkeklerin ise eşleri ile yaşadıkları iletişim çatışmaları olarak dile getirdiği görülmektedir. Abalı (2006) tarafından boşanma aşamasındaki bayanlar ile yapılan çalışmada boşanma nedenleri olarak; kişisel ilgisizlik, alkol tüketimi ve kumar oynama gibi alışkanlıkların ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Boşanma sürecine uyum sağlamada kişilerin boşanmaya ilişkin algılarının etkili olduğu ileri sürülmektedir (Wang ve Amato, 2004: 666). Booth ve Amato (1991)'a göre; boşanma sürecine uyum sağlama ile ilgili olarak; boşanma yaşantısına ilişkin geleneksel tutuma sahip bireyler evliliğin sona ermesi ardından daha depresif tepkiler vermekte, daha az mutlu olmaktadır. Asseltine ve Kessler (1993) tarafından gerçekleştirilen boylamsal çalışmada evliliğinde birçok problem ile karşılaşan ve mutsuz olan bireyler, boşanma sürecine daha kolay uyum sağlamaktadır. Benzer şekilde; Gray ve Silver (1990); boşanma kararını alan veya boşanma sürecini başlatan eşin boşanma sonrasındaki sürece daha kolay uyum sağladığını ileri sürmektedir. Amato ve Marriott (2007) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise; düşük düzeyde sorunlu evliliklerin boşanma ile sona ermesi ardından kişilerin mutluluk düzeylerinde azalma olduğu, buna karşın sık ve yoğun biçimde sorun yaşanan evliliklerin sona ermesi ardından kişilerin mutluluk düzeyinde artış olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç ise; düşük evlilik kalitesinde bireylerin evliliğe bağlanmasının daha az olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nedensel karşılaştırma yöntemi (causal comparative method) ile korelasyonel yöntemle dayalı bir araştırmadır. Korelasyonel yöntem; araştırmada kullanılan değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, birlikte bir değişim var ise bunun ne şekilde olduğu konusunda bilgi sağlamaktadır (Karasar, 1999: 82). Nedensel karşılaştırma yöntemi ise; değişkenler arası neden-sonuç ilişkisini araştıran bir yöntemdir. Nedensel karşılaştırma modelindeki değişkenler; deneysel anlamda etik kaygılar ve ya pratik kaynaklı sebepler nedeni ile manipüle edilemeyen değişkenlerdir (Schenker ve Rumrill, 2004: 117–118). Nedensel karşılaştırma modeli sosyal bilimlerde sonuç değişkenliğine etki eden önemli faktörlerin anlaşılması için kullanılan etkin bir yöntemdir (Borg ve Gall, 1983). Çok boyutlu ve değişken sayısının arttığı araştırma durumlarında, deneysel çalışma yapılmayacaksa ve değişkenler manipüle edilmeyecekse kullanım avantajları sağlayabilecek bir yöntemdir. Nedensellik araştırmalarında korelasyonel yöntem ile ilişkisellik tanımı yapılabilmelidir. Korelasyonel ilişki ağı ile değişkenlik ilişkisinin araştırma sürecinde yapılabilmesi model tasarımının anlamlı ve geçerli olduğu yönündeki önermeyi güçlendirecektir (Nachmias, 1987).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu; Kadıköy Adliyesi Aile Mahkemelerine boşanmak üzere başvuran kişiler oluşturmaktadır. Araştırmaya bu tür bir uygulamada yer almak isteyenler katılmıştır. Veri toplama aşamasında 152 kişi üzerinde uygulama yapılmıştır. Ancak eksik anket bilgileri nedeni ile 8 katılımcının verileri elenerek; araştırmada 144 katılımcıya ait veriler analiz edilmiştir. Katılımcılardan 81'i kadın, 63'ü erkektir. Katılımcılara ait demografik bilgiler tanımlayıcı istatistik bilgilerinin özetlendiği Tablo 1, sayfa 56 da yer almaktadır.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırma için toplanan veriler; Goldstein (1999) tarafından geliştirilen *Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği*; orijinali Özbay (1993) tarafından geliştirilen ve Özbay ve Şahin (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan *Stresle Başa Çıkma Tutumları Envanteri*, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilen ve bağlanma stillerini ölçmeyi amaçlayan Türkçe'ye Sümer ve Güngör (1999) tarafından uyarlanan *İlişki Ölçekleri Anketi*, Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Heppner, Şahin ve Şahin tarafından yapılan *Problem Çözme Envanteri* kullanılmıştır. Ayrıca; katılımcılara kimlik bilgilerinin alınmadığı, ancak katılımcıya ait bazı bilgilerin edinilmesini amaçlayan ve araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu aracılığıyla veriler toplanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, katılımcılara ait bazı demografik bilgilerin edinilmesi amacıyla kullanılmıştır. Katılımcılara, yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir durumu gibi bazı bireysel bilgiler, evlenme yaşı, evlilik biçimi gibi evliliğe ilişkin bazı özellikler, çocuk sayısı, çocukların yaşı, eşi ile arasındaki yaş farkı gibi aileye ait bazı bilgiler, daha önce ayrılık sürecinin yaşanıp yaşanmadığı, boşanma aşamasına gelinip gelinmediğine ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

3.3.2. Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ)

Çatışma çözümüne ilişkin bireysel ve kültürel farklılıklar yanı sıra, iletişim sürecine odaklanan yaklaşımda, “yüzleşme”, “topluma açık yerlerde çatışmaya girme ya da girmeme yani genel/özel davranış”, “yaklaşma/ kaçınma”, “kendini açma” ve “duygularını ifade etme” gibi boyutlardan oluşmaktadır (Goldstein, 1999: 1806). Goldstein (1999)’e göre; *yüzleşme*; çatışmalarda kişilerin karşı tarafla yüz yüze gelme isteklerini ifade etmektedir. *Genel davranış*; kişilerin her ortamda sergilemekte rahat hissettikleri, özel davranış ise kişilerin kendilerini tam olarak sergileyemedikleri ya da yalnızca belli ortamlarda sergileyebildikleri davranışları ifade etmektedir. Bir diğer boyut olan “*yaklaşma/kaçınma*” boyutu ise bireylerin çatışmayı algılama biçimi ve çatışmaya yönelik tutumlarını işaret etmektedir. *Yaklaşma*; bireyin yapıcı ve hoşgörülü yaklaşımını ifade ederken, *kaçınma* yıkıcı ve olumsuz bir tutumu ifade etmektedir. *Kendini açma* boyutu;

çatışma çözme süreçlerinde kişilerin rollerini, geçmiş yaşantılarını ve geleceğe dönük istek ve beklentilerini ortaya koyarak kendilerini karşısındakilere ne derecede açtıklarını belirtirken, “*duygusal ifade*” çatışma çözme süreçlerinde duyguları rahatlıkla ortaya koyabilmek ile ilgilidir.

Ölçekteki 1, 3, 5, 10, 17, 20, 23, 25, 28, 30, 35, 43 no lu maddeler kendini açma alt ölçeğini; 2, 8, 12, 14, 22, 24, 29, 33, 36, 38, 41 no lu maddeler genel/özel davranış alt ölçeğini, 4, 6, 9, 13, 16, 19, 27, 32, 34, 37, 42 no lu maddeler yaklaşma/kaçınma alt ölçeğini 7, 11, 15, 18, 21, 26, 31, 39, 40 no lu maddeler ölçmektedir.

Ölçek, Uysal (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 202 kişilik örneklem grubunda, güvenirlik konusunda, madde toplam korelasyonuna bakılmış ve .25 kesme noktasından alınan 32 madde dışarıda bırakılarak 43 maddenin Cronbach Alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Uygulanan Aşamalı çoklu Regresyon Analizi sonucunda, söz konusu 43 madde bağımlı, ölçeğin tüm maddeleri bağımsız değişken olarak ele alınmış ve toplam varyansa katkısı %10 un altında olan 32 maddenin dışarıda bırakılan maddeler olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra kalan 43 maddeye faktör analizi yapılarak, iki faktörün toplam varyansın % 27 sini açıkladığı görülmüştür. Söz konusu bu faktörler yaklaşma/ kaçınma ve duygularını ifade etme olarak adlandırılmıştır. Yaklaşma/ Kaçınma alt boyutuna ilişkin Cronbach alfa katsayısı. 85; duygularını ifade etme alt boyutuna ilişkin katsayı ise .81 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise; 400 kişilik bir örneklem grubunda iki alt boyut arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği ile incelenmiş ve sonuçta anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .35$; $p < .01$). Bu araştırmada Uysal (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmış biçimi kullanılacaktır.

Ölçeğin uygulama aşamasında; katılımcıdan maddeleri kendisine uygunluk derecesine göre 5 farklı dereceden (1=kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum) birini seçerek işaretlemesi istenmektedir.

3.3.3. Problem Çözme Envanteri (PÇE)

Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen problem çözme envanteri; bireyin problem çözme becerileri ile ilgili kendi algılarını ortaya koymayı amaçlayan, kendini değerlendirme türü bir ölçektir.

35 maddeden oluşan ölçekte likert tipi puanlama yapılmaktadır. Katılımcılardan; 6 farklı derece (1= her zaman, 2= çoğunlukla, 3= sık sık, 4= arada sırada, 5= ender olarak 6= hiçbir zaman)arasında kendileri için en uygun olanı seçmesi istenmektedir. Ölçeğin bireyin problem çözme becerilerine karşılık gelen altı alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar; *aceleci yaklaşım, düşünen yaklaşım, kaçınan yaklaşım, değerlendirici yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım* olarak sıralanabilir.

Ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık kat sayısı. .90, alt ölçekler için elde edilen katsayı ise .72 ile .85 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Heppner, Şahin ve Şahin tarafından gerçekleştirilmiş; yapılan çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Heppner, Şahin ve Şahin yapılan faktör analizi sonucunda 6 alt ölçek elde edilmiştir. Bu analize göre ortaya çıkan ölçekler aşağıdaki gibidir.

- Aceleci yaklaşım: : 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 32. maddeler = 0.78,
- Kaçınan yaklaşım: 1, 2, 3 ve 4. maddeler = 0.74,
- Düşünen yaklaşım: 18, 20, 31, 33 ve 35. maddeler = 0.76,
- Değerlendirici yaklaşım: 6, 7 ve 8. maddeler = 0.69,
- Kendine güvenli yaklaşım: 5, 11, 23, 24, 27, 28 ve 34. maddeler = 0.64,
- Planlı yaklaşım: 10, 12, 16 ve 19. maddeler = 0.59.

Ölçeğin puanlaması yapılırken 9, 22, 29. maddeler puanlama dışı tutulur ve böylelikler puanlama 32 madde üzerinden yapılır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Problem çözme envanterinden alınabilecek puan aralığı 32–192 arasında değişmektedir.

3.3.4. İlişki Ölçeği Anketi (İÖA)

Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından yakın ilişkilerdeki dörtlü bağlanma stilini (güvenli, kayıtsız, korkulu, saplantılı) ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Söz konusu ölçek 17 maddeden oluşmakta, bu maddeler arasından 5. madde, 18. madde olarak yeniden kodlanmakta ve saplantılı stil alt ölçeğini oluşturmakta kullanılmaktadır.

Türkiye için geçerlik ve güvenirlik çalışması, Sümer ve Güngör (1999) tarafından gerçekleştirilen ölçeğe ait iç tutarlılık kat sayıları alfa. 27 ve .61 arasında değişmektedir. Testin tamamı için açıklanan toplam varyans .76 dır. Birinci faktörde; güvenli stil, -.84, korkulu stil .80 faktör yükü ile; ikinci faktörde ise kayıtsız bağlanma stili .76, saplantılı bağlanma stili ise -.84 faktör yükü ile yer almaktadır. Güvenirlik çalışmasında; iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklere ilişkin tutarlılık katsayıları; birinci faktör olan korkulu alt ölçeğinin .54, ikinci faktör olan kayıtsız alt ölçeğinin .54, üçüncü faktör olan güvenli alt ölçeğinin .50, son olarak saplantılı alt ölçeğinin .37 olarak bulunmuştur.

Söz konusu ölçekte maddelere göre alt ölçeklerin dağılımı şu şekilde sıralanabilir:

- Güvenli bağlanma stili alt ölçeğini 3, 7, 8, 10, 17 no lu maddeler,
- Korkulu bağlanma stili alt ölçeğini; 1, 4, 9, 14 no lu maddeler,
- Saplantılı bağlanma stili alt ölçeğini; 18, 6, 11, 15 no lu maddeler,
- Kayıtsız bağlanma stili alt ölçeğini 2, 5, 12, 13, 16 no lu maddeler ölçmektedir.

Ölçekte yer alan soru maddelerinden her birinin kendisi için en uygun olan ifadenin seçilmesi ile 4 kademedan oluşan likert tipi ölçek olarak uygulanmaktadır. Katılımcılar her bir maddenin kendileri için ne derecede uygun olduğunu 4 basamaklı bir ölçek üzerinde değerlendirerek cevaplamışlardır (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= katılıyorum, 4=tamamen katılıyorum).

3.3.5. Stresle Başa çıkma Tutumları Envanteri (SBTE)

Testin orijinali Özbay (1993) tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde üniversitede okuyan yabancı öğrenciler ile yapılan uygulamalar sonucunda geliştirilen 56 maddelik Stresle Başa çıkma Yolları Ölçeğidir. Testin Türkçe uyarlaması Özbay ve Şahin (1997) tarafından yapılmıştır. Türkçe uyarlama çalışmasında yapılan faktör analizi sonucunda 56 maddelik orijinal başa çıkma ölçeğinden 43 madde 6 faktör altında toplanmıştır. Test likert tipinde 1–5 arasında derecelendirmeye, 1=Hiçbir zaman, 2=Ara sıra, 3=Bazen, 4=Sık sık, 5=Genellikle/ Her zaman cevaplarına karşılık gelecek şekilde düzenlenmiştir. Faktör analizi ile belirlenen 6 faktör; aktif planlama, dış yardım arama, dine sığınma (dine yönelme), kaçma-soyutlama (duygusal-eylemsel), kaçma soyutlanma (biyokimyasal), kabul-bilişsel yeniden yapılanma şeklinde sıralanabilir. Yapı geçerliğinin

yanında ölçüt geçerliği de benzer ölçek yardımı ile testin geçerliğine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeği ölçüt olarak alınmıştır. S.B.T.Ö. ile S.B.T.E. arasında genel olarak .54 ($p<.001$) gibi bir ilişki bulunmuştur. Güvenirlik hesaplamaları Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık yöntemiyle hesaplanmıştır. Genel ve alt ölçekler için belirlenen güvenirlik katsayıları .56 ile .89 arasında oluşmuştur. Testin genel güvenirlik katsayısı (α) .81 olarak hesaplanırken, değerleri aktif planlama için .75, dış yardım arama için .81, Dine sığınma için .89, Kaçma-Soyutlama (Duygusal) için .62, Kaçma-Soyutlanma için .56 ve Kabul-Bilişsel yeniden yapılanma için .56 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt test içerikleri aşağıdaki gibi tanımlanabilir:

Aktif planlama: (2, 3, 5, 7, 16, 19, 25, 32, 35, 37 no lu maddeler) Daha çok aktif olarak bir şeyler yapma, doğrudan işleme başlama, aktif çabaları artırma, eylem planları oluşturma, şu an üzerinde odaklaşma ve problem çözme sistematığı içerisinde olmayı içeren rasyonel adımlar ve yöntemleri kapsayan 10 maddeden oluşmaktadır.

Dış yardım arama: (1, 8, 9, 10, 11, 14, 29, 33, 38 no lu maddeler) Sosyal desteğe başvurma iki açıdan sözkonusu olabilmektedir. Bunlar somut çözüme yönelik (enstrumental) dış yardım talebi ve duygusal dış yardım arama eğilimidir. Bu alt ölçek yardım arama tutumlarının duygusal, bilişsel ve fiziksel boyutta ölçümünü amaçlayan 9 maddeden oluşmaktadır.

Dine sığınma (dine yönelme): (12, 13, 17, 20, 21, 31) Bu faktör altında toplanan maddeler daha çok bir ilahi güce sığınmayı, dua etmeyi ve inançlardan güç almayı vurgulamaktadır. Bu faktör 6 madde ile temsil edilmektedir.

Kaçma soyutlama (duygusal-eylemsel): (6, 22, 34, 36, 40, 41, 42 no lu maddeler) Kaçma-Soyutlama iki boyutlu olarak faktöriyel yapıda yer almıştır. Bu maddeler kişinin stresle başa çıkma tutumlarını pasif anlamda durumdan kendisini soyutlama biçiminde ele almaktadır ve 7 maddeden oluşmaktadır.

Kaçma-soyutlanma (biyokimyasal): (18, 23, 24, 28 no lu maddeler) Bu boyut duygusal-eylemsel kaçma ve soyutlamadan farklı ve pasif bir başa çıkma stratejisi olarak metabolizmada fizyolojik değişiklik yapma eğilimi şeklinde değerlendirilebilir. Sigara

içme, alkol alma, ilaç kullanma ve uyuşturucuya yönelme gibi biyokimyasal bu boyut kapsamındaki başa çıkma yollarıdır. Faktör 4 madde ile temsil edilmektedir.

Kabul-bilişsel yeniden yapılanma: (4, 15, 26, 27, 30, 39, 43 no lu maddeler) Problemin kabul edilip kendince bilişsel olarak yeni çözüm yollarının aranmasıdır. Bu alt ölçek 7 maddeden oluşmaktadır ve başa çıkma kişisel olarak durumun değiştirilmesine yönelik bir işlemde çok kişinin bakış açısını vurgulamaktadır.

Söz konusu araştırmada; SBTE alt ölçeklerinden aktif planlama ve kaçma soyutlama/ duygusal-eylemsel alt ölçeklerine ait maddeler alınarak oluşturulan liste kullanılmıştır

3.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırma İstanbul ili Kadıköy ilçesinde faaliyet göstermekte olan beş aile mahkemesine boşanmak üzere başvuran bireylerden tesadüfi olarak seçilen kişiler arasında çalışmada yer almak üzere gönüllü kişilere uygulanmıştır. Toplam 152 kişi üzerinde uygulanan çalışmada 8 katılımcıya ait veriler işlem için elverişsiz olması nedeni ile araştırma dışında bırakılmıştır. Böylelikle toplam 144 kişi üzerinden toplanan veriler analiz edilmiştir. Uygulama Kadıköy Aile Mahkemeleri Sosyal Servis görüşme odalarında, kişilerin yalnız kalmaları suretiyle gerçekleştirilmiş; böylelikle kişilerin rahatlıkla soruları cevaplayabilmeleri amaçlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, İlişki Ölçeği Anketi (İÖA), Problem Çözme Envanteri (PÇE), Stresle Başa çıkma Tarzı Envanteri (SBTE), Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği (ÇİTÖ) birbirine ekli biçimde katılımcılara sunulmuştur. Ölçeklerin tamamlanması için süre sınırlandırması yapılmamıştır. Katılımcıların uygulama esnasında yönelttikleri soru veya tereddütleri araştırmacı tarafından açıklanarak veriler toplanmıştır.

3.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Veriler; SPSS/WINDOWS 17.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik teknikleri yanı sıra bağlanma stilleri, problem çözme becerileri, stresle başa çıkma tutumları ve çatışma iletişim tarzlarının boşanma üzerinde yordayıcılığını tespit etmek amacı ile Çok Yönlü Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Ayrıca; araştırmada ele alınan değişkenler arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Tekniği kullanılmıştır. Ayrıca; ikili gruplar arası farkların

incelenebilmesi için t testi, çoklu grup arası farkların incelenebilmesi için ise F testi uygulanmıştır. Cinsiyet farklarına ve evlilik biçimine ilişkin farklar t testi ile analiz edilerek değerlendirilmiş, evlilik biçimi görücü usulü ve flört olarak adlandırılarak ele alınmış; oluşturulan tablo ile bulgular özetlenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan değişkenler üzerinde eğitim düzeylerine dayalı farklar ise yapılan F testi ile analiz edilmiştir. Eğitim düzeyleri ilköğretim, lise ve üniversite olarak gruplanmıştır. Analizler sonucu elde edilen bulgular ise oluşturulan tablolar ile özetlenmiştir. Anlamlılık düzeyi için tüm analizlerde $p < .05$ düzeyi benimsenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Tüm değişkenler ile ilgili korelasyonel bulgular, cinsiyet farklılıkları, evlenme biçimine dayalı farklılıklar, eğitim düzeyine dayalı farklılıklar ve bağlanma stillerinin yordanmasına ilişkin regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Elde edilen veriler öncelikle tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile ilgili tanımlayıcı istatistik analiz sonuçları yer almaktadır.

Aşağıdaki tablo da görüldüğü üzere; araştırmaya katılan toplam 144 kişiden % 56,3 kadın (81), %43,7 si erkek (63) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara ilişkin bazı demografik özellikler incelendiğinde; %29,2 si ilköğretim, %36'sı lise, %29,2 üniversite ve %5,6'sı lisansüstü eğitime sahiptir. 20 ile 67 arasında değişen katılımcıların yaşlarının ortalaması ise 40,04 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların gelir durumuna bakıldığında; %34,7 ile en yüksek oranı 1.000–3.000TL arası gelir grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların; evlilik özellikleri incelendiğinde; boşanma sürecinde dava konusu olan evliliğin katılımcıların %91 inin ilk evlilikleri olduğu göze çarpmaktadır. Diğer taraftan; evlilik biçimi ile ilgili olarak % 58,3'ünün flört süresi sonrasında evlendiği, %30,6 sının görücü usulü ile evlendiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların; %35,4 ünün evlilik öncesi tanışma süresinin 6–12 ay arasında olduğu görülmektedir. Evlilik süresi ile ilgili bilgiler incelendiğinde; %27,8'lik oranla evlilik süresinin 0–5 yıl ve 21 yıl ve üzeri eşit oranda olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcılardan %59,0'ının evlilik süresince en az bir kez ayrılık süreci yaşadığı, %75,7'sinin daha önce hiçbir şekilde boşanma başvurusunda bulunmadığı, %24,3'ünün ise boşanma başvurusunda bulunduğu görülmektedir. Katılımcılara ait tanımlayıcı istatistik bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo:1**Araştırma Grubuna Ait Tanımlayıcı İstatistik Bulguları**

Değişken adı		f	%
Cinsiyet	Kadın	81	56.3
	Erkek	63	43.8
Eğitim Durumu	İlköğretim	42	29.2
	Lise	52	36.1
	Üniversite	42	29.2
	Lisansüstü	8	5.6
Gelir Durumu	Yok	40	27.8
	1.000 TL altı	43	29.9
	1.000-3.000TL	50	34.7
	3.000 TL üzeri	11	7.6
Evlilik Biçimi	Görücü usulü	44	30.6
	Flört sonrası	84	58.3
	Diğer	16	11.1
Evlilik Öncesi Tanışma Süresi	0–3 ay	38	26.4
	4–6 ay	22	15.3
	7–12 ay	51	35.4
	13–24 ay	14	9.7
	25 ay ve üzeri	19	13.2
Evlilik Süresi	0-5 yıl	40	27.8
	6-10 yıl	21	14.6
	11-15 yıl	19	13.2
	16-20 yıl	24	16.7
	21 yıl ve üzeri	40	27.8
Evlilik Sürecinde Yaşanan Ayrılık Durumu	Evet	85	59
	Hayır	59	41
Daha Önce Boşanma başvurusu Yapılıp Yapılmadığı	Evet	35	24.3
	Hayır	109	75.7

4.2. Bağlanma Stilleri, Problem Çözme Becerileri, İletişim Tarzları, Başaıkma Tarzları Arasındaki Korelasyonlar

Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri görebilmek, regresyon analizini değerlendirme aşamasında kullanabilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Bağlanma stilleri, problem çözme becerileri, iletişim tarzları ve başa çıkma tutumları değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Değişkenlere ilişkin alt boyutlar incelendiğinde; duyguları ifade ile kendini açma arasında ($r=.48, p<.01$), kaçınma ile genel davranış arasında ($r=.59, p<.01$), planlı yaklaşım ile düşünen yaklaşım arasında ($r=.68, p<.01$), aktif başaıkma ile düşünen yaklaşım arasında ($r=.57, p<.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

İletişim tarzları alt boyutları ile bağlanma stilleri alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; kendini açma alt boyutu ile bağlanma stilleri üç alt boyutu arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Kendini açma ile korkulu bağlanma ($r=.22, p<.01$), saplantılı bağlanma ($r=.17, p<.05$) ve kayıtsız bağlanma stili ($r=.20, p<.05$) arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Genel davranış ile saplantılı bağlanma stili ($r=.17, p<.05$) arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Özel davranış ile hiçbir bağlanma stili ile anlamlı bir ilişki görülmemiştir. İletişim tarzları alt boyutlarından; kaçınma ile güvenli bağlanma stili ($r=.28, p<.01$) arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

Bağlanma stilleri ile problem çözme becerileri alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde; güvenli bağlanma stili ile düşünen yaklaşım arasında anlamlı bir ilişki ($r=.21, p<.01$) bulunduğu görülmektedir. Güvenli bağlanma stili ile problem çözmede kendine güvenli yaklaşım ($r=.21, p<.01$) ve planlı yaklaşım ($r=.31, p<.01$) arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Başa çıkma tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde; duygusal kaçma alt boyutu ile güvenli bağlanma stili arasında ($r=.17, p<.05$) ve saplantılı bağlanma stili arasında ($r=.18, p<.05$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Başı çıkma tutumları alt boyutları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelendiğinde; duygusal kaçma ile aceleci yaklaşım arasında ($r=.27$, $p<.01$) ve kaçınan yaklaşım arasında ($r=.25$, $p<.01$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo: 2
Araştırma Değişkenlerine İlişkin Korelasyonel Bulgular

	KA	GEND	ÖZD	YAK	KAÇ	DİF	ACE	KGAN	DÜŞ	DEĞL	GÜV	PLAN	GÜVB	KORB	SAPB	KAYB	AKT	DUY
KA	1,00																	
GEND	.062	1,00																
ÖZD	.263**	-.288**	1,00															
YAK	.242**	-.230**	.481**	1,00														
KAÇ	-.060	.595**	-.141**	-.360**	1,00													
DİF	.485**	.061	.171*	.142	-.005	1,00												
ACE	.097	.212*	-.185*	-.135	.048	.080	1,00											
KGAN	.122	.094	-.077	.014	-.061	.113	.489**	1,00										
DÜŞ	.050	.142	-.105	-.061	.077	.075	.154	.055	1,00									
DEĞL	-.017	.003	.036	.043	.002	.020	-.015	.065	.576**	1,00								
GÜV	.221**	.173*	.106	.051	.040	.125	.196*	.229**	.581**	.492**	1,00							
PLAN	.069	.114	.058	.065	.094	.001	.073	.048	.682**	.609**	.683**	1,00						
GÜVB	.154	.267**	-.018	.074	.283**	-.003	.193*	.025	.215**	.124	.217**	.318**	1,00					
KORB	.223**	.040	-.021	-.041	.043	.163	.060	.125	.126	.036	.108	.103	-.076	1,00				
SAPB	.175*	.173*	.021	.052	.159	.029	.103	.048	.080	.095	.231**	.218**	.540**	.008	1,00			
KAYB	.203*	-.003	.156	.088	.047	.134	.084	.027	-.042	-.039	-.083	-.089	.034	.335**	.047	1,00		
AKT	-.052	-.184*	.090	.101	-.022	-.101	-.346**	-.202*	-.579**	-.467**	-.611**	-.557**	-.268**	-.029	-.156	.071	1,00	
DUY	.261**	.028	.074	.098	.019	.179*	.275**	.259**	.010	.045	.224**	.087	.179*	.124	.184*	.048	-.033	1,00

*p<05, **p<01

4.3. Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri, Problem Çözme Becerileri, Başa Çıkma Tarzları, İletişim Tarzları üzerinde cinsiyete dayalı farklar t testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

İletişim tarzları alt boyutlarında cinsiyete dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır. Buna göre elde edilen değerler sırasıyla kendini açma için $t=-0.18$, $p>.05$, genel davranış için $t=1.00$, $p>.05$, özel davranış için $t=-0.62$, $p>.05$, yaklaşma için $t=0.42$, $p>.05$, kaçınma için $t=0.82$, $p>.05$, duyguları ifade için $t=-0.20$, $p>.05$ tir. Problem çözme becerilerinden planlı yaklaşım açısından cinsiyete dayalı fark bulunmuştur, $t=1.98$, $p<.05$. Buna göre; boşanma sürecinde kadınların problem çözme açısından erkeklere göre daha fazla planlı yaklaşım sergilediği bulgulanmıştır. Problem çözme becerileri diğer alt boyutlarında cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla; aceleci yaklaşım için $t=1.91$, $p>.05$, kaçınan yaklaşım için $t=0.82$, $p>.05$, düşünen yaklaşım için $t=1.25$, $p>.05$, değerlendirici yaklaşım için $t=0.15$, $p>.05$, kendine güvenli yaklaşım için $t=1.89$, $p>.05$ tir.

Bağlanma stillerinden korkulu bağlanma açısından cinsiyete dayalı anlamlı fark bulunmuştur, $t=2.07$, $p<.05$. Buna göre; boşanma sürecinde kadınlar erkeklere oranla daha fazla korkulu davranış sergilemektedir. Diğer bağlanma stilleri olan güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, kayıtsız bağlanma açısından cinsiyet farklılığı bulgulanmamıştır. Değerler sırasıyla; güvenli bağlanma için $t=0.81$, $p>.05$; saplantılı bağlanma için $t=0.32$, $p>.05$; kayıtsız bağlanma için $t=-1.32$, $p>.05$ tir.

Baş çıkma tarzları açısından duygusal kaçma alt ölçeğinde cinsiyet farkına rastlanmıştır, $t=4.00$, $p<.001$. Kadınlar, erkeklere oranla daha fazla duygusal kaçma başa çıkma tarzı sergilemektedir. Diğer başa çıkma tarzı aktif başa çıkmada herhangi cinsiyet farkı ($t=-0.89$, $p>.05$) bulunmamıştır.

Tablo: 3
İletişim Tarzları, Problem Çözme Becerileri, Bağlanma Stilleri ve
Başalıkma Tarzları İçin Cinsiyet Farkları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	Ss.	t	p
KA	Kadın	81	3.24	0.41	-0.18	.85
	Erkek	63	3.25	0.44		
GEND	Kadın	81	2.07	0.80	1.00	.30
	Erkek	63	1.94	0.67		
ÖZD	Kadın	81	3.95	0.57	-0.62	.53
	Erkek	63	4.02	0.73		
YAK	Kadın	81	3.94	0.52	0.42	.67
	Erkek	63	3.89	0.68		
KAÇ	Kadın	81	2.19	0.72	0.82	.41
	Erkek	63	2.09	0.69		
DİF	Kadın	81	2.88	0.47	-0.20	.84
	Erkek	63	2.89	0.41		
ACE	Kadın	81	2.89	0.73	1.91	.05
	Erkek	63	2.67	0.64		
KGAN	Kadın	81	2.73	1.08	1.04	.29
	Erkek	63	2.54	1.09		
DÜŞ	Kadın	81	2.34	0.99	1.25	.21
	Erkek	63	2.15	0.79		
DEĞL	Kadın	81	2.35	0.97	0.15	.87
	Erkek	63	2.33	0.92		
GÜV	Kadın	81	2.62	0.74	1.89	.06
	Erkek	63	2.37	0.83		
PLAN	Kadın	81	2.42	0.88	1.98	.04
	Erkek	63	2.14	0.77		
GÜVB	Kadın	81	2.16	0.54	0.81	.41
	Erkek	63	2.09	0.44		
KORB	Kadın	81	2.53	0.55	2.07	.04
	Erkek	63	2.34	0.53		
SAPB	Kadın	81	2.23	0.53	0.32	.74
	Erkek	63	2.20	0.49		
KAYB	Kadın	81	2.43	0.42	-1.32	.18
	Erkek	63	2.53	0.43		
AKTB	Kadın	81	3.09	0.58	-0.89	.37
	Erkek	63	3.17	0.48		
DUYK	Kadın	81	1.94	0.77	4.00	.000
	Erkek	63	1.40	0.78		

4.4. İletişim Tarzları, Problem Çözme Becerileri, Bağlanma Stilleri ve Başa Çıkma Tarzları İçin Evlenme Biçimine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Görücü usulü ve flört dönemi sonrası olacak şekilde ikiye ayrılan evlenme biçiminin her bir değişkene ilişkin farkları yapılan t testi ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular, Tablo 4'te verilmiştir.

İletişim tarzları açısından evlenme biçimine dayalı anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla kendini açma için $t=1.00$, $p>.05$; genel davranış için $t=1.18$, $p>.05$; özel davranış için $t=-0.12$, $p>.05$; yaklaşma için $t=-0.35$, $p>.05$; kaçınma için $t=0.26$, $p>.05$; duyguları ifade için $t=0.83$, $p>.05$ tir.

Boşanma sürecinde sergilenen problem çözme becerilerinden düşünen yaklaşım alt boyutunun evlenme biçimine dayalı olarak farklılaştığı görülmektedir. Görücü usulü ile evlenenlerin, flört süreci sonrasında evlenenlerden daha fazla düşünen yaklaşım sergilediği görülmektedir, $t=2.57$, $p<.01$. Problem çözme becerilerinden kendine güvenli yaklaşım alt boyutunda da evlenme biçimine dayalı anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre; görücü usulü evlenenlerin, flört sonrası evlenenlere göre boşanma sürecinde daha fazla kendine güvenli yaklaşım sergilediği görülmektedir, $t=2.07$, $p<.05$. Problem çözme becerilerinin diğer alt boyutlarında evlenme biçimine dayalı anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla; aceleci yaklaşım için $t=-0.35$, $p>.05$, kaçınan yaklaşım için $t=1.68$, $p>.05$, değerlendirici yaklaşım için $t=1.69$, $p>.05$, planlı yaklaşım için $t=0.93$, $p>.05$ tir.

Bağlanma stilleri evlenme biçimine dayalı anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla; güvenli bağlanma için $t=-0.56$, $p>.05$; korkulu bağlanma için $t=1.7$, $p>.05$; saplantılı bağlanma için $t=-0.51$, $p>.05$; kayıtsız bağlanma $t=0.18$, $p>.05$ tir.

Baş çıkma tarzları üzerinde evlenme biçimine dayalı anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla aktif başa çıkma için $t=-1.22$, $p>.05$; duygusal kaçma için $t=1.86$, $p>.05$ tir.

Tablo:4

**Problem Çözme Becerileri, İletişim Tarzları ve Başa çıkma Tarzları İçin
Evlenme Biçimine Dayalı Farklar**

Değişken	Evlilik Biçimi	N	Ort.	Ss.	t	p
KA	Görücü usulü	44	3.29	0.37	1.00	.31
	Flört	84	3.21	0.45		
GEND	Görücü usulü	44	2.13	0.80	1.18	.23
	Flört	84	1.96	0.74		
ÖZD	Görücü usulü	44	3.98	0.61	-0.12	.90
	Flört	84	3.99	0.63		
YAK	Görücü usulü	44	3.91	0.56	-0.35	.72
	Flört	84	3.95	0.60		
KAÇ	Görücü usulü	44	2.15	0.73	0.26	.79
	Flört	84	2.11	0.74		
DİF	Görücü usulü	44	2.93	0.48	0.83	.40
	Flört	84	2.86	0.42		
ACE	Görücü usulü	44	2.77	0.67	-0.35	.72
	Flört	84	2.81	0.72		
KGAN	Görücü usulü	44	2.92	1.08	1.68	.09
	Flört	84	2.58	1.10		
DÜŞ	Görücü usulü	44	2.57	0.96	2.57	.01
	Flört	84	2.12	0.91		
DEĞL	Görücü usulü	44	2.59	0.97	1.69	.09
	Flört	84	2.28	0.94		
GÜV	Görücü usulü	44	2.71	0.78	2.07	.04
	Flört	84	2.40	0.80		
PLAN	Görücü usulü	44	2.40	0.85	0.93	.35
	Flört	84	2.25	0.87		
GÜVB	Görücü usulü	44	2.09	0.51	-0.56	.57
	Flört	84	2.14	0.51		
KORB	Görücü usulü	44	2.54	0.50	1.70	.08
	Flört	84	2.37	0.55		
SAPB	Görücü usulü	44	2.19	0.56	-0.51	.61
	Flört	84	2.24	0.49		
KAYB	Görücü usulü	44	2.48	0.44	0.18	.85
	Flört	84	2.46	0.42		
AKT	Görücü usulü	44	3.06	0.39	-1.22	.22
	Flört	84	3.17	0.57		
DUY	Görücü usulü	44	1.93	0.89	1.86	.06
	Flört	84	1.65	0.77		

4.5. İletişim Tarzları İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bulgular

Katılımcıların iletişim tarzlarının eğitim düzeylerine dayalı farklarını tespit edebilmek amacı ile tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Eğitim düzeyi ilköğretim, lise ve üniversite olarak üç grupta ele alınmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5 ve 6’da verilmiştir.

İletişim tarzlarından duygularını ifade alt boyutu ile ilgili grup farkı olduğu belirlenmiştir; $F=3.18$, $p<.05$. Bu grup farkının ilköğretim ve üniversite eğitim düzeyleri arasında olduğu bulgulanmıştır. Tablo 5’te gösterilen Bonferroni ranj testinin sonuçları İlköğretim mezunu katılımcıların duygularını ifade etme ortalamasının (3.02), üniversite mezunu olanların duygularını ifade etme ortalamasından (2.79) daha fazla olduğunu göstermektedir. İlköğretim mezunu olan bireylerin; duygularını, üniversite mezunu olanlardan daha fazla ifade etme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. İletişim tarzları diğer alt boyutları için eğitim düzeyine dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla; kendi açma için $F=2.32$, $p>.05$, genel davranış için $F=1.02$, $p>.05$, özel davranış için $F=0.10$, $p>.05$, yaklaşma için $F=0.15$, $p>.05$, kaçınma için $F=1.05$, $p>.05$ tir.

Tablo:5
İletişim Tarzları Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS
Kendini Açma	İlköğretim	42	3.30	0.42
	Lise	52	3.29	0.45
	Üniversite	50	3.14	0.37
	Toplam	144	3.24	0.42
Genel Davranış	İlköğretim	42	2.10	0.79
	Lise	52	2.05	0.70
	Üniversite	50	1.89	0.75
	Toplam	144	2.01	0.75
Özel Davranış	İlköğretim	42	4.02	0.54
	Lise	52	3.96	0.80
	Üniversite	50	3.99	0.55
	Toplam	144	3.98	0.64

(Devamı)

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS
Yaklaşma	İlköğretim	42	3.95	0.53
	Lise	52	3.88	0.65
	Üniversite	50	3.92	0.58
	Toplam	144	3.92	0.59
Kaçınma	İlköğretim	42	2.01	0.69
	Lise	52	2.22	0.70
	Üniversite	50	2.18	0.73
	Toplam	144	2.14	0.71
Duyguları İfade	İlköğretim	42	3.02	0.47
	Lise	52	2.86	0.44
	Üniversite	50	2.79	0.41
	Toplam	144	2.88	0.44

Tablo:6

İletişim Tarzları için Eğitim Düzeyine Dayalı Farklılıklar

Değişkenler	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Kendini açma	Gİ	0.81	2	0.408	2.32	.10
	GA	24.79	141	0.176		
	TOPLAM	25.60	143			
Genel Davranış	Gİ	1.15	2	0.577	1.02	.36
	GA	79.74	141	0.564		
	TOPLAM	80.62	143			
Özel Davranış	Gİ	0.09	2	0.045	0.10	.90
	GA	60.01	141	0.426		
	TOPLAM	60.10	143			
Yaklaşma	Gİ	0.11	2	0.056	0.15	.85
	GA	50.93	141	0.361		
	TOPLAM	51.04	143			
Kaçınma	Gİ	1.07	2	0.537	1.05	.35
	GA	71.76	141	0.509		
	TOPLAM	72.84	143			
Duyguları İfade	Gİ	1.24	2	0.622	3.18	.04
	GA	27.57	141	0.196		
	TOPLAM	28.81	143			

KT: kareler toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup içi, GA: Gruplar Arası

4.6. Problem Çözme Becerileri İçin Eğitim Düzeylerine Dayalı Farklara İlişkin Bulgular

Boşanma sürecinde problem çözme becerileri ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiler tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Eğitim düzeyleri, ilköğretim, lise ve üniversite olarak gruplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7 ve 8’de verilmiştir.

Problem çözme becerileri alt boyutlarından kaçınan yaklaşımı üzerinde ilköğretim ve üniversite eğitim düzeyinde grup farkı olduğu bulgulanmıştır; $F=7.60$, $p<.001$. Tablo 7 de gösterilen Bonferroni ranj testi sonuçları; ilköğretim mezunu olanların ortalamasının (Ort=3.17), üniversite mezunu olanların ortalamasından (Ort=2.37) yüksek olduğunu göstermektedir. Boşanma sürecindeki bireylerden; ilköğretim mezunu olanların problem çözme becerileri bağlamında üniversite mezunlarına göre daha fazla kaçınan yaklaşım sergileme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Problem çözme becerileri alt boyutlarından düşünen yaklaşım üzerinde grup farkı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi ilköğretim olanlar ile üniversite olanlar arasındaki bu grup farkında $F=3.18$, $p<.05$ ’tir. Tablo 7’de gösterilen Bonferroni ranj testi sonuçları ilköğretim mezunu olanların ortalamasının (Ort=2.50), üniversite mezunu olanların ortalamalarından (Ort=2.03) yüksek olduğunu göstermektedir. Boşanma sürecindeki bireylerden ilköğretim mezunlarının üniversite mezunlarına göre daha fazla düşünen yaklaşım sergileme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır.

Problem çözme becerileri diğer alt boyutlarında eğitim düzeyine dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır. Elde edilen değerler sırasıyla; aceleci yaklaşım için $F=0.74$, $p>.05$, değerlendirici yaklaşım için $F=1.59$, $p>.05$, kendine güvenli yaklaşım için $F=1.42$, $p>.05$, planlı yaklaşım için $F=1.06$, $p>.05$ tir.

Tablo: 7
Problem Çözme Becerileri Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve
Standart Sapmalar

Değişken	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss
Aceleci Yaklaşım	İlköğretim	42	2.84	0.76
	Lise	52	2.85	0.69
	Üniversite	50	2.70	0.66
	Toplam	144	2.79	0.70
Kaçınan Yaklaşım	İlköğretim	42	3.17	1.12
	Lise	52	2.49	0.91
	Üniversite	50	2.37	1.09
	Toplam	144	2.65	1.08
Düşünen Yaklaşım	İlköğretim	42	2.50	0.98
	Lise	52	2.29	0.97
	Üniversite	50	2.03	0.71
	Toplam	144	2.26	0.91
Değerlendirici Yaklaşım	İlköğretim	42	2.53	1.06
	Lise	52	2.34	0.88
	Üniversite	50	2.18	0.89
	Toplam	144	2.34	0.94
K. Güvenli Yaklaşım	İlköğretim	42	2.66	0.69
	Lise	52	2.51	0.76
	Üniversite	50	2.38	0.87
	Toplam	144	2.51	0.78
Planlı Yaklaşım	İlköğretim	42	2.46	0.92
	Lise	52	2.24	0.85
	Üniversite	50	2.23	0.76
	Toplam	144	2.30	0.84

Tablo: 8**Problem Çözme Becerileri İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar**

Değişkenler	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Aceleci Yaklaşım	Gİ	0.739	2	0.36	0.74	.47
	GA	70.01	141	0.49		
	TOPLAM	70.75	143			
Kaçıngan Yaklaşım	Gİ	16.49	2	8.42	7.60	.001
	GA	153.02	141	1.08		
	TOPLAM	169.52	143			
Düşünen Yaklaşım	Gİ	5.67	2	2.58	3.18	.04
	GA	114.24	141	0.81		
	TOPLAM	119.41	143			
Değerlendirici Yaklaşım	Gİ	2.845	2	1.42	1.59	.20
	GA	126.01	141	0.89		
	TOPLAM	128.86	143			
K. Güvenli Yaklaşım	Gİ	1.759	2	0.87	1.42	.24
	GA	87.23	141	0.61		
	TOPLAM	88.99	143			
Planlı Yaklaşım	Gİ	1.528	2	0.76	1.06	.34
	GA	100.56	141	0.71		
	TOPLAM	102.39	143			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup içi, GA: Gruplar Arası

4.7. Bağlanma Stilleri ve Başaçıkma Tarzları İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklara İlişkin Bulgular

Bağlanma Stilleri ve Başaçıkma Tarzları ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim düzeyleri ilköğretim, lise ve üniversite olarak gruplanmıştır. Gruplar arası fark; tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Söz konusu bulgular Tablo 9 ve 10'da verilmiştir.

Bağlanma stilleri üzerinde eğitim düzeyine farklar incelendiğinde; korkulu bağlanma stili üzerinde grup farkı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi ilköğretim olanlar ile üniversite olanlar arasındaki bu grup farkında $F=10.31$, $p<.05$ 'tir. Tablo 9'da gösterilen Bonferroni ranj testi sonuçları; ilköğretim mezunu olanların ortalamasının (Ort=2.50), üniversite mezunu olanların ortalamalarından (Ort=2.19) yüksek olduğunu göstermektedir. Boşanma sürecindeki bireylerden ilköğretim mezunlarının üniversite mezunlarına göre daha fazla korkulu bağlanma davranışları sergileme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Diğer bağlanma stilleri için eğitim düzeyine dayalı anlamlı bir fark bulunamamıştır. Elde

edilen bulgular sırasıyla; güvenli bağlanma için $F=2.22$, $p>.05$, saplantılı bağlanma için $F=1.00$, $p>.05$, kayıtsız bağlanma için $F=0.06$, $p>.05$ tir.

Tablo: 9
Bağlanma Stilleri Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

Değişken	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss
Güvenli Bağlanma	İlköğretim	42	2.00	0.49
	Lise	52	2.19	0.51
	Üniversite	50	2.19	0.49
	Toplam	144	2.13	0.50
Korkulu Bağlanma	İlköğretim	42	2.67	0.43
	Lise	52	2.50	0.53
	Üniversite	50	2.19	0.55
	Toplam	144	2.44	0.54
Saplantılı Bağlanma	İlköğretim	42	2.15	0.52
	Lise	52	2.20	0.51
	Üniversite	50	2.30	0.50
	Toplam	144	2.22	0.51
Kayıtsız Bağlanma	İlköğretim	42	2.49	0.42
	Lise	52	2.48	0.49
	Üniversite	50	2.46	0.35
	Toplam	144	2.47	0.42

Tablo: 10
Bağlanma Stilleri İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar

Değişken	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Güvenli Bağlanma	Gİ	1.21	2	0.561	2.22	0.11
	GA	35.47	141	0.252		
	TOPLAM	36.59	143			
Korkulu Bağlanma	Gİ	5.51	2	2.758	10.31	0.00
	GA	37.71	141	0.267		
	TOPLAM	43.23	143			
Saplantılı Bağlanma	Gİ	0.53	2	0.266	1.001	0.37
	GA	37.46	141	0.266		
	TOPLAM	38.00	143			
Kayıtsız Bağlanma	Gİ	0.02	2	0.011	0.06	0.94
	GA	26.37	141	0.187		
	TOPLAM	26.40	143			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması, Gİ: Grup İçi, GA: Gruplar Arası

Başa çıkma tarzlarından aktif başa çıkma tarzı için eğitim düzeylerine dayalı grup farkı belirlenmiştir, $F=3.76$, $p<.05$ tir. Tablo 11’de gösterilen Bonferroni ranj testi sonuçlarına göre; üniversite mezunlarının aktif başa çıkma tarzı puan ortalamalarının (Ort=3.27), ilköğretim mezunlarının ortalamasından (Ort=2.96) yüksek olduğu belirlenmiştir. Boşanma sürecinde; üniversite mezunlarının ilköğretim mezunlarına göre karşılaştıkları problematik süreç karşısında daha fazla aktif başa çıkma tarzı sergiledikleri anlaşılmaktadır.

Tablo: 11

Başa çıkma Tarzları Üzerinde Eğitim Düzeylerine İlişkin Ortalamalar ve Standart Sapmalar

Değişken	Eğitim düzeyi	N	Ort	Ss
Aktif Başa çıkma	İlköğretim	42	2.96	0.51
	Lise	52	3.13	0.56
	Üniversite	50	3.27	0.50
	Toplam	144	3.13	0.54
Duygusal Kaçma	İlköğretim	42	1.79	0.82
	Lise	52	1.67	0.83
	Üniversite	50	1.67	0.81
	Toplam	144	1.70	0.82

Tablo: 12

Başa çıkma Tarzları İçin Eğitim Düzeyine Dayalı Farklar

Değişken	Kaynak	Kt	Sd	Ko	F	p
Aktif Başa çıkma	Gİ	2.134	2	1.06	3.76	.02
	GA	39.939	141	0.28		
	TOPLAM	42.073	143			
Duygusal Kaçma	Gİ	0.481	2	0.24	0.35	.70
	GA	95.985	141	0.68		
	TOPLAM	96.466	143			

KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik Derecesi, KO: Kareler Ortalaması. Gİ: Grup İçi, GA: Gruplar Arası.

4.8. Bağlanma stillerini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Boşanmaya karar verme sürecinde bağlanma stillerini yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, evlilik süresi ve biçimi, eş ile yaş farkı, çocuk sayısı, kişinin anne babasının mevcut durumu, evlilik sürecinde ayrılık yaşanıp yaşanmadığı,

boşanma başvurusu yapıp yapılmadığı, bireyin mevcut yaşam biçimi gibi demografik değişkenler, başa çıkma tarzları alt boyutları, problem çözme becerileri alt boyutları ve çatışma iletişim tarzları alt boyutları ile yordanmasına yönelik bulgular yapılan hiyerarşik regresyon analizi ile elde edilmiştir.

4.8.1. Güvenli Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Hiyerarşik regresyon analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir. Birinci adımda; yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, eş ile yaş farkı, evlilik süresi ve biçimi, evlilik öncesi tanışma süresi, çocuk sayısı, kişinin ebeveynlerinin mevcut durumu, evlilik sürecinde ayrılık yaşanıp yaşanmadığı, bireyin mevcut yaşam biçimi, daha önce boşanma başvurusunda bulunup bulunulmadığı şeklinde demografik değişkenler yer almaktadır. Bu adımda yer alan değişkenlerin grup olarak; bağımlı değişken olan güvenli bağlanmayı yordamaya ilişkin anlamlı katkı sunduğu görülmektedir $R^2 = .108$, $F_{(17/126)} = .89$ $p < .05$. Bu modelde yer alan demografik değişkenlerin modele özgün katkısı istatistiksel olarak belirlenmemiştir.

İkinci adımda; modele iletişim tarzları (kendini açma, genel davranış, özel davranış, duyguları ifade, yaklaşma, kaçınma) dâhil edilmiştir. İletişim tarzlarının modele toplamda anlamlı bir katkı sunmadığı görülmüştür toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur $R^2 = .25$ $F_{(6/120)} = 3.93$, $p > .05$. Bu adımda modele dâhil edilen iletişim tarzlarından kendini açma $\beta = .196$ $p < .01$, kaçınmanın $\beta = .240$, $p < .05$ modele özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Üçüncü adımda modele, problem çözme becerileri (aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım, düşünceli yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım, değerlendirici yaklaşım) dâhil edilmiştir. Problem çözme becerilerinin modele toplam katkısının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur $R^2 = .333$, $F_{(6/114)} = 2.21$ $p > .05$. Problem çözme becerileri alt boyutlarının modele özgün katkı sunmadıkları görülmüştür.

Dördüncü adımda modele, başa çıkma tarzlarından aktif başa çıkma ve duygusal kaçma eklenmiştir. Aktif planlama ve duygusal kaçmanın modele toplam katkısının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur $R^2 = .365$, $F_{(1/113)} = 5.706$ $p > .05$. Aktif başa çıkmanın modele özgün katkısının, $\beta = -.281$, $p < .05$ düzeyinde; duygusal kaçma alt

boyutunun ise $\beta=.19$, $p<.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Söz konusu bulgular Tablo 13’ te verilmiştir.

Tablo: 13

Güvenli Bağlanma Stili Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Model	Değişken	B	β	t	Partial r	Paired r	R	R ²	R (adj.)	S.Hata R	S. Hata B	F
1	sabit	1.45		3.08*			.32	.11	.012	.50	.46	.89
	CİN	.07	.07	.63	.056	.053					.11	
	YAŞ	.01	.17	.86	.077	.072					.01	
	EĞT	.06	.11	1.05	.093	.088					.06	
	İŞDUR	.004	.01	.09	.008	.008					.05	
	GELDUR	.02	.03	.26	.024	.022					.07	
	EVLSİR	.09	.06	.57	.051	.048					.16	
	EVLYAŞ	.01	.15	1.13	.101	.096					.01	
	EŞİLEYAŞ	.01	.06	.66	.059	.056					.01	
	EVLSÜR	.01	.03	.17	.015	.015					.07	
	EVLBİÇ	.07	.09	.94	.084	.080					.07	
	EVLÖN	.00	.002	.02	.002	.002					.03	
	ÇOCSAY	.03	.08	.67	.060	.057					.05	
	ANABABA	.06	.11	1.07	.095	.090					.06	
	AYRILIK	.14	.14	1.52	.135	.129					.01	
	YAŞBİÇ	.007	.02	.17	.016	.015					.04	
	BOŞBAŞ	.02	.02	.22	.020	.019					.11	
2	Sabit	.07		.11			.50	.25	.11	.47	.63	1.78
	KA	.23	.19	1.98**	.178	.156					.11	
	GEND	.12	.18	1.66	.150	.131					.07	
	ÖZD	.05	.06	.62	.057	.050					.08	
	YAK	.14	.17	1.70	.154	.134					.08	
	KAÇ	.17	.24	2.11*	.190	.167					.08	
	DİF	.11	.10	1.01	.092	.080					.11	
3	Sabit	1.03		.74			.57	.33	.16	.46	.74	1.95
	ACE	.11	.15	1.46	.136	.112					.07	
	KGAN	.01	.02	.21	.020	.016					.04	
	DÜŞ	.06	.11	.82	.077	.063					.07	
	DEĞL	.03	.06	.57	.054	.044					.06	
	GÜV	.05	.08	.60	.056	.046					.08	
	PLAN	.16	.26	1.90	.175	.146					.08	
4	Sabit	.77		1.05			.60	.36	.19	.45	.73	2.16
	AKT	.26	.28	2.38*	.219	.179					.11	
	DUY	.11	.19	2.01*	.177	.170					.06	

*p<05, **p<01

4.8.2. Korkulu Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Korkulu bağlanma stili için hiyerarşik regresyon analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir.

Birinci adımda modeli Birinci adımda; yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, eş ile yaş farkı, evlilik süresi ve biçimi, evlilik öncesi tanışma süresi, çocuk sayısı, kişinin ebeveynlerinin mevcut durumu, evlilik sürecinde ayrılık yaşanıp yaşanmadığı, bireyin mevcut yaşam biçimi, daha önce boşanma başvurusunda bulunup bulunulmadığı şeklinde demografik değişkenler yer almaktadır. Birinci adımın modele toplam katkı sunduğu belirlenmiştir $R^2=.30$, $F_{(17/26)}=3.27$, $p<.001$. Bu adımda yer alan alt boyutlar incelendiğinde; yaş değişkeninin modele özgün katkısının anlamlı olduğu görülmektedir $\beta=-.37$, $p<.05$. Modele özgün katkısı olduğu belirlenen bir diğer değişken ise eğitim düzeyidir $\beta=-.28$, $p<.01$.

İkinci adımda modele iletişim tarzları (kendini açma, genel davranış, özel davranış, duyguları ifade, yaklaşma, kaçınma) dâhil edilmiştir. Adımın modele toplam katkısının anlamlı olduğu belirlenmiştir $R^2=.34$, $F_{(6/120)}=1.26$, $p<.001$. İletişim tarzlarından hiçbir alt boyutun modele özgün katkı sağlamadığı görülmüştür.

Üçüncü adımda modele problem çözme becerileri (aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım, düşünceli yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım, değerlendirici yaklaşım) dâhil edilmiştir. Bu adımda yer alan alt boyutların modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur $R^2=.37$, $F_{(6/114)}=.25$, $p<.001$. Bu adımda girilen problem çözme becerilerinin hiçbir alt boyutunun modele özgün katkı sağlamadığı belirlenmiştir.

Dördüncü adımda modele başa çıkma tarzlarından aktif başa çıkma ve duygusal kaçma eklenmiştir. Bu adımda yer alan değişkenlerin modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur $R^2=.37$, $F_{(1/113)}=2.46$, $p<.001$. Aktif başa çıkma ve duygusal modele kaçmanın özgün katkısı olmadığı, sözü edilen tüm alt boyutların toplamda katkısı olduğu görülmüştür.

Söz konusu bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo: 14**Korkulu Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları**

Model	Değişken	B	β	t	Partial r	Paired r	R	R ²	R (adj)	S.Hata R	S.Hata B	F
1	sabit	3.65		8.11***			.55	.30	.21	.48	.45	3.27
	CİN	.09	.08	.83	.074	.062					.10	
	YAŞ	.02	.37	2.17*	.190	.162					.01	
	EĞT	.17	.28	2.99**	.258	.222					.06	
	İŞDUR	.05	.10	1.09	.097	.081					.04	
	GELDUR	.06	.11	1.04	.093	.077					.06	
	EVLSİR	.01	.007	.07	.007	.006					.15	
	EVLYAŞ	.005	.05	.47	.042	.035					.01	
	EŞİLEYAŞ	.01	.09	1.12	.100	.083					.01	
	EVLSÜR	.02	.06	.35	.031	.026					.06	
	EVLBİÇ	.06	.07	.86	.077	.064					.07	
	EVLÖN	.03	.06	.82	.073	.061					.03	
	ÇOCSAY	.05	.12	1.16	.103	.087					.04	
	ANABABA	.03	.06	.66	.059	.049					.05	
	AYRILIK	.08	.07	.87	.078	.065					.09	
	YAŞBİÇ	.01	.03	.37	.034	.028					.04	
	BOŞBAŞ	.10	.07	.95	.084	.07					.10	
2	Sabit	3.11		4.85***			.59	.34	.22	.48	.64	2.77
	KA	.23	.17	1.92	.173	.142					.12	
	GEND	.08	.11	1.15	.105	.085					.07	
	ÖZD	.05	.06	.69	.063	.051					.08	
	YAK	.04	.04	.42	.039	.031					.08	
	KAÇ	.08	.100	.94	.086	.070					.08	
	DİF	.08	.07	.77	.071	.057					.11	
3	Sabit	3.03		3.83***			.60	.37	.20	.49	.79	2.17
	ACE	.08	.10	1.03	.096	.078					.08	
	KGAN	.03	.07	.77	.073	.059					.04	
	DÜŞ	.04	.06	.52	.049	.039					.07	
	DEĞL	.005	.009	.08	.008	.006					.06	
	GÜV	.008	.01	.09	.009	.007					.09	
	PLAN	.01	.01	.12	.011	.009					.09	
4	Sabit	3.22		4.05***			.60	.37	.20	.49	.79	2.20
	AKT	.19	.18	1.57	.146	.117					.11	
	DUY	.06	.09	1.09	.097	.081					.056	

*p<05, **p<01, ***p<001

4.8.3. Saplantılı Bağlanma Stili Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Saplantılı bağlanma stili için hiyerarşik regresyon analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir.

Birinci adımda; yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, eş ile yaş farkı, evlilik süresi ve biçimi, evlilik öncesi tanışma süresi, çocuk sayısı, kişinin ebeveynlerinin mevcut durumu, evlilik sürecinde ayrılık yaşanıp yaşanmadığı, bireyin mevcut yaşam biçimi, daha önce boşanma başvurusunda bulunup bulunulmadığı şeklinde demografik değişkenler yer almaktadır. Birinci adımın modele toplam katkı sunduğu belirlenmiştir $R^2=.19$, $F_{(17/126)}=1.82$, $p<.001$. Ebeveynlerin mevcut durumunun modele özgün katkısının $\beta=.33$, $p<.01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

İkinci adımda modele iletişim tarzları (kendini açma, genel davranış, özel davranış, duyguları ifade, yaklaşma, kaçınma) dâhil edilmiştir. İkinci adımın modele toplam katkı sunmadığı belirlenmiştir $R^2=.26$, $F_{(6/120)}=.62$, $p>.05$. Bu adımda girilen iletişim tarzları alt boyutlarının hiç birinin modele özgün katkı sağlamadığı görülmüştür.

Üçüncü adımda modele problem çözme becerileri (aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım, düşünceli yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım, değerlendirci yaklaşım) dâhil edilmiştir. Üçüncü adımın modele toplam katkı sunmadığı belirlenmiştir $R^2=.29$, $F_{(6/114)}=.95$, $p>.05$. Bu adımda modele dahil edilen problem çözme becerilerinin hiçbir alt boyutunun modele özgün katkı sağlamadığı görülmüştür.

Dördüncü adımda modele aktif başa çıkma ve duygusal kaçma değişkenleri eklenmiştir. Dördüncü adımın modele toplam katkı sunmadığı belirlenmiştir $R^2=.30$, $F_{(1/113)}=.95$, $p>.05$. Bu adımda girilen değişkenlerden duygusal kaçma değişkeninin modele özgün katkısının $\beta=.21$, $p<.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Söz konusu bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo: 15**Saplantılı Bağlanma Stili Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları**

Model	Değişken	B	β	t	Partial <i>r</i>	Paired <i>r</i>	R	R ²	R (adj.)	S.Hata R	S.Hata B	F
1	Sabit	1.80		3.96***			.44	.19	.08	.49	.45	1.82
	CİN	.003	.003	.02	.002	.002					.10	
	YAŞ	.01	.30	1.61	.143	.129					.01	
	EĞT	.01	.02	.28	.025	.022					.05	
	İŞDUR	.06	.15	1.41	.125	.113					.04	
	GELDUR	.02	.04	.35	.032	.028					.06	
	EVLSİR	.16	.09	1.00	.089	.080					.16	
	EVLYAŞ	.02	.23	1.88	.165	.150					.01	
	EŞİLEYAŞ	.001	.005	.05	.005	.004					.01	
	EVLSÜR	.009	.02	.14	.013	.011					.06	
	EVLBİÇ	.000	.000	.008	.000	.000					.07	
	EVLÖN	.009	.02	.25	.022	.020					.03	
	ÇOCSAY	.001	.002	.016	.001	.001					.04	
	ANABABA	.18	.33	3.40**	.290	.272					.05	
	AYRILIK	.04	.04	.470	.042	.037					.09	
	YAŞBİÇ	.005	.01	.134	.012	.011					.03	
	BOŞBAŞ	.08	.06	.783	.070	.063					.10	
2	Sabit	.62		.98			.51	.26	.11	.48	.63	1.83
	KA	.22	.18	1.87	.168	.147					.12	
	GEND	.11	.17	1.59	.144	.125					.07	
	ÖZD	.02	.02	.26	.024	.021					.08	
	YAK	.04	.04	.47	.043	.037					.08	
	KAÇ	.01	.01	.14	.013	.011					.08	
	DİF	.03	.03	.30	.028	.024					.11	
3	Sabit	1.29		.98			.54	.29	.11	.48	.77	1.64
	ACE	.04	.05	.53	.050	.042					.07	
	KGAN	.01	.02	.20	.019	.016					.04	
	DÜŞ	.08	.15	1.14	.106	.090					.07	
	DEĞL	.01	.03	.27	.025	.021					.06	
	GÜV	.10	.15	1.16	.108	.091					.08	
	PLAN	.08	.14	.99	.093	.078					.08	
4	Sabit	1.18		1.50			.54	.30	.11	.48	.78	1.62
	AKT	.11	.12	.99	.093	.078					.11	
	DUY	.13	.21	2.41*	.210	.192					.05	

*p<05, **p<01, ***p<001

4.8.4. Kayıtsız Bağlanma Stilini Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Kayıtsız bağlanma stili için hiyerarşik regresyon analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir. . Bağımlı değişkeni yordamaya yönelik değişkenler dört adımda girilmiştir.

Birinci adımda; yaş, cinsiyet, eğitim, iş ve gelir durumu, evlilik sırası ve yaşı, eş ile yaş farkı, evlilik süresi ve biçimi, evlilik öncesi tanışma süresi, çocuk sayısı, kişinin ebeveynlerinin mevcut durumu, evlilik sürecinde ayrılık yaşanıp yaşanmadığı, bireyin mevcut yaşam biçimi, daha önce boşanma başvurusunda bulunup bulunulmadığı şeklinde demografik değişkenler yer almaktadır. Bu adımın modeli açıklamaya yönelik toplam katkı sunduğu görülmüştür $R^2=.08$, $F_{(17/126)}=.70$, $p<.001$. Ancak; birinci adımda girilen değişkenlerden sadece yaşı modele özgün katkısının $\beta=-.45$, $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Burada yaşı arttıkça bireylerin kayıtsız bağlanmasının arttığı söylenebilir.

İkinci adımda modele iletişim tarzları (kendini açma, genel davranış, özel davranış, duyguları ifade, yaklaşma, kaçınma) dâhil edilmiştir. Bu adımın modeli açıklamaya yönelik toplam katkısı olmadığı görülmüştür $R^2=.14$, $F_{(6/120)}=1.43$, $p>.05$. Bu adımda girilen iletişim tarzları alt boyutlarının modele özgün katkı sunmadığı belirlenmiştir.

Üçüncü adımda modele problem çözme becerileri (aceleci yaklaşım, kaçınan yaklaşım, düşünceli yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım, planlı yaklaşım, değerlendirici yaklaşım) dâhil edilmiştir. Üçüncü adımın da modele toplam katkı sunmadığı görülmüştür $R^2=.17$, $F_{(6/114)}=.63$, $p>.05$. Bu adımda modele dâhil edilen problem çözme becerilerinin alt boyutlarının modele özgün katkı sağlamadığı görülmüştür.

Dördüncü adımda modele aktif başa çıkma ve duygusal kaçma değişkenleri dâhil edilmiştir. Bu adımın modele toplam katkı sunmadığı belirlenmiştir $R^2=.17$, $F_{(1/113)}=.12$, $p>.05$. Bu adımda girilen değişkenlerin modele anlamlı düzeyde özgün bir katkı sunmadığı görülmüştür.

Söz konusu bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo: 16**Kayıtsız Bağlanma Stili Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları**

Model	Değişken	B	β	t	Partial <i>r</i>	Paired <i>r</i>	R	R ²	R (adj.)	S.Hata R	S.Hata B	F
1	Sabit	2.20		4.96***			.29	.08	.03	.43	.40	.70
	CİN	.15	.17	1.58	.140	.135					.09	
	YAŞ	.02	.45	2.29*	.200	.195					.009	
	EĞT	.006	.01	.108	.010	.009					.05	
	İŞDUR	.02	.06	.60	.054	.051					.04	
	GELDUR	.01	.04	.34	.031	.029					.05	
	EVLSİR	.05	.03	.36	.032	.031					.14	
	EVLYAŞ	.01	.20	1.47	.130	.126					.01	
	EŞİLEYAŞ	.00	.001	.01	.000	.000					.01	
	EVLSÜR	.07	.28	1.35	.120	.115					.05	
	EVLBİÇ	.04	.06	.65	.058	.055					.06	
	EVLÖN	.02	.06	.70	.063	.060					.03	
	ÇOCSAY	.06	.19	1.58	.140	.135					.04	
	ANABABA	.002	.004	.04	.004	.003					.04	
	AYRILIK	.04	.04	.50	.045	.043					.08	
	YAŞBİÇ	.02	.06	.65	.058	.056					.03	
	BOŞBAŞ	.01	.01	.19	.017	.016					.09	
2	Sabit	.97		1.70			.38	.14	.01	.43	.57	.90
	KA	.17	.17	1.62	.147	.137					.10	
	GEND	.03	.05	.46	.042	.039					.06	
	ÖZD	.05	.08	.76	.070	.065					.07	
	YAK	.02	.03	.34	.031	.029					.08	
	KAÇ	.07	.13	1.08	.099	.092					.07	
	DİF	.05	.05	.53	.049	.045					.04	
3	Sabit	.62		.88			.42	.17	.03	.43	.69	.84
	ACE	.05	.09	.77	.072	.066					.07	
	KGAN	.00	.002	.01	.002	.002					.04	
	DÜŞ	.02	.05	.35	.033	.030					.07	
	DEĞL	.01	.02	.20	.020	.018					.05	
	GÜV	.05	.10	.73	.069	.063					.08	
	PLAN	.06	.13	.86	.081	.073					.07	
4	Sabit	.65		.92			.42	.17	.04	.43	.81	.81
	AKT	.03	.04	.35	.033	.030					.106	
	DUY	.05	.11	1.16	.103	.099					.051	

*p<05, **p<01, ***p<001

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde; araştırma kapsamında elde edilen bulgular literatürde yer alan araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmış; ortaya çıkan sonuç yorumlanmıştır.

5.1. Tartışma

İnsan yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan evliliğin, kişilerin geleceğini etkileyen önemli bir karar olduğu bilim insanlarının ortak kabulüdür. Bu karar; bireyden topluma, çiftin ailelerinden doğacak çocuklarına kadar geniş bir kitleyi etkilemesi bağlamında önemlidir (Özgüven, 2001: 64). Bireyler; evlilik kararı ile birlikte yaşamın bireysel ya da toplumsal bazda her türlü deneyimini birlikte yaşamaya ilişkin motivasyon geliştirmekte; söz birliğinde bulunmaktadır. Çiftler; duygusal ve ruhsal birçok atıf ve beklenti ile kurdukları bu söz birliğinin devamlılığını öngörmekte iseler de; bu öngörü geçerliliğini her zaman koruyamayabilir. Evlilik süresi göz ardı edildiğinde; yaşamın her deneyiminin paylaşıldığı bu sürecin istikrarının zedelenmesi boşanma deneyiminin de psiko-sosyal yönünü ortaya koymaktadır. Boşanma; ilk bakışta yalnızca eşleri ve çocukları etkiler gibi görünse de toplumun sosyal yapısını, değer sistemini ve kültürel yapısını yakından etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında; evlilik gibi olumlu bir adım ile boşanma arasındaki sürecin anlaşılabilmesi için boşanma sürecinde bireysel ve toplumsal bağlamda nelerin etkili olduğunun detaylandırılması gerekmektedir.

Bağlanma stilleri, stresle başa çıkma tarzları, problem çözme becerileri ve iletişim tarzlarının boşanma süreci üzerindeki etkilerinin incelendiği söz konusu araştırmada elde edilen veriler; cinsiyet farklılıkları, evlenme biçimine ilişkin farklılıklar, eğitim düzeylerine göre farklılıklar, değişkenlerin bağlanma stillerini yordayıcılığı temel alınarak değerlendirilmiştir.

Araştırma değişkenleri üzerinde cinsiyete dayalı farklılıklar incelendiğinde; boşanma sürecinde; problem çözme yaklaşımı açısından kadınların erkeklere oranla daha fazla planlı yaklaşım sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınların erkeklere oranla daha yüksek oranda korkulu bağlanma stili sergiledikleri ve başa çıkma tarzı açısından duygusal kaçma tarzı sergiledikleri görülmektedir. Kadınların korkulu bağlanma sergilediklerine dair bu bulgu; literatürdeki bulgular ile benzerlik göstermektedir (Rapoza ve Yalçinkaya, 1993'ten aktaran Demir, 2009: 98). Kadınların stres verici bir durum ile karşılaştıklarında genellikle aktif planlama yerine dış yardım arama, daha sık dua etme vb. başa çıkma tarzlarını kullandıkları, erkeklerin ise kadınlara göre daha sık biçimde aktif planlama tarzını kullandıkları ileri sürülmektedir (Folkman ve diğerleri; 1997, Kuyumcu, 2005). Araştırma bulgusu ile alan yazın arasındaki bu çelişkinin öncelikle kültürel farklılıklardan doğabileceği düşünülmektedir. Ülkemiz gibi gelenekselliğini ve toplumsal ilişkilerin önemini koruyan ülkelerde başa çıkma tarzının farklı anlamlandırılabilceği düşünülmektedir. Türkiye'de yaşayan bir bayanın sorun yaşadığında, ailesinden veya çevresinden yardım araması toplum tarafından o sorunun çözümü için aktif olarak rol aldığı şeklinde yorumlanabilmektedir. Diğer taraftan; birey temelli batı toplumlarında; dış yardım arama veya dua etme gibi yaklaşımlar kişinin zayıflığı olarak görülebilmektedir. Çelişki ifade eden bu sonucun sürece dayalı olarak da açıklanabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda; katılımcıların boşanma konulu bir dava sürecinde yer alıyor olmaları bu tür bir yönelimi gerektirebilmektedir. Kadınların toplumsal yapı içinde var olabilmeleri, geleneklerini koruyan ülkemiz gibi toplumlarda çeşitli güçlükleri barındırmaktadır. Eğitim düzeyi, iş ve gelir durumu da göz önünde bulundurulduğunda kadınların boşanma ve boşanma sonrasındaki süreci iyi biçimde planlaması, yaşayabileceği sorunları öngörmesi gerekebilmektedir. Araştırmanın bu bulgusu süreç bağlamında ele alındığında; Crane ve diğerleri, (1995); Wang ve Amato, (2000) tarafından desteklenmektedir.

Evlenme biçimine göre farklılıkların incelendiği analiz sonucunda; problem çözme yaklaşımı açısından düşünen yaklaşımı görücü usulü ile evlenenlerin flört süreci sonrasında evlenenlerden daha sık kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Eş ile görücü usulü yani; ortak bir tanıdığın referansını alarak evlenmenin; kişinin evliliğe yaklaşımını etkileyebileceği düşünülmektedir. Görücü usulünde bireyler bir başkasının aracılığı ile tanışmakta bu tanışmanın ana fikri evlilik olmaktadır. Bir diğer deyişle bireyler ilk görüşmeden itibaren birbirlerini evlilik amaçlı tanımaya çalışmaktadır. Flört sonrası

gerçekleşen evlilikte ise, evlilik fikri flört sürecinde ilişkinin doğal seyri olarak meydana çıkmaktadır (Çimen, 2007: 59). Eş ile yeteri derecede uyum sağlamadan gerçekleştirilen görücü usulü evliliklerde bireylerin uyumu attırmaya yönelik düşünce süreçleri işletmesi gerekecektir. Ayrıca; bu tür evliliklerde; kök ailelerin veya sosyal çevrenin rolü yoğun biçimde etkili olabilmekte ve eşler karşılaştıkları sorunlar ve hatta boşanma aşamasına geldiklerinde bireysel bir karar almaktan öte tüm kök aile ve sosyal çevreyi etkileyebileceği gibi düşüncelerle hareket edebilmektedir. Flört sonrası evlenmiş olma; kişinin salt kendi beklentileri ile hareket etmiş olmasını da barındırmaktadır. Flört ederek evlenen kişi istediği kişiyi seçmiştir. Bu istek ile gerçekleştirdiği evliliğin boşanma aşamasına gelmiş olması kişinin kendisiyle ilgili bir başarısızlık hissi yaşamasına sebep olabilmektedir. Bu hissin boşanma sürecinde kendine güvenli bir yaklaşım sergilemesine engel olabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusu beklentileri karşılamaktadır.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan eğitim düzeyine ilişkin farklılıklar incelendiğinde; ilköğretim mezunlarının daha sık duygularını ifade ettikleri, problem çözme yaklaşımı açısından daha sık kaçınan ve düşünen yaklaşım sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin boşanma sürecine ilişkin kaçınan ve düşünen bir yaklaşım sergilemesinin boşanma kararının getirileri ile ilgili kaygıları olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin; boşanmanın yarattığı stres yaşantısı ile başederken uygulamaya yönelik bir tutum sergiliyor olması da bu iki farklı sonucun aslında birbirini desteklediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra; üniversite mezunlarının ilköğretim mezunlarına göre daha sık aktif planlama tarzı başa çıkma sergiledikleri bulgulanmıştır. Boşanma deneyiminin; birçok yaşamsal kaygıyı beraberinde getirdiği bilinmektedir. Gelecek kaygısının ön plana çıktığı bu deneyimde; maddi düzey, iş durumu gibi unsurların önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; eğitim düzeyi yüksek olanların iş bulma, böylelikle gelir sağlama durumları daha olasıdır. Bu sebeple; eğitim düzeyi yüksek kişiler; aktif olarak hayatına yön verip, belirledikleri alternatifleri hayata geçirerek, an üzerinde odaklaşmakta; boşanma sürecini bu şekilde geçirmektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması ile birlikte kişinin iş sahibi olma olasılığı artmaktadır. Bu ise; kişinin bağımsız olma duygusunu etkilemekte ve özgüven ile hareket etmesine yardımcı olmaktadır. Söz konusu bu bulgular literatürel bulgular ile tutarlılık göstermektedir (Wang ve Amato, 2000).

Elde edilen veriler üzerinde yapılan analiz sonuçlarında; korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili ile kendini açma arasında ilişki bulunmuş; bu stildeki bireylerin, herhangi bir çatışma sürecinde kendini daha fazla anlatma, kendini açma eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Bu sonuç; özellikle boşanma aşaması için anlamlı görünmektedir. Çünkü bu aşamada; kişi, bağlanma figürünü kaybetme korkusu ile hareket ederek yaşanan çatışma sürecinde kendini daha fazla anlatma, duygu ve düşüncelerini daha çok aktarma gibi manevralar sergileyebilmektedir. Bu tür bir manevra Finzi ve diğerleri (2004:4) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yaşanan sorunlar esnasında sergilenen yaklaşım ile ilgili olarak güvenli bağlananların daha fazla düşünen, kendine güvenli ve planlı yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Problem çözme aşamasında; özgüven ile hareket eden güvenli bağlanma stilindeki bireylerin, aynı zamanda problem çözme açısından ne şekilde davranacağı, nasıl adımlar atacağı ile ilgili alternatifler geliştirebildiği anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu beklentileri karşılamaktadır. Söz konusu bu bulgular; Feeney, (1995); Bartholomew ve Horowitz, (1991) tarafından yapılan çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca saplantılı bağlanma stilindeki bireylerin çatışma iletişimi açısından genel davranış sergilediği ortaya çıkmıştır. Goldstein (1999) genel davranışı topluma açık yerlerde de çatışma sürecine girebilme, bu konuda rahat bir tutum sergileyebilme olarak ileri sürmektedir. Diğer taraftan saplantılı bağlanma stilindeki bireylerin ilişkilerinde takıntılı oldukları bilinmektedir. Araştırma bulgularına göre; bu stildeki bireylerin ayrılmaya ilişkin bir sezgileri olduğunda bulundukları çevre koşullarını dikkate almadan topluma açık yerlerde de çatışmaktan kaçınmadıkları söylenebilir. Saplantılı bağlanma stilindeki bireyler; dörtlü bağlanma modeline göre başkalarını olumlu kendini olumsuz olarak algılamaktadır. Bu stildeki bireyler sürekli kendini doğrulama veya kanıtlama eğilimindedir (Griffin ve Bartholomew, 1994: 444). Bu bağlamda değerlendirildiğinde; kendini kanıtlama amacı ile hareket eden bu stildeki bireylerin her ortamda çatışma içine girebilmesi olağan karşılanmaktadır.

Araştırma sonucunda; güvenli bağlanan bireylerin, düşünen, kendine güvenli ve planlı problem çözme yaklaşımları sergiledikleri bulgulanmıştır. Özgüven duygusuna sahip bu bağlanma stilindeki bireyler, Hill ve diğerleri (1994)'e göre; güvensiz bağlanan bireylere göre romantik ilişkilerini evliliğe taşıma veya birlikte yaşama eğilimi daha fazladır. Ayrıca bu stildeki bireylerin evliliklerinde boşanma kararı alma eğilimleri ise daha az olup; yaşanan sorunlara ilişkin yapıcı çözümler üretme eğilimindedir. Yapıcı

tarzdaki bu yaklaşım, problem çözerken plan üretmeyi, bu anlamda düşünmeyi de beraberinde getirdiği görülmektedir. Araştırmanın bulgularının literatür ile uygunluk gösterdiği görülmektedir (Barholomew ve Horowitz, (1991); Kobak ve Hazan, (1991); Shi, (2003); Eğeci ve Gençöz, (2006).

Araştırmanın yordamaya yönelik sonuçlarına göre; boşanma aşamasındaki bireylerin sahip oldukları demografik özellikler tüm bağlanma stillerini yordamıştır. Her bir bağlanma stilini demografik tüm özelliklerin yordaması boşanmanın tek yönlü bir süreç olmadığı; tek başına bir özelliğin boşanmaya yol açmadığını göstermektedir. Boşanma aşamasına gelen her bireyin bu kararında sahip olduğu tüm özelliklerin bütüncül olarak ele alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bu bilgi; psikolojik yardım süreçlerinde veya aile mahkemelerinde boşanma sürecinde olan bireyler ile çalışılırken bireye ait bilgilerin önemini de ortaya çıkarmaktadır.

Yordayıcı analiz bulgularına göre; duygusal kaçma ve aktif başa çıkma tarzları güvenli bağlanmayı yordamaktadır. Güvenli bağlanan bireylerin; terk edime veya yakınlık kurmaktan kaçınmadıkları, bu tür durumlarda karşılaştıkları sorunlara yönelik uygun problem çözme becerileri sergiledikleri, sorunlara aktif çözümler bulmaya ve bu şekilde baş etmeye çalıştıkları alanda yapılan diğer çalışmalar tarafından da desteklenmektedir (Hazan ve Shaver, (1987); Davila, (2003). Ancak duygusal kaçma ile ilgili sonuç alan yazın ile tutarlılık göstermemektedir. Bu tür bir bulgu güvenli bağlanma stili profiline uygun bir özellik gibi görülmemektedir. Bu tür bir sonuç çıkmasında boşanma sürecinde olan bireyin; içinde bulunduğu sürece ilişkin duygusal ve ruhsal getirilerinin taze olması ve bireyin araştırmanın uygulandığı aşama itibarıyla gerçek duygu ve düşüncelerini bu nedenler ile saklama eğilimi taşımasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Korkulu bağlanma stilini; iletişim tarzları, problem çözme becerileri ve başa çıkma tarzlarının her birinin bütüncül olarak yordadığı görülmektedir. Bilindiği gibi; boşanma aşamasına gelinmesinde bireysel, toplumsal birçok faktör devreye girmektedir. Bu süreçte ise bireyler; çift olarak kendi aralarında olduğu gibi kendi içlerinde de sorunlara farklı boyutları ile yaklaşarak tepki göstermektedir. Bu süreç; evliliğin boşanma aşamasına gelirken olası çözümleri deneme yolu ile çözmeye yönelik adımlar olarak yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında; söz konusu bulgunun sosyal hayata ilişkin bir görüş sunduğu düşünülmektedir. Korkulu bağlanma stilini yordayıcı analiz sonuçları; boşanma

sürecindeki kişilerin içinde bulundukları yaş azaldıkça, korkulu bağlanma biçiminin arttığını göstermektedir. Bu negatif ilişki; boşanma kararını alan genç yaştaki bireylerin bu sosyal yaşantının sonuçları ile ilgili daha karamsar oldukları, kaybetme korkusunu yoğun biçimde yaşadıklarını göstermektedir. Bu sonuç; yeni evli olan genç bireylerden elde edildiği düşünülürse henüz gerçekleştirilmiş olan bir evlilikte boşanma gibi bir sonuca varılmasının karamsarlığa yol açmış olabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte eğitim düzeyinin de korkulu bağlanmayı yordadığı, eğitim düzeyi arttıkça boşanma aşamasında gözlenen korkulu bağlanma stiline azaldığı anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyi, boşanma sonrasındaki bir takım getiriler ile başa çıkma, yaşama uyum sağlama özellikle maddi boyutunu çözebilme anlamında iyimser bir yaklaşımı beraberinde getirebilir. Eğitim düzeyi düşük bireylerin boşanma yaşantısı ile ilgili karamsar oldukları görülmektedir. Bu sonuç; araştırmada gerçekleştirilen eğitim düzeyine ilişkin farklılıklara ilişkin bulgular ile de örtüşmektedir.

Ebeveynin mevcut durumu ile başa çıkma tarzlarından duygusal kaçmanın saplantılı bağlanma biçimini yordadığı görülmüştür. Duygusal kaçma ile ilgili bulgular değerlendirildiğinde; boşanma yaşantısı ile oluşacak duygulardan kendisini soyutlama eğiliminin saplantılı bağlanma biçimine sahip kişilerde görülebileceği sonucu çıkmaktadır. İlişkiyi devam ettirme eğiliminde olma ve bu sebeple uyum sağlama çabasına girme, ayrılığı alternatifler arasında görmeme, saplantılı bağlanma stiline karakteristiklerindendir. Evliliğin boşanma ile sonuçlanmasını kabullenmeme, ilişkiyi sorunlu da olsa devam ettirme, eşe ve ilişkiye bağımlı olma gibi özellikler ile kişi boşanma sürecinin duygusal tepkilerinden kendini soyutlamakta, boşanmayı duygusal olarak reddetmektedir. Bu bağlamda benzer bir çalışmada; Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu (2006) evlilik uyum puanlarının güvenli ve saplantılı bağlanma stiline sahip kişilerde yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Burada; saplantılı biçimde bağlananların ilişkiyi sürdürme eğilimlerinin uyum sağlamaya ittiği şeklinde yorumlanmaktadır. Söz konusu çalışmada ebeveynin mevcut durumu; boşanma sürecinde olan bireyin ebeveynlerinin mevcudiyetlerine ait bilgileri içermektedir. Bilindiği gibi; bağlanma teorisinin temelinde bebek ile bakım veren arasındaki etkileşim yatmaktadır. Bakım verenler genel manada ebeveyn olarak kabul edilirse; ebeveynlerin tutumunun, mevcudiyetinin, bu mevcudiyetin tutarlılığının bebekleri etkileyerek birer bağlanma stili geliştirdikleri kabul edilmektedir. Erken dönem bağlanma sürecinin yetişkin bağlanma sürecinde de görüldüğü, benzerlikler

ve farklılıklar taşıdığı bilinmektedir. Söz konusu araştırmanın bulguları; yetişkin olmakla birlikte bağlanma figürü yer değiştirmiş olsa da kişinin yaşamında ebeveynlerinin konumu yaşam olaylarına ilişkin yaklaşımında etkisini korumakta olduğunu düşündürmektedir. Yetişkinlikte bağlanma sürecinde bakım verenden eşe doğru yer değiştiren bağlanma figürünün kaybına verilen tepkiler; kişinin ebeveynlerinin hayatındaki konumu ile şekillenebilmektedir. Araştırma bulgularına dönüldüğünde; ebeveynlerin mevcut konumları birlikte yaşadıkları, boşandıkları ve vefat ettikleri şeklinde birden üçe kadar derecelendirilmiştir. Ebeveynlerin konumunun sayısal değerinin artmasının boşanma sürecinde saplantılı bağlanma stilini o derecede yordadığı görülmektedir. Özetle; saplantılı bağlanma stilindeki bireylerin, bağlanma figürü olan eşini kaybetme aşamasında yani boşanma sürecinde; ebeveynlerinden biri veya her ikisinin de hayatta olmaması, bağlanma davranışı ile bağlanma enerjisini eskiden olduğu gibi yeniden yönlendireceği bir ebeveyninin var olmayışı kişinin ilişkiyi bitirmeye direnç göstermesine, bu fikirden kaçma eğilimi göstermesine yol açtığı düşünülmektedir. Boşanma sürecinde kişinin bu tür bir düşünce içinde olması kültürel anlamda değişimler gösterebileceği düşünülmekte, bu ise farklı kültürlerde yapılacak çalışmalar ile ortaya çıkarılabilecektir.

Katılımcıların içinde bulundukları, yani boşanma başvurusu yaptıkları yaşın boşanma sürecindeki kayıtsız bağlanma stilini yordadığı görülmüştür. Boşanma sürecindeki yaş arttıkça, bu süreçteki kayıtsız bağlanma azalmaktadır. Bu negatif yönde ilişki kişilerin ilerleyen yaşlarda boşanma süreci yaşaması bir bağlanma ilişkisi sonlandırıyor olması, diğerleri ile ilgili algıyı da gündeme getirmektedir. Literatürel bilgiler; kayıtsız bağlanma stilindekilerin başkalarını gereksiz buldukları, ayrılmaya duyarsız kaldıklarını ileri sürmektedir (Barholomew, 1990; Griffin ve Bartholomew, 1994). Ancak; ileri yaşta boşanıyor olmak yaşamsal belli kaygıları beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Bağlanma figürü olan eş ile ayrılık sürecine ilişkin bireyler içinde bulundukları yaş itibarıyla uyum sağlamakta güçlük yaşayacaklarını öngörebilirler. Bu güçlükleri öngörerek boşanma sürecinde kayıtsız stil sergilemedikleri düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda; araştırma değişkenleri üzerinde cinsiyete, evlenme biçimine ve eğitim düzeyine dayalı farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca; stresle başa çıkma tarzlarının, problem çözme becerilerinin ve iletişim tarzlarının boşanma sürecindeki bireylerin bağlanma stillerini yordadığı ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Boşanma sürecindeki kişilerin bağlanma stillerini çeşitli değişkenler ile yordayıcılığını test etmek üzere yapılan çalışma araştırmanın hipotezlerini destekler doğrultuda çıkmıştır. Boşanma sürecinde kişilerin başa çıkma tarzlarının, problem çözme yaklaşımlarının ve iletişim tarzlarının farklı alt boyutları ile dört ayrı bağlanma stilini yordadığı belirlenmiştir.

- Araştırmanın kadınların korkulu bağlanma stili içinde olduklarına dair bulgusundan yola çıkıldığında; kadınların bu stilin içerdiği kaygılar ile evliliğin devamına ilişkin sağlıksız kararlar alabilme olasılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bilgiden hareketle boşanma sürecindeki bayanların içinde bulundukları kaygılar tespit edilerek; mahkeme aşamasında psikolojik yardım süreçleri devreye sokularak dava süreci yürütülebilir.
- Boşanma sürecinin nasıl karşılandığı ve kişiler bazında ne şekilde aşıldığı ile ilgili olarak; bağlanma stilleri bilgi vericidir. Kişilerin boşanma sürecinde; verdikleri tepkilere ilişkin farkındalık kazanabilmeleri açısından çiftlere bağlanma temelli eğitimler verilebilir. Çiftlerin problem çözme becerileri bu doğrultuda ele alınabilir.
- Boşanma sürecinde; korkulu bağlanma stiline sahip bireylerde problem çözmeye ilişkin her türlü yaklaşımın sergilendiği görülmüştür. Probleme ilişkin bütüncül bir yaklaşım olarak yorumlanan bu süreç; boşanma aşamasında bireyin kaybetmeye yönelik korku ile her türlü yaklaşımı sergileyebildiğini göstermektedir. Bu bilginin; boşanma sürecine gelen ve evlilik danışmanlığı için başvuran kişilere ilişkin yaklaşımda göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Korkulu bağlanan kişiler ile çözüm yaklaşımları üzerine çalışan terapistlerin; önerilen her türlü yaklaşımı sergileyebildikleri bilgisini göz önünde bulundurarak daha geniş bir perspektif ile kişileri bilinçlendirebilecekleri düşünülmektedir.

- Boşanma sürecinde; eğitim düzeyinin korkulu bağlanma stilini yordadığı, ayrıca; eğitim düzeyinin başa çıkma ve problem çözme yaklaşımları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yüksek olanlar; düşük olanlara göre; stres olayları ile daha aktif biçimde başa çıkmakta, eğitim düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre; problem çözerken kaçınan, düşünen yaklaşım sergilemektedir. Söz konusu çalışma; eğitim düzeyinin sadece akademik anlamda değil boşanma gibi stres yaratıcı deneyimlerde de bireylerin tepki ve yaklaşımlarını da etkileyebildiğini göstermektedir. Toplumsal mekanizmaların, toplum bilinçlendirmeye ilişkin tüm çabaların eğitim ile ilgili yaklaşımlarının bu bağlamda gözden geçirilmesine ilişkin çalışmalar yapılabilir.

- Boşanma aşamasına gelmiş, yaşlı kişiler ile çalışan terapistlerin; kayıtsız bağlanma düzeylerinin azaldığından ve boşanma sürecine de bu doğrultuda tepki verdikleri konusunda dikkat etmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu bilgi ayrıca; ileri yaşta boşanma deneyimi yaşayan kişiler ile çalışan ruh sağlığı uzmanlarının boşanma yaşının artması ile kişilerin bağlanma figüründen ayrılma düşünce ve yaşantısını daha çok örseleyeci yaşadığına dair bir ön veri sunmaktadır.

- Boşanma yaşının boşanma sürecinin yaşanmasında belirleyici olmasından hareketle; çiftlerin bu tür kritik dönemlerine toplumun, sosyal politikaların bu aşamada devreye girebilecek mekanizmaları üretmesi gerektiği, buna göre müdahaleler geliştirilebileceği düşünülmektedir.

- Boşanma yaşı ile ilgili bulgular yapılacak başka çalışmalar ile detaylandırılarak; hangi yaş aralıklarının ne tür bağlanma stilleri gösterdiği ve boşanma sürecini nasıl yaşadığına ilişkin bir tespiti varılabilir. Bu tespit ışığında; adliyelerde çalışan uzmanların boşanma yaşına göre çiftlere yaklaşım sergilemelerinin kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

- Görücü usulü evlenenlerin flört sonrası evlenenlere göre problemlere düşünen ve kendine güvenli yaklaştıkları görülmüştür. Bu durum; flört sonrası evlenenlerin bireysel tercihleri sayılan evlilik kararının boşanma ile birlikte başarısız olarak algıladığı şeklinde yorumlanabilir. Bu başarısızlık kişinin kendi içsel süreçleri ile varabileceği bir kanaat olabileceği gibi; aile tarafından da bu tür bir düşünceye sevk

edilebileceği düşünölmektedir. Bu sebeple; boşanma aşamasına gelirken alınan öykü önem kazanmaktadır. Ayrıca; bu bilgi ile boşanma kararı alan birey ile çalışıldığında; aile de sürece dâhil edilebilir. Ailelerin bu süreçte boşanma kararı almış yakınlarına yönelik olması gereken yaklaşımlar ile ilgili bilgilendirmeler yapılabilir.

- Kök aile veya akrabaların boşanma sürecine ilişkin bakış açılarının bireylerin tutumlarında veya boşanmaya ilişkin algılarında ne derecede etkili olduğuna dair araştırmalar yapılabilir.

- Söz konusu çalışmada ebeveynin mevcut durumunun kayıtsız bağlanma stilini yordadığına dair bulgu elde edilmiştir. Buradan yola çıkılarak; ebeveyne yönelik bağlanma stili ile eşe yönelik bağlanma stillerinin farklılık veya benzerliklerinin boşanma sürecindeki etkililiğinin ele alındığı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

- Yürürlüğe henüz girmemiş olan arabuluculuk kanun tasarısında; bireylerin mahkemeye başvurmadan önce uzlaşmaları; mahkeme sürecine girmeden problemleri işlevsel biçimde halledebilmeleri öngörülmektedir. Bu mekanizma içinde boşanma aşamasına gelen çiftlerin; sosyal bilimciler tarafından bağlanma stilleri temel alınarak; sergiledikleri yöntemler anlamlandırılabilir ve kişilere bu doğrultuda gerekli danışmanlıklar yapılabilir.

- Söz konusu çalışma adliye ortamında gerçekleştirilmiş; katılımcılara devam etmekte olan dava sürecinden bağımsız düşünerek ölçekleri yanıtlamaları istenmiş ise de içinde bulundukları süreç itibarıyla sorulara kaygı ile yaklaştıkları görölmüştür. Söz konusu çalışmaya benzer şekilde yapılacak çalışmalarda; bu konuda katılımcılara yazılı açıklama yanı sıra sözel bir takım telkinler ile yaklaşılmasının kolaylaştırıcı olacağı düşünölmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Abalı, Serpil (2006), **Boşanmak için Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Açık, Özge (2008), **Evlilik Uyumu ve Bağlanma Stilleri arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ainsworth, Mary ve diğerleri (1987), **Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation**, Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Amato, Paul ve Marriott, Bryndal (2007), “A Comparison of High and Low Distress Marriages that End in Divorce”, **Journal of Marriage and Family**, 69(4), 621–638.
- Arslan, Coşkun (2004), **Kişilerarası Çatışma Çözme ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Asseltine, Robert ve Kessler, Ronald (1993), “Marital Disruption and Depression in Community Sample” , **Journal of Health and Social Behaviour**, 34(2), 237–251.
- Ateş, Reyhan (2009), “Evlilikte İlk Yıllar, Çatışmalar ve Güç Kavramı”, H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım içinde, 114–124, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bağlı, Mazhar ve Sever, Aysan (2005), “Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği”, **Aile ve Toplum Dergisi**, 7(2), 9–22.
- Bahadır, Şengül (2006), **Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve Olumsuz Duygu durumunu Düzenleme Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bal, Handan (2007), **Bağlanma Stilleri, Cinsiyet Roller ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barki, Henri ve Hartwick, Jon (2001), “Interpersonal Conflict and Its Management in Information System Development”, **Interpersonal Conflict**, 25(2), 195–228.
- Bartholomew, Kim (1990), “Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 7, 147–178.
- Bartholomew, Kim ve Horowitz, Leonard (1991), “Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a four Category Model”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 61, 226–241.
- Beck, Aaron (2005), **Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar**, İstanbul: Litera Yayıncılık
- Bingham, Alma (1998), **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi** (Çv. F. Oğuzhan), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Birnbaum, Gurit E. ve diğerleri, (1997), “When Marriages Breaks up- Does Attachment Style Contribute to Coping and Mental Health”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 14, 643–657.
- Booth, Alan ve Amato, Paul (1991), “Divorce and Psychological Stress”, **Journal of Health and Social Behavior**, 32(4), 396–407.
- Borg, Walter, R. ve Gall, Meredith (1983), **Educational Research: An Introduction**, 4th Edt. New York&London: Longman Publ.
- Bowlby, John (1969), **Attachment**, London: Penguin Press.
- _____ (1988), “Developmental Psychiatry Comes of Age”, **American Journal of Psychiatry**, 145, 1–10.
- Bradbury, Thomas ve diğerleri (2000), “Research on the Nature and determinants of Marital Satisfaction: A Decade in Review”, **Journal of Marriage and the Family**, 62 (November), 964–980.

- Bray, James H. (1995), "Family Assessment", **Family Relations**, 44(October), 469-477.
- Brennan, Kelly ve diğeleri (1991), "Attachment Styles, Gender and Parental Problem Drinking", **Journal of Social and Personal Relationships**, 8(8), 451-466.
- Brown, D. ve diğeleri (2008), "Multicultural Considerations for the Application of Attachment Theory", **American Journal of Psychotherapy**, 62 (4), 353-363.
- Burleson, Brant R. ve Denton, Wayne H. (1997), "The Relationship between Communication Skill an Marital Satisfaction: Some Moderating Effects", **Journal of Marraige and Family**, 59(2), 884-902.
- Burman, Bonnie ve diğeleri (1993), "America's Angriest Home Videos: Behavioral Contingencies Observed in Home Re,Enactments of Marital Conflict", **Journal of Consulting and Clinical and Aging**, 61, 28-39.
- Büyükşahin, Ayda (2006), **Yakın İlişkilerde Bağlanım: Yatırım Modelinin Bağlanma Stilleri ve Bazı İlişkisel Değişkenler Yönünden İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canary, Daniel J. ve Cupach, William R. (1985), "Relational and Episodic Characteristics Associated with Conflict Tactics", **Journal of Social and Personal Relationships**, 5, 305-325.
- Canel, Azize N. (2007), **Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cann, Arnie ve diğeleri (2007), " Attachment Styles, Conflict Styles and Humour Styles: Interrelationships and Associations with Relationship Satisfaction", **European Journal of Personality**, 22(September), 131-146.
- Carrère, Sybil ve diğeleri (2000), "Predicting Marital Stability and Divorce in Newlywed Couples", **Journal of Family Psychology**, 14(1), 42-58.
- Cihan Güngör, Hüdayar (2007), **Evlilik Doyumu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Cohan, Catherine L. ve Klenbaum, Stacey (2002), "Toward a Greater Understanding of the Cohabitation Effect: Premarital Cohabitation and Marital Communication", **Journal of Marriage and Family**, 64(February), 180–192.
- Corcoran, Kathleen ve Mallinckrodt, Brent (2000), "Adult Attachment, Self-Efficacy, Perspective Taking and Conflict Resolution", **Journal of Counseling & Development**, 78, 473–783
- Craddock, Alan (1980), "Marital Problem Solving as a Function of Couples' Marital Power Expectations and Marital Value Systems", **Journal of Marriage and the Family**, February, 185–196.
- Cramer, Duncan (2000), "Relationship Satisfaction and Conflict Style in Romantic Relationships", **The Journal of Psychology**, 134(3), 337–341.
- _____ (2003), "Facilitativeness, Conflict, Demand for Approval, Self-Esteem and Satisfaction with Romantic Relationships", **Journal of Psychology**, 137 (1), 85–98.
- Crane, D. Russell Ve diğeri (1995), "Gender Differences in Cognitive and Behavioral Steps Toward Divorce", **The American Journal of Family Therapy**, 23(2), 99–105.
- Curun, Ferzan (2006), **Yüklemeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cüceloğlu, Doğan (1996), **Yeniden İnsan İnsana**, 14. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- _____ (1999), **İnsan ve Davranışı**, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çınar, Lütfiye (2008), **Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çimen, Eser Ş. (2007), **Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Davila, Joanne (2003), "Attachment Processes in Couple Therapy: Informing Behavioral Models", S. Johnson ve V. Whiffen (Ed.), **Attachment Processes in Couple and Family Therapy** içinde, (124–143), New York: Guilford Press.
- Demir, İlkay (2009), "Evlilik İlişkilerinde Farklı Bir Yaklaşım: Bağlanma Kuramı", H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım içinde, (92–113), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Doğan, Emine (1998), **Evli ve Boşanmışlarda Yalnızlık, Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı İnancı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dökmen, Üstün (2000), **İletişim Çatışmaları ve Empati**, 13. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- D’Zurilla, Thomas J. ve Chang Edward C. (1995), "The Relations Between Social Problem Solving and Coping", **Cognitive Therapy and Research**, 19(5), 547–562.
- Eğeci, Sine ve Gençöz, Tülin (2006), "Factors Associated with Relationship Satisfaction: Importance of Communication Skills", **Contemporary Family Therapy**, 28, 383–391.
- Enç, Mithat (1982), **Eğitim ve Ruh Bilimi**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll. Şti.
- _____ (1987), **Eğitim Ruhbilimi**, İstanbul: Aka Yayınevi.
- Erdoğan, Serap (2007), **Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Ergin, Hatice (2009), "Eşler Arası İletişim Çatışmaları", H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım içinde, 187–210, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Feeney, Judith A. (1994), "Attachment Style, Communication Patterns, and Satisfaction Across the Life Cycle of Marriage", **Personal Relationships**, 1, 333–348.

- _____ (1999), “Adult Attachment, Emotional Control and Marital Satisfaction”, **Personal Relationships**, 6, 169–185.
- _____ (2002), “Attachment, Marital Interaction and Relationship Satisfaction: A Diary Study” **Personal Relationships**, 9, 39–55.
- Fincham, Frank D. (2003), “Marital Conflict: Correlates, Structure, and Context”, **Current Directions in Psychological Science**, 23–27.
- Finzi Ricky ve diğerleri (2000), “Attachment and Divorce”, **Journal of Family Psychotherapy**, 11(1), 1–20.
- Fitzpatrick, Mary A. ve Ritchie David L. (1994), “Communication Schemata within the Family”, **Human Communication Research**, 20(3).
- Folkman, Susan ve Lazarus, Richard S. (1980), “An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample”, **Journal of Health and Social Behaviour**, 21(September), 219–239.
- Folkman Susan ve diğerleri (1986), “Appraisal, Coping, Health Status, and Psychological Symptoms”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 50(3), 571–579.
- Gallo, Linda ve Smith, Timothy (2001), “Attachment Style in Marriage: Adjustment and Responses to Interaction”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 18(2), 263–289.
- Geçtan, Engin (1993), **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, Ankara: Remzi Yayınevi.
- Glenn, Norval D. (1991), “The Recent Trend in Marital Success in The United States”, **Journal of Marriage and The Family**, 53, 261-270.
- Goldstein, Susan B. (1999), “Construction and Validation of Conflict Communication Scale”, **Journal of Applied Social Psychology**, 29(9), 1803- 1832.
- Gonzaga, Gian C. (2001), “Love and Commitment Problem in Romantic Relations and Friendship”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 81(4), 247-262.

Gottman, John M. (1993), “A Theory of Marital Dissolution and Stability”, **Journal of Family Psychology**, 7(2), 57-75.

Gottman, John M. ve Levenson, Robert W. (2000), “The timing of Divorce: Predicting When a Couple Will Divorce Over a 14- Year Period”, **Journal of Marriage and the Family**, 62 (August), 737-745.

Gottman, John M. ve Driver, Janice (2005), “ Dysfunctional Marital Conflict and Everyday Marital Interaction”, **Journal of Divorce & Remarriage**, 43(3/4), 63–77.

Gray, Janice ve Silver, Roxane C. (1990), “Opposite Side of Same Coin: Former Spouses’ Divergent Perspectives in Coping with their Divorce”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 59(3), 1180–1191.

Greeff, Abraham P. ve Bryne, Tanya De (2000), “Conflict Management Style and Marital Satisfaction”, **Journal of Sex & Marital Therapy**, 26, 321–334.

Griffin, Dale ve Bartholomew, Kim (1994), “Models of the Self and Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures of Adult Attachment”, **Journal of Personality and Social Psychology** 67(3), 430–445.

(1994), “Interpersonal Relationships and Group Process”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 67, 430–455.

Güçlü Ergin, N. (2008), **Evli ve Boşanmış Kişilerin Evlilik Uyumu ve Cinsiyetçilik Açısından Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Günay, Serra (2007), **Evlilik Çatışması, Nedensellik-Sorumluluk Yüklemeleri, Eşlerin Evlilik İlişkisinden Sağladıkları Genel Doyuma İlişkin Görüşleri ve Evliliğe İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki İlişkiler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürsoy, F.Çağla (2004), **Kaygı ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güven, Nurdan (2005), **İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Harary, Frank ve Batell, Mark F. (1981), "Communication Conflict", **Human Relations**, 34, 633–641.

Hatipoğlu, Zeynep (1993), **Kadın ve Erkeklerin Evlilik Doyumlarında Evlilik Çatışmasının ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Hazan, Cindy ve Shaver, Philip R. (1987), "Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process", **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 511–524.

_____ (1994), "Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships", **Psychological Inquiry**, 5(1), 1–22.

Heene, Els L. D. ve diğerleri, (2005), "Indirect Pathways Between Depressive Symptoms and Marital Distress: The Role of Conflict Communication, Attributions, and Attachment Style", **Family Process**, 44(4), 413–440.

Heppner, Paul P. ve Petersen, Chris H. (1982), "The Development and Implications of a Personal Problem Solving Inventory", **Journal of Counselling Psychology**, 29, 66–75.

Heppner, Paul P. ve Krauskoph, Charles (1987), "An Information Processing Approach to Personal Problem Solving", **The Counselling Psychologist**, 15, 34-47.

Hisli Şahin, Nesrin ve diğerleri (2008), "Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı", **Türk Psikiyatri Dergisi**, 20(2), 153–163.

Hocker, Joyce ve Wilmot, William (1995), **Interpersonal Conflict**, Madison: WI, Brown&Benchmark.

Hollist, Cody S. ve Miller, Richard (2005), "Perceptions of Attachment Style and Marital Quality in Midlife Marriage", **Family Relations**, 54(January), 46–57.

Hünler, Olga S. ve Gen   z, Tülin (2003), “Boyun eğici davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi” **Türk Psikoloji Dergisi**, 8(51), 99–108.

Işınsu, Melahat (2003), **İkili İlişki Biçimi ve Süresi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki Bağlantılar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, Niyazi (1999), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 9. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kayma-Güneş, Derya (2007), **Boşanma Sürecindeki Eşlerin Aile İçi İlişkileri ile Problem   zme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kirckpatrick, Lee A. ve Davis, Keith E. (1994), “Attachment Style, Gender and Relationship Stability: A Longitudinal Analysis”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 66(3), 502–512.

Klohnen, Eva ve Bera, S. (1998), “Behavioral and Experiential Patterns of Avoidantly and Securely Attached Women Across Adulthood: A 31 Year Longitudinal Perspective”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 66, 502–512.

Kobak, Rogers ve Hazan, Cindy (1992), “Attachment in Marriage Effect of Security and Accuracy of Working Models”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 60, 861–869.

Kobak, Rogers ve Duemler, S. (1994), “Attachment Processes in Adulthood”, K. Bartholomew ve D. Perlman (Ed.), **Attachment and Conversation: Toward a Discourse Analysis of Adolescent and Adult Security**, 121-149, London: Kingsley.

Kocadere, Müge (1995), **İyi ve Kötü Evliliklerin  zelliklerini Belirlemeye Yönelik Betimsel bir  alışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Koydemir, Selda ve diğerleri (2008), “ Conflict Behaviours and Marital Adjustment in Turkish Couples”, **Family Therapy**, 35(3), 133–143.

Köknel, Özcan (1995), **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, 13. Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

_____ (1997), **İnsanı Anlamak**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.

Kurdek, Lawrence A. (1995), “Predicting Change in Marital Satisfaction from Husbands’ and Wives’ Conflict Resolution Styles”, **Journal of Marriage and the Family**, 57(February), 153–164.

_____ (2002), “Predicting the Timing of Separation and Marital Satisfaction: An Eight-Year Prospective Longitudinal Study”, **Journal of Marriage and Family**, 64(february), 163–179.

_____ (2005), “Gender and Marital Satisfaction in Early in Marriage: A Growth Curve Approach”, **Journal of Marriage and Family**, 67(2), 68–84.

Kuyumcu, Behire (2005), **Evli Çiftlerin Evlilik Doyumu ile Gestalt Temas Biçimleri, Bağlanma Stilleri ve Başaıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lazarus, S. Richard ve Folkman, Susan (1984), **Stress, Appraisal and Coping**, New York: Springer Publishing Company.

Lazarus, S. Richard (1991), **Emotion and Adaptation**, New York: Oxford University Press.

Lev-Wiesel, Rachel. (1998) “Spouses’ Perceptions of Each Others’ Coping Ability with Possible Stressful Life Events and Marital Quality”, **Contemporary Family Therapy**, 20(2), 211–220.

Lopez, Frederick G. ve Brennan, Kelly A. (2000), “Dynamic Processes Underlying Adult Attachment Organization: Toward an Attachment Theoretical Perspective on the Healthy and Effective Self”, **Journal of Counseling Psychology**, 47, 283–300.

- Main, Mary ve diğeri (1985), “Security in Infancy Childhood and Adulthood: A Move to The Level of Representation”, **Monographs on The Society for Research in Child Development**, 50(1), 66–104.
- Marchand, J.F.(2004), “Husbands’ and Wives’ Marital Quality: The Role of Adult Attachment Orientations, Depressive Symptoms and Conflict Resolution Behaviours”, **Attachment & Human Development**, 6(1), 99–112.
- Marchand, Jennifer F. ve Hock, Ellen (2000), “Avoidance and Attacking Conflict Resolutions Strategies among Married Couples: Relations to Depressive Symptoms and Marital Satisfaction”, **Family Relations**, 49, 201-206.
- Marchand, Jennifer F. ve diğeri (2005), “Husbands’ and Wives’ Attachment Organizations and Depressive Symptoms: Predictors of Positive and Negative conflict Behaviours in the Marriage”, **Attachment and Human Development**, 12(1), 85–89.
- Mayer, Bernard S. (2000), “**The Dynamics of Conflict Resolution: Practitioner’s Guide**”, San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- Mikulincer, Mario ve Florian, Victor (1995), “Appraisal of and Coping With a Real-Life Stressful Situation: The Contribution of Attachment Styles”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 21(4), 406–414.
- Mikulincer, Mario ve Sheffi, E. (2000), “Adult Attachment Style and Cognitive Reactions to Positive Affect: A Test of Mental Categorization and Creative Problem Solving”, **Motivation and Emotion**, 24(3), 149–174.
- Mikulincer, Mario ve diğeri (2002), “Attachment Security in Couple Relationships: A Systematic Model and Its Implications for Family Dynamics”, **Family Process**, 41(3), 405-434.
- Mikulincer, Mario ve Shaver, P. (2005), “Attachment Theory and Emotions in Close Relationships: Exploring The Attachment-Related Dynamics of Emotional Reactions to Relational Events”, **Personal Relationships**, 12(12), 149–168.
- Morgan, Clifford T. (1999), **Psikolojiye Giriş**, Çev. H. Arıcı ve ark. , Ankara: Meteksan.

Möller, Kristiina ve diğerleri (2006), “Romantic Attachment, Parenthood and Marital Satisfaction”, **Journal of Reproductive and Infant Psychology**, 24(3), 233-240.

Nachmias, David (1987), **Research Methods in the Social Sciences**, New York: St. Martin's Pres.

Nazlı, Serap (2003), **Aile Danışmanlığı**, 3. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

Nichols, William C. (2005), “The First Years of Marital Commitment” M. Harway (Ed.), **Handbook of Couples**, 35-36, NJ USA: John Wiley & Sons, Incorporated, Hoboken.

Ozankaya, Özer (1997), **Toplumbilime Giriş**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Özen, Ayça (2006), **Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Karı ve Kocaların Değer Uyumları ve Eşlerin Çatışma Çözüm Stilleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüven, İbrahim E. (2000), **Evlilik ve Aile Terapisi**, Ankara: Pdrem Yayınları.

_____. (2001), **Ailede İletişim ve Yaşam**, Ankara: Pdrem Yayınları.

Palancı, Mehmet (2004), **Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Problemlerini Açıklama ve Gidermeye Yönelik Gerçeklik Terapisi Oryantasyonlu Bir Yardım Modelinin Geliştirilmesi**, Yayınlanmamış doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Plessis, Karin Du ve Clarke, Dave (2008), “Couples’ Helpful, Unhelpful and Ideal Conflict Resolution Strategies: Secure and Insecure Attachment Differences and Similarities”, **Interpersona**, 2(1), 65–88.

Polat, Demet (2006), **Evli Bireylerin Evlilik Uyumları, Aldatma Eğilimleri ve Çatışma Eğilimleri Arasındaki İlişkilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Profeta, Yael (2002), **Çocuğun Davranış Problemleri ile Ebeveyn Çatışmasını Algılayışı Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Rahim, M. Afzalur (2001), **Nature of Conflict and Managing Conflict in Organizations**, Wetsport C.T: Quorum Books.
- Robinson, Linda C. ve Blanton, Priscilla W. (1993), “Marital Strengths in Enduring Marriages”, **Family Relations**, 42(1), 38–45.
- Schmaling, Karen B. ve Jacobson, Neil S. (1990), “Marital Interaction and Depression”, **Journal of Abnormal Psychology**, 99, 229–239.
- Schneewind, Klaus A. ve Gerhard, Anna K. (2002), “Relationship personality, conflict Resolution, and, Marital Satisfaction in the First 5 Years of Marriage”, **Family Relations**, 51(1), 63–71.
- Seiffge Krenke, Inge (2006), “Coping with the Relationship Stressors: The Impact of Different Working Models of Attachment and Links to Adaptation”, **Journal of Youth and Adolescence**, 35(1), 24–38.
- Senchak, Marilyn ve Leonard, Kenneth (1992), “Attachment Styles and Marital Adjustment among Newlywed Couples”, **Journal of Social and Personal Relationships**, 9(1), 51–64.
- Segrin, Chris (2004), **Family Communication**, NJ USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Shenker, Jason D. ve Rumrill Philip D. (2004), “Perspectives on Scientific Inquiry, Causal Comparative Research Designs”, **Journal of Vocational Rehabilitation**, 21(1), 117–121.
- Shi, Lin (2003), “The Association Between Adult Attachment Styles and Conflict Resolution in Romantic Relationships”, **The American Journal of Family Therapy**, 31, 143–157.
- Simpson, Jeffry A. (1990), “Influence and Attachment Style on Romantic Relationships”, **Journal of Family Psychology**, 16(2), 199–208
- Simpson, Jeffry A. ve Rholes, W. Steven (2002), “Attachment Orientations, Marriage and the Transition to Parenthood”, **Journal of Research in Personality**, 36(6), 622–628.

- Simpson, Jeffry A. ve diğeri (2007), “Working Models of Attachment and Reactions to Different Forms of Caregiving from Romantic Partners”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 93, 466–477.
- Solmuş, Tarık (2002), “Romantik Bağlanma: Bebeklik Dönemi Bağlanma Süreci, Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkiler”, **Türk Psikoloji Bülteni**, 24(4), 105–113
- _____ (2008), **Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü**, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Stoessel, Meredith G. ve Powers Sally I. (2009), “Romantic Partners’ Coping Strategies and Patterns of Cortisol Reactivity and Recovery in Response to Relationship Conflict”, **Journal of Social and Clinical Psychology**, 28(5), 630–649.
- Sucu, İlyas (2007), **Boşanmış Kadınların, Boşanma nedenleri ve boşanma Sonrası Toplumsal Kabulleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sümer, Nebi ve Güngör, Derya (1999), “Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 14(44), 35–58.
- Şener, Arzu ve Terzioğlu, Günsel (2008), “Bazı Sosyo-ekonomik ve Demografik Değişkenler ile İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 10(1), 7–19.
- Şirvanlı-Özen, Dilek (1998), **Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tallman, Irving ve Hsiao, YingLing (2004), “Resources, Cooperation and Problem Solving in Early Marriage”, **Social Psychology Quarterly**, 67(2), 172–188.
- Terzi, Şerife (2009), “Bilişsel Değerlendirme Ölçeği’nin Uygulanması: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışmaları”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 7(1), 127–141.

- Thompson, Ross A. (1999), “Early attachment and Later Development”, J. Cassidy ve P. R. Shaver (Ed.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*, 265–286, New York: Guilford Press.
- Timur, Melis S. (2008), **Boşanma Sürecinde Olan ve Olmayan Bireylerin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tutarel-Kışlak, Şennur ve Çabukça, Fazlı (2002), “Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, 5(2), 35–41.
- Tutarel-Kışlak, Şennur ve Çavuşoğlu, Şeyma (2006), “Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, 8(1), 61–67.
- Uçman, Perrin (1990), “Ülkemizde Çalışan Kadınlarda Stresle Başa çıkma ve Rahatsızlıklar”, **Psikoloji Dergisi**, (1), 7–24.
- URL, “Evllenme ve Boşanma İstatistikleri” [http:// www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=4](http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.do?tb_id=4) (20.08.2009).
- Veroff, Joseph ve diğerleri (2000), “The Early Years of Marriage”, **The Social Psychology of Personal Relationships**, 12(4), 432–450.
- Volling, Brenda ve diğerleri (1998), “Adult Attachment Styles: Relations with Emotional Well-Being, Marriage and Parenting”, **Family Relations**, 47(4), 355–367.
- Vuchinich, Samuel (1999), “Problem Solving in Families: Research and Practice”, **Clinical Psychology and Psychotherapy**, 6(5), 413–421.
- Wang, Hongyu ve Amato, Paul R. (2000), “Predictors of Divorce Adjustment: Stressors, Resources, and Definitions”, **Journal of Marriage and the Family**, 62(8), 655–668.
- Whitson, Stephanie ve El-Sheikh, Mona (2003), “Marital Conflict and Health: Process and Protective Factors”, **Aggression and Violent Behaviour**, 8 (7), 283–312.

Whitton, Sarah ve diğlerleri (2008), “Prospective Associations From Family-of-Origin Interaction to Adult Marital Interactions and Relationship Adjustment”, **Journal of Family Psychology**, 22(2), 274–286.

Yıldız, Armağan (2009), “Evlilikte Yaşanan Sorunlar ve Başaıkma Yolları”, H. Yavuzer (Ed.), **Evlilik Okulu**, 3. Basım *içinde*, 211–229, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, Ayşen (2001), “Eşler Arasındaki Uyum, Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar”, **Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Aile ve Toplum Dergisi**, 1(4), 49–58.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

AÇIKLAMA

Bu araştırma; boşanmada karar verme sürecinde, çiftlerin bağlanma stilleri, problem çözme becerileri, iletişim çatışmalarının etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Sizden istenen duygu ve düşüncelerinize en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz seçenekleri eksiksiz biçimde işaretlemenizdir. Vereceğiniz cevaplar araştırma açısından önemli olduğundan lütfen soruları dikkatlice okuyunuz. Araştırma sürecinde; sizden herhangi bir kimlik bilgisi (ad-soyad vb.) istenmemektedir. Bu çalışmada elde edilen verilerin mevcut dava süreci ile ilgisi bulunmamaktadır ve yüksek lisans tezi çerçevesinde yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacaktır.

Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Psk. Meryem Soysal

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız: ()
3. Mesleğiniz:
4. Eğitim durumunuz:
İlköğretim () lise () üniversite () lisansüstü () okuryazar değil ()
5. İş durumunuz: çalışmaz () devlet memuru () özel sektör () serbest ()
6. Gelir durumunuz: 1.000 TL altı () 1.000–3.000 TL () 3.000 TL ve üzeri ()
7. Kaçınıcı evliliğiniz: ilk () ikinci () üçüncü () diğer ()
8. kaç yaşında evlendiniz?.....
9. Eşinizle aranızdaki yaş farkı:.....
10. Kaç yıllık evlisiniz? 0–5 yıl () 6–10 () 11–15 () 16–20 () 21 ve üzeri ()
11. Evlenme biçimi: Görücü usulü () flört süreci sonrası () diğer ()
12. Evlilik öncesi tanışma süreniz:
13. Çocuk sayısı: 0 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve üzeri ()
14. Çocuklarınızın yaşları sırasıyla: 1. () 2. () 3. () 4. ()

15. Anne-babanız:

Birlikte yaşıyor:

Boşanmış:

Anne hayatta değil:

Baba hayatta değil:

16. Evliliğinizde daha önce ayrılık süreci yaşandı mı?

Evet () hayır ()

17. Cevabınız evet ise süresi:.....

18. şu anki yaşam şekliniz:

Yalnız yaşıyor() çocuğuyla yaşıyor() eşi ve çocukları ile yaşıyor() anne-babası ile yaşıyor()

19. daha önce boşanma için başvuru yaptınız mı? Evet () hayır ()

EK 2 : Problem Çözme Envanteri

PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ (PÇE)

Bu envanterin amacı, günlük yaşamdaki problemlerinize (sorunlarınıza) genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizi belirlemeye çalışmaktır. Lütfen aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu tür sorunlarla karşılaştığınızda tipik olarak nasıl davrandığınızı göz önünde bulundurarak cevaplandırın. Cevaplarınızı bu tür problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini düşünerek değil, böyle sorunlarla karşılaştığınızda **gerçekten** ne yaptığınızı düşünerek vermeniz gerekmektedir. Bunu yapabilmek için kolay bir yol olarak her soru için kendinize su soruyu sorun: “Burada sözü edilen davranışı ben ne sıklıkla yaparım?”.

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendirin:

Ne kadar sıklıkla böyle davranırsınız?

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Her zaman zaman	çoğunlukla	sık sık	arada sırada	ender olarak	hiçbir

1. Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise, bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
2. Zor bir sorunla karşılaştığımda, ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
3. Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa, o sorunla başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
4. Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunumu çözerken neyin işe yaradığını, neyin yaramadığını, ayrıntılı olarak düşünmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
5. Sorunlarımı çözme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
6. Bir sorunu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra, durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
7. Bir sorunum olduğunda, onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
8. Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
9. Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık-seçik terimlerle ifade etmeye uğraşırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
10. Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözme yeteneğim vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

11. Karşılaştığım sorunların çoğu çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
12. Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
13. Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
14. Bazen, durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine, gelişigüzel sürüklenip giderim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
15. Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
16. Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17. Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
18. Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar, birbirleriyle karşılaştırır, sonra karar veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
19. Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken, o planı yürütebileceğime güvenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
20. Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce, nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
21. Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
22. Bir sorunu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem; daha önce başıma gelmiş benzer sorunları çözmektir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
23. Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
24. Yeni durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
25. Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde, bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
26. Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
27. Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
28. Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
29. Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
30. Bir sorunla karşılaştığımda, bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışımdaki etmenleri, genellikle dikkate almam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
31. Bir konuyla karşılaştığımda ilk yaptığım şeylerden biri durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

32. Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
33. Bir karar verdikten sonra, ortaya çıkan sonuç genellikle benim ilgilendiğim sonuca uyar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
34. Bir sorunla karşılaştığımda, o durumla başa çıkabileceğimden genellikle pek emin değilimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
35. Bir sorunun farkına vardığımda ilk yaptığım şeylerden biri, sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)

EK 3: Stresle Başaçıkma Tutumları Envanteri (SBTE)

Stresle Başaçıkma Tutumları Envanteri (SBTE)

Aşağıda evlilik süreci ve evlilik yaşantısına uyum aşamasında karşılaştığınız değişik problem durumlarıyla nasıl başa çıktığınızla ilgili ifadeler bulacaksınız. Evliliğinizde yaşadığınız bazı sorunları kafanızda somutlaştırınız ve cevaplamalarınızı bu somut durumlar üzerinden düşünerek gerçekleştiriniz Lütfen aşağıda verilen derecelemeıi kullanarak sizin durumunuz için en uygun olan sayıyı yuvarlak içerisinde alınız veya üzerini (X) ile işaretleyiniz.

Hiçbir zaman	(0) (%0)	Sık sık	(3) (%50-75)
Ara sıra	(1) (%1-%25)	Her zaman/Genellikle	(4) (%75-%100)
Bazen	(2) (%25-%50)		

1. Asıl problemin üzerinde yoğunlaşır gerekirse başka şeyleri bir yana bırakırım.	0	1	2	3	4
2. Attığım her adım ve yapacağım her hareketi çok iyi düşünürüm.	0	1	2	3	4
3. Başıma gelenlerden bir şey öğrenmeye çalışırım.	0	1	2	3	4
4. Başıma gelenlere inanmak istemem.	0	1	2	3	4
5.Başka şeylerden ziyade o problem üzerinde daha çok odaklaşıırım.	0	1	2	3	4
6. Enerjimi yaptığım şeyler üzerine yoğunlaştırırım.	0	1	2	3	4
7. Her ne yapacaksam zamanında yaparım.	0	1	2	3	4
8. Kendime bunun gerçek olmadığını söylerim.	0	1	2	3	4
9. Ne yapacağım konusunda bir plan hazırlarım.	0	1	2	3	4
10. Problem çözmemi engelleyen diğer şeylerden kendimi alıkoymaya çalışırım.	0	1	2	3	4
11. Problemden kurtulmak için değişik işlerle ilgilenirim.	0	1	2	3	4
12. Problemden kurtulmak için üzerine direkt olarak giderim.	0	1	2	3	4
13. Problemi daha az düşünmek için sinemaya giderim veya TV izlerim.	0	1	2	3	4
14. Problemimi en iyi nasıl çözebileceğimi düşünürüm.	0	1	2	3	4
15. Problemimi unutmak için ders çalışır veya başka bir şeyle ilgilenirim.	0	1	2	3	4
16. Rahatlamak için ağlarım.	0	1	2	3	4
17. Müzik dinleyerek bir çok şeyi unuturum.	0	1	2	3	4

EK 4: Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği (ÇİTÖ)

Çatışma İletişim Tarzı Ölçeği

Bu anket günlük yaşamda ortaya çıkan çatışmalar ya da anlaşmazlıklarla karşılaşıldığında hangi tür davranışların tercih edildiğine ilişkindir. Aşağıda bu tür davranışlarla ilgili çeşitli örnekler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadenin size uygunluk derecesini o ifadenin yanındaki boşluğa uygun sayıyı yazarak belirtiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Kesinlikle	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle
Katılmıyorum				katılıyorum

- 1- Bir anlaşmazlıkta ne düşündüğümü karsımdaki kişiye belli etmemek için çaba gösteririm.
- 2- Ortalık yerde tartışan insanları görmekten rahatsızlık duyarım.
- 3- Aynı fikirde olmadığımı rahatlıkla ifade edebildiğim çok az insan vardır.
- 4- Tartışmalardan nefret ederim.
- 5- Bir tartışmada bakış açımı olabildiğince az belli etmeye çalışırım.
- 6- Arkadaşlarımla nadiren tartışırım.
- 7- Bir anlaşmazlıkta duyguların belli edilmesi zayıflık işaretidir.
- 8- Herhangi bir arkadaşıyla, diğer arkadaşımın önünde tartışmaktan rahatsızlık duyarım.
- 9- Tartışmalardan kaçınırım.
- 10- Tartıştığım biri, düşüncelerimi ve inançlarımı açıkça belirtmem konusunda bana baskı yaptığında sinirlenirim.
- 11- İnsanlar duygularını açıkça ifade ettiklerinde kendimi rahatsız hissederim.
- 12- Tartıştığım kişiler dışında başka hiç kimsenin tartışma hakkında bilgisi olmasını istemem.
- 13- Tartışmalar eğlenceli olabilir.
- 14- Halka açık bir yerde tartışıyor olmaya aldırmam.
- 15- Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açığa vurmam.
- 16- Tartışmaları çoğu kez ben başlatırım.
- 17- İnsanların bir anlaşmazlıkta kişisel düşünce ve inançlarını açıklamaları beni rahatsız eder.
- 18- Bir tartışmada insanlar duygularını ifade etmeye başladığında oradan kaçmak isterim.
- 19- Çatışmaları heyecan verici bulurum.
- 20- Bana sorulmadıkça kişisel görüşümü söylemem.
- 21- Duygularını kolayca belli eden insandan uzak dururum.
- 22- Bir lokantada tartışmak beni rahatsız etmez.
- 23- Bir tartışma sırasında fikirlerimi açıkça belirtirim.
- 24- Biriyle tartışırken çevrede başkalarının olup olmadığına aldırmam.
- 25- Bir anlaşmazlık sırasında ihtiyaçlarımı ve önem verdiğim konuları rahatlıkla ortaya koyarım.
- 26- Bir anlaşmazlık sırasında duygularımı açıkça ortaya koyarım.
- 27- Tartışmalar beni rahatsız etmez.

- 28- Bir anlaşmazlıkta karsımdakinin, düşüncelerimi veya fikirlerimi sorması beni memnun eder.
- 29- Herkesin önünde tartıştığım zamanlar olur.
- 30- Bir anlaşmazlıkta karsımdakinin düşünce ve inançları hakkında her şeyi bilmek isterim.
- 31- Bir tartışma sırasında insanların duygularını ifade etmesi beni rahatlatır.
- 32- Tartışmaları karsımdakilerin başlatmasına aldırımam.
- 33- Ortalık bir yerde tartışsam da kendimi kimsenin olmadığı yerlerdeki kadar rahat hissederim.
- 34- Çatışmalar ilişkileri ilginç hale getirir.
- 35- Bir çatışma ortamında karsımdakiler kim olursa olsun düşüncelerimi rahatça ifade edebilirim.
- 36- Çevrede başkaları olduğu için tartışmaktan kaçınılması beni sinirlendirir.
- 37- İnsanlarla çatışmaktan kaçınırım.
- 38- Diğer insanların tartıştığı bir ortamda bulunmak beni rahatsız etmez.
- 39- Bir tartışmada duygularımın sorgulanmasından hoşlanmam.
- 40- İnsanlar duygularını ortaya koyduklarında anlaşmazlıkların çözümü kolaylaşır.
- 41- Başkaları benim gözümün önünde tartışmaya girdiğinde rahatsız olurum.
- 42- Bir tartışmadan sonra kendimi kötü hissederim
- 43- Kendimi bir anlaşmazlık içinde bulduğumda çoğu zaman sessiz kalırım.

EK 5: İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ (İÖA)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkileriniz dahil olmak üzere yakın ilişkilerinizde (arkadaşlık, dostluk gibi.) hissettiğiniz duygulara ilişkindir. Sizden istenen; genel olarak yakın ilişkilerinizde yaşadıklarınızı dikkate alarak aşağıdaki ifadeleri değerlendirmenizdir. Aşağıdaki maddeleri yakın ilişki içinde olduğunuz kişileri düşünerek cevaplandırınız. Her bir madde ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıtıyorsa karşısındaki 4 aralıklı ölçekten birini seçerek (X) ile işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Başkalarına kolaylıkla güvenmem	1	2	3	4
2. Kendini bağımsız hissetmem benim için çok önemli	1	2	3	4
3. Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.	1	2	3	4
4. Başkalarıyla çok yakınlığına incitileceğimden korkuyorum.	1	2	3	4
5. Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.	1	2	3	4
6. Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık istiyorum.	1	2	3	4
7. Yalnız kalmaktan korkarım.	1	2	3	4
8. Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.	1	2	3	4
9. Başkalarına tamamiyle güvenmekte zorlanırım.	1	2	3	4
10. Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.	1	2	3	4
11. Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.	1	2	3	4
12. Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.	1	2	3	4
13. Başkalarının bana bağlanmalarını tercih ederim.	1	2	3	4
14. Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.	1	2	3	4
15. Başkalarının bana, benim istediğim	1	2	3	4

kadar yakınlaşmakta gönölsöz olduklarını düşünüyorum.				
16. Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.	1	2	3	4
17. Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Meryem (Akkaya) SOYSAL, 17/04/1981 tarihi İstanbul/Kadıköy doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul ilinde tamamlamıştır. 1999-2004 yılları arasında Mersin Üniversitesi psikoloji bölümünde öğrenim görmüştür. 2005-2007 yılları arasında Trabzon Çocuk Mahkemesinde görev almıştır. Halen Kadıköy Aile Mahkemelerinde psikolog olarak çalışmaktadır.

2005 yılında Adalet Bakanlığı ve Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Denetim ve Gözetim görevlisi eğitimi almış, 2007 ve 2009 yıllarında Adalet Bakanlığı ve Unicef tarafından düzenlenen Sosyal Çalışma Görevlileri Rehber Eğitimine katılmıştır.

Evli olup; İngilizce bilmektedir.